

DZIENNIK URZĘDOWY WOJEWÓDZTWA ŚWIĘTOKRZYSKIEGO

Kielce, dnia 6 kwietnia 2009r.

Nr 73

TREŚĆ:

Poz.:

UCHWAŁY:

- 934 — Nr XXXIII/257/2008 Rady Miejskiej w Opatowie z dnia 22 grudnia 2008r. w sprawie zmian w budżecie Gminy Opatów na 2008 rok..... 3881
- 935 — Nr XXXIII/258/2008 Rady Miejskiej w Opatowie z dnia 22 grudnia 2008r. w sprawie zmian w budżecie Gminy Opatów na 2008 rok..... 3882
- 936 — Nr XXXIII/259/2008 Rady Miejskiej w Opatowie z dnia 22 grudnia 2008r. w sprawie zmian w budżecie Gminy Opatów na 2008 rok..... 3882
- 937 — Nr XXXIII/260/08 Rady Miejskiej w Opatowie z dnia 22 grudnia 2008r. zmieniająca uchwałę w sprawie ustalenia planu sieci publicznych szkół podstawowych prowadzonych przez Gminę Opatów..... 3883
- 938 — Nr XXXIII/261/2008 Rady Miejskiej w Opatowie z dnia 22 grudnia 2008r. w sprawie przyjęcia Gminnego Systemu Profilaktyki i Opieki nad Dzieckiem i Rodziną w Gminie Opatów na lata 2009-2015..... 3883
- 939 — Nr XXXIII/265/2008 Rady Miejskiej w Opatowie z dnia 22 grudnia 2008r. w sprawie uchwalenia Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami Miasta i Gminy Opatów na lata 2009-2012..... 3891
- 940 — Nr XXIV/176/2008 Rady Gminy w Nagłowicach z dnia 30 grudnia 2008 w sprawie wysokości ekwiwalentu pieniężnego dla członka ochotniczej straży pożarnej, który uczestniczył w działaniu ratowniczym lub szkoleniu pożarniczym organizowanym przez Państwową Straż Pożarną lub Gminę..... 3915
- 941 — Nr XXIV/177/2008 Rady Gminy Nagłowice z dnia 30 grudnia 2008r. w sprawie uchwalenia zmiany nr 1 miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Nagłowice..... 3916
- 942 — Nr XXIV/182/2008 Rady Gminy w Nagłowicach z dnia 30 grudnia 2008r. w sprawie zmian w budżecie gminy na 2008r..... 3924

934

UCHWAŁA Nr XXXIII/257/2008 RADY MIEJSKIEJ W OPATOWIE

z dnia 22 grudnia 2008r.

w sprawie zmian w budżecie Gminy Opatów na 2008 rok

Na podstawie art. 18 ust. 2 pkt 4 ustawy z dnia 8 marca 1990 roku o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2001 nr 142, poz. 1591 z późniejszymi zmianami), art. 165, art. 184 ustawy z dnia 30 czerwca 2005 roku o finansach publicznych (Dz. U. Nr 249, poz. 2014 z późniejszymi zmianami), Rada Miejska w Opatowie uchwala, co następuje:

§ 1. Zmniejsza się plan wydatków budżetowych o kwotę 55 209 zł odpowiednio:

- w dziale 801 rozdział 80110 § 4240 o kwotę 649 zł,
- w dziale 852 rozdział 85202 § 4330 o kwotę 6 080 zł,
- w dziale 852 rozdział 85215 § 3110 o kwotę 14 000 zł,

- w dziale 852 rozdział 85295 § 3110 o kwotę 33 680 zł,
- w dziale 854 rozdział 85410 § 4110 o kwotę 800 zł,

§ 2. Zwiększa się plan wydatków budżetowych o kwotę 55 209 zł odpowiednio:

- w dziale 801 rozdział 80101 § 4010 o kwotę 18 200 zł,
- w dziale 801 rozdział 80110 § 4010 o kwotę 35 109 zł,
- w dziale 801 rozdział 80195 § 4010 o kwotę 1 100 zł,
- w dziale 854 rozdział 85401 § 4010 o kwotę 800 zł.

§ 3. Wykonanie uchwały powierza się Burmistrzowi Miasta i Gminy Opatów.

§ 4. Nadzór nad wykonaniem uchwały sprawować będzie Komisja Budżetu, Finansów, Rozwoju Gospodarczego i Mienia Rady Miejskiej w Opatowie.

§ 5. Uchwała podlega ogłoszeniu na tablicy ogłoszeń w Urzędzie Miasta i Gminy w Opatowie oraz podlega ogłoszeniu w Dzienniku Urzędowym Województwa Świętokrzyskiego.

§ 6. Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

Przewodniczący Rady Miejskiej: D. Bińczak

935

UCHWAŁA Nr XXXIII/258/2008 RADY MIEJSKIEJ W OPATOWIE

z dnia 22 grudnia 2008r.

w sprawie zmian w budżecie Gminy Opatów na 2008 rok

Na podstawie art. 18 ust. 2 pkt 4 ustawy z dnia 8 marca 1990 roku o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2001 nr 142, poz. 1591 z późniejszymi zmianami), art. 165, art. 184 ustawy z dnia 30 czerwca 2005 roku o finansach publicznych (Dz. U. Nr 249, poz. 2104 z późniejszymi zmianami), Rada Miejska w Opatowie uchwała, co następuje:

§ 1. Zwiększa się plan dochodów budżetowych w dziale 801 rozdział 80195 § 2440 o kwotę 5 478 zł.

§ 2. Zwiększa się plan wydatków budżetowych w dziale 801 rozdział 80195 § 4210 o kwotę 5 478 zł.

§ 3. Wykonanie uchwały powierza się Burmistrzowi Miasta i Gminy Opatów.

§ 4. Nadzór nad wykonaniem uchwały sprawować będzie Komisja Budżetu, Finansów, Rozwoju Gospodarczego i Mienia Rady Miejskiej w Opatowie.

§ 5. Uchwała podlega ogłoszeniu na tablicy ogłoszeń w Urzędzie Miasta i Gminy w Opatowie oraz podlega ogłoszeniu w Dzienniku Urzędowym Województwa Świętokrzyskiego.

§ 6. Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

Przewodniczący Rady Miejskiej: D. Bińczak

936

UCHWAŁA Nr XXXIII/259/2008 RADY MIEJSKIEJ W OPATOWIE

z dnia 22 grudnia 2008r.

w sprawie zmian w budżecie Gminy Opatów na 2008 rok

Na podstawie art. 18 ust. 2 pkt 4 ustawy z dnia 8 marca 1990 roku o samorządzie gmin-

nym (Dz. U. z 2001 nr 142, poz. 1591 z późniejszymi zmianami), art. 165, art. 184 ustawy z dnia

30 czerwca 2005 roku o finansach publicznych (Dz. U. Nr 249, poz. 2104 z późniejszymi zmianami), Rada Miejska w Opatowie uchwała, co następuje:

§ 1. Zwiększa się plan dochodów budżetowych w dziale 801 rozdział 80195 § 2700 o kwotę 2 500 zł.

§ 2. Zwiększa się plan wydatków budżetowych w dziale 801 rozdział 80195 § 4210 o kwotę 2 500 zł.

§ 3. Wykonanie uchwały powierza się Burmistrzowi Miasta i Gminy Opatów.

§ 4. Nadzór nad wykonaniem uchwały sprawować będzie Komisja Budżetu, Finansów, Rozwoju Gospodarczego i Mienia Rady Miejskiej w Opatowie.

§ 5. Uchwała podlega ogłoszeniu na tablicy ogłoszeń w Urzędzie Miasta i Gminy w Opatowie oraz podlega ogłoszeniu w Dzienniku Urzędowym Województwa Świętokrzyskiego.

§ 6. Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

Przewodniczący Rady Miejskiej: D. Bińczak

937

UCHWAŁA Nr XXXIII/260/08 RADY MIEJSKIEJ W OPATOWIE

z dnia 22 grudnia 2008r.

zmieniająca uchwałę w sprawie ustalenia planu sieci publicznych szkół podstawowych prowadzonych przez Gminę Opatów

Na podstawie art. 7 ust. 1 pkt 8, art. 18 ust 2 pkt 15 ustawy z dnia 8 marca 1990 roku o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2001r. Nr 142, poz. 1591 z późn. zm.) oraz art. 17 ust. 4 ustawy z dnia 7 września 1991 roku o systemie oświaty (Dz. U. z 2004r. Nr 256, poz. 2572 z późn. zm.) Rada Miejska w Opatowie uchwała, co następuje:

§ 1. W uchwale Nr XXV/193/08 Rady Miejskiej w Opatowie z dnia 28 maja 2008 roku w sprawie ustalenia planu sieci publicznych szkół podstawowych prowadzonych przez Gminę Opatów wprowadza się następujące zmiany:

1) w § 2 pkt 1 lit. b skreśla się wyraz „Rosochy”.

§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Burmistrzowi Miasta i Gminy Opatów.

§ 3. Uchwała podlega ogłoszeniu w Dzienniku Urzędowym Województwa Świętokrzyskiego.

§ 5. Uchwała wchodzi w życie po upływie 14 dni od dnia ogłoszenia w Dzienniku Urzędowym Województwa Świętokrzyskiego.

Przewodniczący Rady Miejskiej: D. Bińczak

938

UCHWAŁA Nr XXXIII/261/2008 RADY MIEJSKIEJ W OPATOWIE

z dnia 22 grudnia 2008r.

w sprawie przyjęcia Gminnego Systemu Profilaktyki i Opieki nad Dzieckiem i Rodziną w Gminie Opatów na lata 2009-2015

Na podstawie art. 18 ust. 1 ustawy z dnia 8 marca 1990r. o samorządzie gminnym (DZ. U. z 2001r. Nr 142, poz. 1591 z późniejszymi zmianami) oraz art. 17 ust. 1, pkt 13 ustawy z dnia 12 marca 2004r. o pomocy społecznej (Dz. U. z

2008r. Nr 115, poz. 728 z późniejszymi zmianami) Rada Miejska w Opatowie uchwała co następuje:

§ 1. Przyjmuje się do realizacji Gminny System Profilaktyki i Opieki nad Dzieckiem i Rodziną w Gminie Opatów na lata 2009-2015.

§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Burmistrzowi Miasta i Gminy Opatów oraz Kierownikowi Ośrodka Pomocy Społecznej w Opatowie.

§ 3.1. Uchwała podlega ogłoszeniu poprzez wywieszenie na tablicy ogłoszeń w Urzędzie Miasta i Gminy w Opatowie oraz podlega ogłoszeniu w Dzienniku Urzędowym Województwa Świętokrzyskiego.

2. Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

Przewodniczący Rady Miejskiej: D. Bińczak

Załącznik Nr 1
do uchwały Nr XXXIII/261/2008
Rady Miejskiej w Opatowie
z dnia 22 grudnia 2008r.

Gminny System Profilaktyki i Opieki nad Dzieckiem i Rodziną w Gminie Opatów na lata 2009-2015

Spis treści

- I. Wstęp
- II. Opis sytuacji problemowej
- III. Ogólne zasady systemu profilaktyki nad dzieckiem i rodziną
- IV. Główne obszary działań dla optymalizacji sytuacji rodzin i dzieci. Cele i zadania
  1. Funkcjonowanie rodziny w środowisku lokalnym
  2. Minimalizowanie i zapobieganie dysfunkcjom rodziny oraz przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu jej członków
  3. Opieka zastępcza
  4. Ochrona zdrowia i promowanie zdrowego stylu życia
  5. Edukacja, kultura i rekreacja
- V. Realizatorzy programu
- VI. Inne ustalenia dotyczące Programu

I. Wstęp

Gminny System Profilaktyki i Opieki nad Dzieckiem i Rodziną został przygotowany w oparciu o priorytety określone w Gminnej Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Opatów na lata 2007-2015 z uwzględnieniem zadań zawartych w tym dokumencie m.in.

- Rozdział 6.1. „Zapewnienie wsparcia i środków osobom i rodzinom w przezwyciężaniu problemów życiowych oraz w realizacji potrzeb”,
- Rozdział 6.5. „Ograniczanie skali przemocy w rodzinie”,
- Rozdział 6.6 „Pomoc rodzinom dotkniętym uzależnieniami z uwzględnieniem działań profilaktycznych”,
- Rozdział 6.7. „Aktywizacja organizacji pozarządowych i wolontariatu w realizacji zadań na rzecz społeczności lokalnej”.

Ponadto w Rozdziale IV „Zarys problemów społecznych na terenie Miasta i Gminy Opatów” uchwycone m.in. zagadnienia dotyczące zmian w funkcjonowaniu rodziny oraz problem uzależnień i przemocy w rodzinach.

Działania związane z opracowaniem Gminnego Systemu Profilaktyki i Opieki nad Dzieckiem i Rodziną podjął Ośrodek Pomocy Społecznej w Opatowie jako realizację art. 17 ust. 1 pkt 13

Ustawy z dnia 12 marca 2004r. o pomocy społecznej (Dz. U. z 2008r. Nr 115, poz. 728 z późn. zm.), zapraszając jednocześnie do dialogu na ten ważny temat instytucje i organizacje działające na terenie MiG Opatów zaangażowane, w ramach posiadanych kompetencji, w pracę na rzecz rodziny i dziecka tj:

- 1) Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna w Opatowie
- 2) Komenda Powiatowa Policji w Opatowie
- 3) Opatowski Ośrodek Kultury
- 4) Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Opatowie
- 5) Sąd Rejonowy w Opatowie
- 6) Poradnia Zdrowia Psychicznego przy SPZZOZ w Opatowie
- 7) Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w Opatowie.
- 8) Samorządowy Zespół Szkół Nr 1 w Opatowie
- 9) Samorządowy Zespół Szkół Nr 2 w Opatowie
- 10) Zespół Szkół Nr 1 w Opatowie
- 11) Zespół Szkół Nr 2 w Opatowie
- 12) Szkoła Podstawowa w Kobyłanach
- 13) Szkoła Podstawowa w Brzeziu
- 14) Przedszkole Publiczne w Opatowie
- 15) Komenda Hufca ZHP w Opatowie

- 16) Akcja Katolicka przy Parafii Św. Marcina w Opatowie
17) Stowarzyszenie Pomocy Rodzinie w Opatowie
18) Stowarzyszenie Pomocy Dzieciom „Nasz Mały Dom”
19) Stowarzyszenie na Rzecz Rozwoju Ziemi Opatowskiej
a także Referat Organizacyjny Urzędu Miasta i Gminy Opatów koordynujący sprawy oświatowe na terenie gminy.

Rodzina jest wartością nadrzędną, a dobro dziecka w tej rodzinie priorytetem.

Stąd polityka prorodzinna winna być podstawą wszelkich działań społecznych na szczeblu lokalnym. Punktem wyjścia jest przekonanie o tym,

że każda rodzina posiada własny potencjał pozwalający jej prawidłowo funkcjonować w środowisku. Również w momencie znalezienia się rodziny w sytuacjach trudnych działania pomocowe winny być ukierunkowane na wykorzystanie potencjału własnego, własnych możliwości, uprawnień i zasobów przy jednoczesnym aktywnym udziale środowiska lokalnego. Ważne jest poszukiwanie takich modeli wspólnego życia i kształtowanie warunków, które będą sprzyjać tworzeniu lepszego świata, bardziej przyjaznego człowiekowi, lepszej jakości życia.

Poprawa jakości życia rodzin w gminie Opatów jest głównym celem programu

II. Opis sytuacji problemowej

Identyfikacja problemów dziecka i rodziny odbywa się w znacznej mierze w Ośrodku Pomocy Społecznej. Diagnoza środowiska oraz realizacja ustaw (min. Ustawy o pomocy społecznej, ustawy o świadczeniach rodzinnych, ustawy o postępowaniu wobec dłużników alimentacyjnych oraz zaliczce alimentacyjnej) pozwalają określić skalę pewnych zjawisk. Zjawiskiem nabierającym na sile jest wychowywanie dzieci przez jednego z rodziców. Ośrodek Pomocy Społecznej w Opatowie posiada informację o funkcjonowaniu na terenie gminy Opatów 89 rodzin niepełnych (tj. rodziny spełniające kryteria uprawniające do pobierania dodatku do

zasiłku rodzinnego z tytułu samotnego wychowywania dziecka (38 osób) oraz uprawnione do zaliczki alimentacyjnej (51 osób).

To właśnie rodziny niepełne oraz wielodzietne mają największy problem z realizacją wszystkich funkcji, przede wszystkim funkcji ekonomicznej i opiekuńczej.

Problemy w pełnieniu ról rodzicielskich zwłaszcza w sferze opiekuńczo-wychowawczej często prowadzą do dysfunkcyjności rodzin przejawiającej się w niezaradności w prowadzeniu gospodarstwa domowego, która jest jednym z powodów korzystania z pomocy społecznej.

Tab. Nr 1 Powody przyznania pomocy społecznej w gminie Opatów w latach 2003-2007

Lp.	Powód trudnej sytuacji życiowej	2003	2004	2005	2006	2007	
		Liczba:					
1.	Ubóstwo	rodzin: 366	316	359	388	310	
		w tym wieś 144	103	136	128	124	
2.	Sieroctwo	rodzin: -	-	-	-	-	
		w tym wieś -	-	-	-	-	
3.	Bezdomność	rodzin: 1	1	1	4	4	
		w tym wieś -	-	-	1	1	
4.	Bezrobocie	rodzin: 225	224	249	265	286	
		w tym wieś 75	72	111	82	119	
5.	Potrzeba ochrony macierzyństwa	rodzin: 21	11	-	-	-	
		w tym wieś 12	4	-	-	-	
5.	Niepełnosprawność	rodzin 221	138	143	169	126	
		w tym wieś 91	46	49	60	55	
6.	Długotrwała choroba	rodzin: 105	118	102	110	146	
		w tym wieś 17	36	35	51	74	
7.	Bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzeniu gospodarstwa domowego.	ogółem: 40	36	53	79	58	
		r. niepełne 16	13	19	41	33	
		r. wielodziet. 11	15	26	29	25	
		w tym wieś ogółem 25	21	28	36	24	
		r. niepełne 7	4	5	11	6	
	r. wielodziet. 8	12	16	17	18		
8.	Alkoholizm	rodzin: 59	79	69	61	70	
		w tym wieś 20	30	22	17	20	
	Przemoc w rodzinie	rodzin	brak danych OPS			21	24
		w tym wieś	brak danych OPS			13	7
9.	Narkomania	rodzin:	brak danych OPS				
		w tym wieś	brak danych OPS				
10.	Trudności w przystos. do życia po opuszczeniu Z.K.	rodzin: 7	3	3	3	3	
		w tym wieś 1	1	1	-	-	
12	Kłęska żywiołowa lub ekologiczna	rodzin: -	-	-	-	-	
		w tym wieś -	-	-	-	-	

Źródło: materiały sprawozdawcze OPS w Opatowie

Utrzymująca się dysfunkcjonalność rodzin prowadzi do wzrostu agresji i przestępczości wśród dzieci i młodzieży, uzależnienia od alkoholu i narkotyków, przemocy domowej. Istnieje duże prawdopodobieństwo przenoszenia tych dysfunkcji przez dzieci do rodzin przez nie zakładanych. Na terenie Miasta i Gminy Opatów jest 43 rodziny dysfunkcyjne. Nadzór kuratorski ma również 6 osób nieletnich, które weszły w konflikt z prawem. W Sądzie Rejonowym w Opatowie pracuje 3 kuratorów zawodowych rodzinnych oraz 2 kuratorów zawodowych dla dorosłych. Ponadto łącznie pracuje 28 kuratorów społecznych. Liczba osób pełniących te role najbardziej świadczy o kondycji rodzin. Na terenie gminy rolę rodzin zastępczych pełni aktualnie 18 rodzin (15 spokrewnionych, 3 nie spokrewnione), w których przebywa 26 dzieci (18 spokrewnionych, 8 nie spokrewnionych).

Obserwowane jest na przestrzeni ostatnich lat zjawisko migracji zarobkowej. Pogoń za dobrami materialnymi czy też konieczność zdobycia środków finansowych na bieżące funkcjonowanie w związku z brakiem możliwości zatrudnienia w kraju powoduje rozluźnienie więzi rodzinnych, zaniedbywane są wówczas sprawy nadrzędne, jak np. wychowanie dzieci. W skali kraju problem ten został określony jako „euro-sieroctwo” i wymaga także lokalnych działań naprawczych. Problem ten został dostrzeżony także na terenie MiG Opatów. Działania wspomagające rodzinę realizują kadry pracowników jednostek edukacyjnych, pomocowych, organizacji pozarządowych.

Edukacja dzieci i młodzieży skupia się: w Przedszkolu Publicznym w Opatowie, w 4 szko-

łach podstawowych oraz 2 gimnazjach, tj. Samorządowy Zespół Szkół Nr 1 w Opatowie i Samorządowy Zespół Szkół Nr 2 w Opatowie, Szkoła Podstawowa w Kobylanach im. Jana Pawła II, Szkoła Podstawowa w Brzeziu. Nauka na poziomie ponadgimnazjalnym (w ramach struktur powiatowych) odbywa się w Zespole Szkół Nr 1 i Zespole Szkół Nr 2 w Opatowie. Ponadto działają 2 świetlice środowiskowe: Świetlica Środowiskowa im. Jana Pawła II przy Parafii Św. Marcina w Opatowie prowadzona przez Stowarzyszenie Pomocy Rodzinie w Opatowie - funkcjonuje od października 2002r., zajęciach uczestniczy 35 dzieci z rodzin problemowych oraz Świetlica Środowiskowa „Nasz Mały Dom” przy Samorządowym Zespole Szkół Nr 2 w Opatowie prowadzona przez Stowarzyszenie Pomocy Dzieciom „Nasz Mały Dom”. Z zajęć korzysta 30 dzieci z rodzin dysfunkcyjnych. W szkołach podstawowych w roku szkolnym 2007/2008 uczyło się 866 dzieci (w tym kl. 0-79 dzieci) szkołach gimnazjalnych 488 dzieci. Łącznie 1354 dzieci. Obecność w rodzinach dzieci i młodzieży wyznacza potrzebę udzielenia pomocy w pierwszej kolejności. Korzystnym i wykorzystywanym w każdym możliwym przypadku (tj. przy spełnieniu kryteriów ustawowych) rozwiązaniem jest możliwość finansowania dożywiania dla dzieci w stołówkach szkolnych. W 2003r. dożywianiem objęto 294 dzieci, w 2004r. - 271 dzieci, w 2005r. 353 dzieci w 2006r. 345 dzieci i w 2007r. 322 dzieci. Wsparciem dla rodzin wychowujących dzieci jest także pomoc stypendialna realizowana w formie rzeczowej o charakterze edukacyjnym.

Tabela Nr 1 Liczba dzieci i młodzieży objętej pomocą stypendialną przez gminę Opatów

	Rok szkolny 2004/2005	Rok szkolny 2005/2006	Rok szkolny 2006/2007	Rok szkolny 2007/2008
Samorządowy Zespół Szkół Nr 1	99	74	65	49
Samorządowy Zespół Szkół Nr 2	136	127	112	88
Szkoła Podstawowa w Brzeziu	12	1	7	1
Szkoła Podstawowa w Kobylanach	30	13	18	17
Inne	47	57	71	60
Łącznie:	324	272	273	215 (trwa realizacja)

źródło: Referat Organizacyjny UMIG Opatów

Z własnego rozeznania i diagnozy środowiska lokalnego prowadzonego przez Ośrodek Pomocy Społecznej dostępne są informacje o osobach i rodzinach, w których występuje przemoc. Jest to problem, w obliczu którego rodzina wymaga najstaranniejszych i profesjonalnych działań. Przeprowadzone w br. badania ankietowe wśród młodzieży szkół gimnazjalnych i śred-

nich (231 osób) pokazały, że 6,5 % badanych potwierdziła fakt występowania przemocy we własnym domu. Osoby niechętnie ujawniają problem tej natury, dlatego rzeczywistość nie jest zbieżna z obserwowanymi realiami, a rozmiar zjawiska jest znacznie większy niż pokazują statystyki.

Przemoc jest zjawiskiem często współwystępującym z alkoholizmem. Alkoholizm może być zarówno skutkiem jak i przyczyną dysfunkcji w rodzinie. Jako bardzo niepokojące zjawisko należy traktować wzrost spożycia alkoholu wśród kobiet w tym wśród kobiet-matek. Problem uzależnień dostrzeżony został również wśród dzieci i młodzieży szkolnej również na poziomie szkół podstawowych i gimnazjalnych.

Sposób funkcjonowania rodziny determinuje także obecność osoby niepełnosprawnej, w podeszłym wieku lub dziecka niepełnosprawnego. Posiadanie uprawnień do własnych świadczeń daje osobom starszym pewność finansową natomiast różnie rozwiązane są kwestie opieki

nad osobą starszą czy niepełnosprawną, co potwierdzają obserwacje i posiadane informacje przez pracowników socjalnych OPS. Liczba dzieci niepełnosprawnych na terenie MiG Opatów tj. 77 (wg. dokumentacji OPS) wskazuje, iż tym rodzinom także należy poświęcić oddzielną uwagę i odpowiedzieć na indywidualne potrzeby.

Powyżej zaprezentowano jedynie najważniejsze problemy prowadzące do dysfunkcji rodzin, a w dalszej kolejności do wykluczenia społecznego.

Osoby i rodziny uwikłane w omówione powyżej problemy w pierwszej kolejności wymagają indywidualnej pomocy i wsparcia ze strony powołanych w tym celu instytucji i organizacji

III. Ogólne zasady systemu profilaktyki nad dzieckiem i rodziną:

Stworzenie skutecznego systemu pracy z rodziną powinno opierać się na:

- 1) Podmiotowym traktowaniu rodziny, ochronie praw rodziny i dziecka
- 2) Szczegółowej diagnozie społeczności lokalnej
- 3) Wczesnej profilaktyce problemów społecznych
- 4) Wzmacnianiu i wyzwalaniu zasobów tkwiących w rodzinach
- 5) Zapewnieniu bogatej oferty socjalnej, oświatowej, kulturalnej i zapewnienia równego do niej dostępu. Promocji pozytywnych wzorców
- 6) Tworzeniu alternatywnych rozwiązań we wzmacnianiu pełnienia funkcji opiekuńczo-wychowawczych (oferta opieki dziennej)
- 7) Wczesnej interwencji (tworzenie zintegrowanych programów pracy z dzieckiem i rodziną)

8) Zorganizowaniu sprawnej i dostępnej opieki zastępczej (z naciskiem na rodzinną opiekę zastępczą)

9) Ciągłej pracy z rodzinami dysfunkcyjnymi.

10) Przygotowaniu programów usamodzielnienia dzieci i młodzieży opuszczającej placówkę opieki zastępczej.

11) Kompleksowość działań podmiotów publicznych i niepublicznych

Naczelną zasadą przyświecającą tworzeniu gminnego systemu pracy z rodziną powinna być animacja aktywności społeczności lokalnej, „stworzenie środowiska, w którym niepowodzenie nie oznacza przegranej”

IV. Główne obszary działań dla optymalizacji sytuacji rodzin i dzieci - cele i zadania

1. Funkcjonowanie rodziny w środowisku lokalnym

1) Cel: Wzmacnianie potencjału własnego rodziny.

Zadania realizujące powyższy cel:

- Prowadzenie diagnozy środowiska lokalnego. Pozyskiwanie informacji na temat warunków życia rodzin oraz dzieci i młodzieży, ze szczególnym uwzględnieniem sytuacji rodzin wielodzietnych i niepełnych, wskazanie obszarów wymagających interwencji kryzysowej;
- Diagnozowanie możliwości i potencjału własnego rodzin oraz warunków ich wykorzystania. Praca socjalna.
- Inicjowanie i realizowanie programów służących rozwojowi rodzin, dzieci i młodzieży;
- Wzmacnianie czynników zapobiegających dezorganizacji życia rodzinnego, świadczenie pracy socjalnej na rzecz poprawy funkcjonowania rodzin w środo-

wisku lokalnym oraz świadczenie poradnictwa specjalistycznego rodzinom mającym trudności lub wykazującym potrzebę wsparcia

- Koalicja podmiotów działających na rzecz dziecka i rodziny na terenie MiG Opatów.
- Wzbogacanie oferty usług wspierających rodzinę w realizacji funkcji

2) Cel: Ustawiczne wspieranie rodziców w prawidłowym wypełnianiu funkcji rodzinnych.

Zadania realizujące powyższy cel:

- Włączenie rodziców w proces wychowawczo-dydaktyczny dzieci i młodzieży, dialog szkoła - dom;
- Uruchamianie, wspieranie edukacji i poradnictwa rodziców w zakresie diagnozy zagrożeń i uzależnień u dzieci i młodzieży;
- Opracowanie systemu wsparcia dla rodzin zagrożonych i dotkniętych dysfunkcjami;

- Organizowanie zajęć o charakterze informacyjno-warsztatowym na terenie placówek oświatowych poświęconych poszerzaniu wiedzy rodziców dotyczącej potrzeb, możliwości i warunków rozwojowych dzieci i młodzieży;
  - Budowanie i wzmacnianie form dziennej opieki nad dziećmi
- 3) Cel: Podniesienie standardu i jakości życia rodziny.
Zadania realizujące powyższy cel:
- Diagnostowanie i monitoring warunków i jakości życia rodzin;
  - Działania przeciw utracie bezpieczeństwa socjalnego rodziny;
  - Wspieranie rodzin zagrożonych ubóstwem - świadczenie pomocy finansowej i rzeczowej z zakresu pomocy społecznej;
  - Priorytetowe zabezpieczenie potrzeb socjalnych dziecka żyjącego w trudnych warunkach materialnych;
  - Podejmowanie działań w ramach programów rządowych oraz innych programów na rzecz dziecka i rodziny, w tym: dożywianie dzieci i młodzieży, system stypendialny, doposażenie do zakupu podręczników i przyborów szkolnych, organizacja dowozu dzieci do szkół;
  - Zintegrowane działania w kierunku wsparcia rodzin z niepełnosprawnymi członkami rodziny lub osobami starszymi, (kompetencje Gmina - Powiat; turnusy rehabilitacyjne, dofinansowanie do sprzętu rehabilitacyjnego, likwidacja barier architektonicznych,
2. Minimalizowanie i zapobieganie dysfunkcjom rodziny oraz przeciwdziałanie wykurzeniu społecznemu jej członków.
- 1) Cel: Powszechna znajomość i przestrzeganie praw dziecka.
Zadania realizujące powyższy cel:
- Promocja i upowszechnianie wiedzy na temat praw dziecka;
  - Edukacja w zakresie ochrony praw dziecka i skutków ich nieprzestrzegania skierowana do rodziców, nauczycieli, pedagogów, pracowników socjalnych, pracowników administracji samorządowej, policji, duchowieństwa;
  - Rozpowszechnianie ulotek, publikacji, prowadzenie szkoleń, warsztatów dotyczących problematyki ochrony dziecka przed przemocą;
  - Uaktywnienie środowisk lokalnych i sąsiedzkich, włączenie do pracy Kościołów i związków wyznaniowych - tworzenie
- lokalnych koalicji zajmujących się ochroną dzieci przed przemocą;
- 2) Cel: Upowszechnienie wiedzy dotyczącej przemocy oraz rozwijanie systemu pomocy dla rodzin w kryzysie.
Zadania realizujące powyższy cel:
- Aktywizacja instytucji pomocowych w informowaniu o własnej działalności;
  - Prowadzenie akcji promocyjnych i informacyjnych na temat możliwości uzyskania pomocy w sytuacjach kryzysu; upowszechnianie informacji o placówkach udzielających pomocy;
  - Zapewnienie dostępu do poradnictwa i doradztwa rodzinnego;
  - Promowanie i gratyfikowanie inicjatyw i dobrych praktyk
  - Koalicja na rzecz rodziny - powołanie do działania zespołu interdyscyplinarnego,
  - Udział w tworzeniu Centrum Interwencji Kryzysowej o zasięgu ponadlokalnym,
  - Stworzenie alternatywy mieszkania chronionego dla rodziny w sytuacji kryzysowej (spowodowanej przemocą domową)
  - Kierowanie osób - sprawców przemocy do odpowiednich placówek/specjalistów prowadzących działania resocjalizacyjno-terapeutyczne
- 3) Cel: Profilaktyka i zmniejszanie zagrożeń uzależnieniami. Zwiększanie poczucia bezpieczeństwa i społecznej pewności siebie dzieci i młodzieży.
Zadania realizujące powyższy cel:
- Promocja programów edukacyjnych profilaktycznych i terapeutycznych związanych z uzależnieniem, adresowanych do dzieci i młodzieży (nikotyna, alkohol, narkotyki);
  - Kontrola przestrzegania zakazu dystrybucji papierosów, alkoholu wśród dzieci i młodzieży;
  - Ochrona dzieci przed uzależnieniami w rodzinie, promocja programów profilaktyczno-edukacyjnych realizowanych z Policją;
  - Wspieranie programów ilustrujących zagrożenia współczesności, sposoby prewencji i radzenia sobie w trudnych sytuacjach, uczących odporności na manipulację medialną, grupową ekonomiczną;
  - Rozwijanie systemu wsparcia dla rodzin z problemami uzależnień oraz wsparcia osób współuzależnionych;
  - Tworzenie grup wsparcia;
  - Opracowanie i wdrożenie zintegrowanych procedur postępowania w sytuacjach kryzysowych i patologicznych w tym procedury „Niebieskiej karty”;

- Szkolenia dla pracujących z osobą uzależnioną i członkami jej rodziny (członkowie GKRPA, pedagodzy szkolni, nauczyciele, pracownicy socjalni, pracownicy Straży Miejskiej i inni)
- 4) Cel: Przeciwdziałanie przemocy wobec dzieci i młodzieży.
- Zadania realizujące powyższy cel;
- Rozwijanie programów przeciwdziałania przemocy rówieśniczej i szkolnej w środowisku lokalnym
  - Szkolenia dla nauczycieli (zachowania agresywne a metody reagowania na nie i rozwiązywania sytuacji trudnych, scenariusze zajęć profilaktyczno-terapeutycznych, różne metody wychowawcze itp.)
  - Zapewnienie ofiarom przemocy bezpłatnej pomocy psychologicznej, socjalnej i prawnej, wsparcia psychologicznego w procesie karnym;
  - Tworzenie programów integrujących i aktywizujących społeczność lokalną na rzecz przeciwdziałania dewiacjom i patologii wśród dzieci i młodzieży;
  - Diagnoza skali zjawiska krzywdzenia dzieci i młodzieży;
  - Promocja działalności programu NIE-BIESKA LINIA oraz TELEFONU ZAUFANIA;
  - Doskonalenie kadry placówek powołanych do udzielania pomocy ofiarom i sprawcom przemocy.
3. Opieka zastępcza
- 1) Cel: Zapewnienie opieki dzieciom i młodzieży pozbawionej właściwej opieki rodzicielskiej lub niedostosowanej społecznie
- Zadania realizujące powyższy cel:
- Wszechstronna diagnoza medyczno-psychologiczna dziecka przed wyborem nowego środowiska życia i nowej formy opieki.
  - Propagowanie rodzicielstwa zastępczego
  - Udzielanie wsparcia materialnego i pozamaterialnego rodzinom zastępczym (pomoc merytoryczna, szkolenia, grupy wsparcia, pomoc psychologiczna)
  - Posiadanie bazy danych na temat możliwości objęcia opieką zastępczą dziecka w sytuacji losowej, kryzysowej, (opieka rodzinna i instytucjonalna)
  - Systematyczna praca w środowisku z rodziną biologiczną w celu odzyskania zdolności wychowawczych, samostanowienia i odpowiedzialności za los wszystkich członków rodziny.
- 2) Cel: Stworzenie odpowiednich warunków życia dla wychowanków instytucjonalnych i rodzinnych form opieki zastępczej.
- Zadania realizujące powyższy cel;
- Standaryzacja pracy osób pracujących z dziećmi i młodzieżą, rola opiekuna usamodzielnienia.
  - Budowanie systemu wsparcia dla osób opuszczających instytucjonalne i rodzinne formy opieki.
  - Pomoc w nabyciu sprawności w poruszaniu się na rynku pracy
  - System stypendialny połączony z kontynuowaniem edukacji.
  - Dostarczanie wiedzy o dostępnych formach wsparcia, rozwoju i podejmowania działań.
  - Zapewnienie możliwości kontaktów dzieci i młodzieży ze środowiskami rodzinnymi przy zachowaniu zasady przestrzegania dobra dziecka.
4. Ochrona zdrowia i promowanie zdrowego stylu życia
- 1) Cel: Podniesienie poziomu świadomości społecznej oraz poprawa kondycji zdrowotnej rodzin.
- Zadania realizujące powyższy cel:
- Prowadzenie i promocja działań z zakresu profilaktyki zdrowia;
  - Prowadzenie w szkołach podstawowych i gimnazjalnych programu edukacji zdrowotnej;
  - Kształtowanie właściwych nawyków żywieniowych;
  - Organizacja imprez, festynów i konkursów o charakterze gminnym propagujących wartości zdrowotne oraz zdrowy styl życia;
  - Organizowanie akcji informacyjnych, edukacyjnych dla dzieci i rodziców, dotyczących zagrożeń HIV, AIDS, narkomanii, chorób cywilizacyjnych, edukacji seksualnej,
  - Szkolenie kadry pedagogicznej;
  - Promowanie zachowań prozdrowotnych w miejscach spotkań młodzieży - puby, dyskoteki;
- 2) Cel: Osiągnięcie odpowiedniej jakości i dostępności opieki zdrowotnej w środowisku rodzinnym i pozarodzinnym ze szczególnym uwzględnieniem potrzeb rodzin z dzieckiem niepełnosprawnym.
- Zadania realizujące powyższy cel:
- Zapewnienie dostępu do poradnictwa w ramach podstawowej opieki, zdrowotnej oraz opieki psychologiczno-pedagogicznej w szkołach;
  - Przeprowadzanie cyklicznych badań stanu zdrowia i sprawności młodego pokolenia;
  - Realizacja zadań ochrony zdrowia publicznego - higiena, szczepienia ochronne

- Realizacja programów profilaktycznych i prozdrowotnych w szkołach - wady postawy, wady wzroku, uzależnienia, prawidłowe żywienie;
  - Upowszechnianie zachowań prozdrowotnych w lokalnych mediach;
  - Opracowanie gminnej bazy danych dzieci niepełnosprawnych;
  - Tworzenie i wdrażanie do realizacji programów rehabilitacyjnych przygotowujących niepełnosprawną młodzież do samodzielnego i niezależnego życia;
  - Opracowywanie i realizacja programów kształtujących tolerancję społeczną wobec osób niepełnosprawnych, umożliwiających integrację dzieci zdrowych z niepełnosprawnymi;
  - Prowadzenie szkoleń dla rodziców na temat opieki, pielęgnacji, rehabilitacji i edukacji dzieci i młodzieży ze specjalnymi potrzebami.
5. Edukacja kultura i rekreacja
- 1) Cel: Wyrównywanie szans edukacyjnych.
Zadania realizujące powyższy cel:
- Zwiększanie liczby zajęć pozalekcyjnych dla dzieci i młodzieży;
  - Rozwój placówek wsparcia dziennego, dostosowanie czasu pracy i programów świetlic szkolnych;
  - Zwiększenie liczby działających szkolnych kół zainteresowań;
  - Doposażenie szkół podstawowych i gimnazjów w materiały dydaktyczne oraz pracownie komputerowe, zwłaszcza na terenach wiejskich;
  - Pomoc finansowa w zakresie wyposażenia w podręczniki i przybory szkolne dzieci i młodzieży z rodzin ubogich;
  - Stworzenie systemu usług wspierających proces edukacji uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi - organizowanie zajęć korekcyjno-kompensacyjnych dla uczniów, zapewnienie pomocy dydaktycznej dzieciom mającym trudności w realizowaniu programów szkolnych wg indywidualnych potrzeb;
  - Rozwój i modernizacja infrastruktury oświaty;
  - Rozwój bazy służącej rekreacji (plac zabaw, boiska, świetlice wiejskie itp)
  - Pomoc dla osób niepełnosprawnych w kontynuowaniu edukacji (m.in. likwidacja barier architektonicznych, barier komunikacyjnych, informowanie)
- 2) Cel: Rozwijanie świadomości społecznej i kształtowanie prawidłowych postaw społecznych wśród dzieci i młodzieży. Stworzenie i wymiana dobrych praktyk w zakresie współpracy rodziców, nauczycieli i uczniów
Zadania realizujące powyższy cel:
- Promowanie, wspieranie zajęć szkolnych mających na celu kształtowanie postaw ukierunkowanych na rozwój umiejętności społecznych wśród dzieci i młodzieży;
  - Realizacja w procesie dydaktycznym programów przygotowujących dzieci i młodzież do prawidłowej diagnozy i rozwiązywania problemów społecznych, rodzinnych i jednostkowych; (dobra komunikacja, budowanie norm współżycia społecznego, asertywności, tolerancji itp.)
  - Promowanie, wspieranie zajęć wśród dzieci i młodzieży mających na celu budowanie kreatywności, przedsiębiorczości, umiejętności wyrażania i prezentowania własnej osoby, rozbudzanie wśród dzieci i młodzieży świadomość problemów społecznych i cywilizacyjnych;
  - Podejmowanie działań pogłębiających współpracę między szkołami i rodzicami;
  - Tworzenie i wspieranie grup samopomocowych, grup wolontarystycznych oraz wspieranie organizacji pozarządowych w działaniach proedukacyjnych na rzecz dzieci.
- 3) Cel: Poszerzenie oferty kulturalnej, budowanie warunków do aktywności sportowo-rekreacyjnej dla dzieci i młodzieży.
Zadania realizujące powyższy cel:
- Rozwój bibliotek, zwiększanie liczby dostępnych publikacji;
  - Inicjowanie i wspieranie plenerowych imprez rekreacyjnych i sportowych dla dzieci, młodzieży i rodzin, w tym imprez o charakterze integracyjnym;
  - Organizacja imprez kulturalnych;
  - Współpraca z klubami sportowymi;
  - Wspieranie różnorodnych sekcji sportowych;
  - Rozwijanie i wspieranie różnych form turystyki lokalnej i krajowej;
  - Wspieranie projektów zapobiegających biernemu spędzaniu czasu wolnego oraz uzależnieniom wśród dzieci i młodzieży;

V. Realizatorzy programu:

- Urząd Miasta i Gminy w Opatowie
- Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w Opatowie
- Ośrodek Pomocy Społecznej w Opatowie
- Organizacje i Stowarzyszenia Pozarządowe
- Szkoły, Placówki Oświatowe i Wychowawcze

- Komenda Powiatowa Policji w Opatowie
- Sąd Rejonowy w Opatowie - Kuratorzy zawodowi i społeczni Sądu Rejonowego
- Publiczne i Niepubliczne Zakłady Opieki Zdrowotnej
- Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna w Opatowie
- Opatowski Ośrodek Kultury
- Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Opatowie

VI. Inne ustalenia dotyczące programu

- 1) Sposób monitorowania programu.
Monitorowanie programu odbywać się będzie na podstawie corocznej sprawozdawczości z wykonania zadań oraz analizy realizacji zadań opieki nad dzieckiem i rodziną - według kompetencji realizatorów programu.
- 2) Finansowanie gminnego programu.
Realizacja finansowa w ramach środków będących w dyspozycji podmiotów wskazanych jako wykonawcy zadań przewidzianych niniejszym programem.

939

UCHWAŁA Nr XXXIII/265/2008 RADY MIEJSKIEJ W OPATOWIE

z dnia 22 grudnia 2008r.

w sprawie uchwalenia Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami Miasta i Gminy Opatów na lata 2009-2012

Na podstawie art. 7, ust. 1, pkt 9, art. 18, ust. 2, pkt 15 ustawy z dnia 8 marca 1990r o samorządzie gminnym (Dz. U z 2001r Nr 142, poz. 1591 z późniejszymi zmianami) art. 87, ust. 3 i ust. 4 ustawy z dnia 23 lipca 2003r o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. Nr 162 poz. 156 z późniejszymi zmianami) Rada Miejska w Opatowie uchwala co następuje;

§ 1. Przyjmuje się do realizacji Gminny Program Opieki nad Zabytkami Miasta i Gminy

Opatów na lata 2009-2012 stanowiący załącznik Nr 1 do niniejszej uchwały.

§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Burmistrzowi Miasta i Gminy Opatów.

§ 3. Uchwała wchodzi w życie w terminie 14 dni od dnia ogłoszenia w Dzienniku Urzędowym Województwa Świętokrzyskiego.

Przewodniczący Rady Miejskiej: D. Bińczak

Załącznik Nr 1
do uchwały Nr XXXIII/265/2008
Rady Miejskiej w Opatowie
z dnia 22 grudnia 2008r.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Miasta i Gminy Opatów na lata 2009-2012

- I. Wstęp
- II. Ochrona dziedzictwa kulturowego i opieka nad zabytkami
- III. Uwarunkowania ochrony zasobów dziedzictwa kulturowego
- IV. Ogólna charakterystyka historycznego rozwoju osadniczego i kulturowego Opatowa oraz ważniejszych miejscowości gminy
- V. Zasoby dziedzictwa i krajobrazu kulturowego miasta i gminy Opatów
- VI. Realizacja celów gminnego programu opieki nad zabytkami

I. Wstęp

a. Uwarunkowania prawne

Pojęcie programu opieki nad zabytkami wprowadzone zostało w Ustawie z dnia 23 lipca 2003r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z dnia 17 września 2003 roku z późniejszymi zmianami). Artykuł 87 stanowi, że

- zarząd województwa, powiatu lub wójt (burmistrz, prezydent miasta) sporządza na okres 4 lat odpowiednio wojewódzki, powia-

towy lub gminny program opieki nad zabytkami,

- wojewódzki, powiatowy i gminny program opieki nad zabytkami przyjmuje odpowiednio sejmik województwa, rada powiatu i rada gminy, po uzyskaniu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków,
- programy opieki nad zabytkami są ogłaszane w wojewódzkim dzienniku urzędowym,
- z realizacji programów zarząd województwa, powiatu i wójt (burmistrz, prezydent miasta) sporządza, co 2 lata, sprawozdanie, które przedstawia się odpowiednio sejmikowi województwa, radzie powiatu lub radzie gminy.

Podstawa prawna opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami znajduje się również w Ustawie z dnia 8 marca 1990r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2001r. Nr 142 poz. 1591 z późniejszymi zmianami). Art. 7 ust. 1 pkt 9 Ustawy stanowi o zadaniach gminy, którym między innymi jest zaspakajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty. W szczególności zadania własne obejmują sprawy (...) kultury, w tym (...) ochrony zabytków i opieki na zabytkami. Jedną z podstaw do sporządzenia programu opieki nad zabytkami są ewidencje zabytków wykonywane przez województwa, powiaty i gminy.

- b. Cele programu w świetle Ustawy z dnia 23 lipca 2003 roku o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami

Do najważniejszych celów i zadań programów opieki nad zabytkami należy

- włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju
- uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej
- zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania
- wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego
- podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi nakładów środków finansowych na opiekę nad zabytkami
- określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków
- podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami

II. Ochrona dziedzictwa kulturowego i opieka nad zabytkami

- a. Definicje podstawowych pojęć z zakresu ochrony i opieki nad zabytkami, opis form i sposobów ochrony zabytków

Podstawą prawną systemu ochrony dziedzictwa kulturowego w Polsce jest ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Reguluje ona w sposób całościowy pojęcia zabytku, ochrony i opieki nad zabytkami, form ochrony, kompetencje organów ochrony zabytków, w tym administracji rządowej i samorządowej, formy finansowania opieki nad zabytkami, ich ewidencjonowania itd.

Ustawa wprowadza pojęcie zabytku jako nieruchomości lub rzeczy ruchomej, ich części lub zespołów, będących dziełem człowieka lub związanych z jego działalnością, stanowiących świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową. Zabytki podzielono na dwie wielkie grupy:

- zabytki nieruchome, czyli elementy krajobrazu kulturowego, układy urbanistyczne, ruralistyczne i zespoły budowlane, dzieła archi-

tektury i budownictwa, w tym obronnego, obiekty techniki (takie jak kopalnie, huty, elektrownie), cmentarze, parki, ogrody, miejsca upamiętniające wydarzenia historyczne lub działalność wybitnych osobistości bądź instytucji,

- zabytki ruchome, obejmujące dzieła sztuk plastycznych, rzemiosła artystycznego, sztuki użytkowej, kolekcje, numizmaty, militaria, sztandary, pieczęcie, odznaki, medale i ordery, wytwory techniki, materiały biblioteczne, instrumenty muzyczne, wytwory sztuki ludowej i rękodzieła oraz inne obiekty etnograficzne.

Jednocześnie wydzielono zabytki archeologiczne jako terenowe pozostałości pradziejowego i historycznego osadnictwa, cmentarzyska, kurhany, relikty działalności gospodarczej, religijnej i artystycznej.

Ochronie ustawowej mogą także podlegać nazwy geograficzne, historyczne lub tradycyjne nazwy obiektu budowlanego, placu, ulicy lub jednostki osadniczej.

Ustawa wprowadziła pojęcia ochrony i opieki nad zabytkami. Ochrona zabytków ozna-

cza podejmowanie przez administrację publiczną działań władczych i organizatorskich oraz finansowych, umożliwiających trwale zachowanie zabytków, zapobieganie ewentualnym zagrożeniom, udaremnianie niszczenia i niewłaściwego użytkowania zabytków, przeciwdziałanie kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę. Zakłada kontrolę stanu zachowania i przeznaczenia zabytków, uwzględnianie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska.

Opieka nad zabytkami sprawowana jest przez właściciela lub posiadacza zabytku i polega na zapewnieniu warunków naukowego badania i dokumentowania zabytku, prowadzenia przy nim prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych, zabezpieczeniu i utrzymaniu zabytku oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie, korzystaniu z zabytku w sposób zapewniający trwale zachowanie jego wartości, popularyzowaniu i upowszechnieniu wiedzy o zabytku oraz jego znaczeniu dla historii i kultury.

Organami ochrony zabytków w Polsce, z mocy ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami są:

- Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego, w imieniu którego zadania i kompetencje, dotyczące ochrony zabytków, wykonuje Generalny Konserwator Zabytków (GKZ),

III. Uwarunkowania ochrony zasobów dziedzictwa kulturowego

a. Gminny program opieki nad zabytkami a Krajowy Program Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami

Celem krajowego programu jest stworzenie warunków niezbędnych do sprawowania ochrony zabytków i opieki nad zabytkami. W krajowym programie powinny zostać określone cele i kierunki działań oraz zadania w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, warunki i sposoby finansowania planowanych działań oraz harmonogram ich realizacji.

W opracowanych w 2004 roku tezach do Krajowego Programu Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami określono siedem podstawowych zasad działań konserwatorskich:

- primum non nocere
- maksymalnego poszanowania oryginalnej substancji zabytku i wszystkich jego wartości (materialnych i niematerialnych)
- minimalnej niezbędnej ingerencji (powstrzymanie się od działań niekonicznych)
- usuwania tylko tego, co na oryginał działa niszcząco
- czytelności i odróżnialności ingerencji
- odwracalności metody i materiałów

- wojewodowie, w imieniu których zadania i kompetencje we wspomnianym wyżej zakresie wykonują wojewódzcy konserwatorzy zabytków (WKZ), którzy kierują wojewódzkimi urzędami ochrony zabytków.

Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego, na wniosek Generalnego Konserwatora Zabytków może powierzyć prowadzenie niektórych spraw z zakresu swojej właściwości (z wyjątkiem wydawania decyzji administracyjnych) kierownikom instytucji kultury, wyspecjalizowanych w opiece nad zabytkami, dla których jest organizatorem. Wojewoda, na wniosek wojewódzkiego konserwatora zabytków, może powierzyć w drodze porozumienia wykonywanie części kompetencji wojewódzkiego konserwatora zabytków gminom i powiatom, z wyjątkiem prowadzenia rejestru zabytków i wojewódzkiej ewidencji zabytków.

Formami ochrony zabytków są:

- wpis do rejestru zabytków, dokonywany na podstawie prawomocnej decyzji administracyjnej wojewódzkiego konserwatora zabytków,
- uznanie za pomnik historii, dokonywane przez Prezydenta RP w drodze rozporządzenia,
- utworzenie parku kulturowego, następujące w drodze uchwały rady gminy
- ustalenie ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego, przyjmowanym w drodze uchwały rady gminy.

- wykonywania wszelkich prac zgodnie z najlepszą wiedzą i na najwyższym poziomie.

Zasady te powinny być uwzględniane podczas prowadzenia wszelkich prac przy zabytkach przez wszystkie osoby działające w sferze opieki nad zabytkami, w tym przez pracowników urzędów, konserwatorów dzieł sztuki, architektów, urbanistów, pracowników budowlanych, badaczy, właścicieli i innych.

b. Gminny program opieki nad zabytkami a Narodowa Strategia Rozwoju Kultury na lata 2004-2013, Narodowy Program Kultury „Ochrona zabytków i dziedzictwa kulturowego na lata 2004-2013” (i Uzupełnienie na lata 2004-2020)

Przygotowany w 2004 roku Narodowy Program Kultury „Ochrona zabytków i dziedzictwa kulturowego” na lata 2004-2013 jest elementem opracowanej w Ministerstwie Kultury i Dziedzictwa Narodowego Narodowej strategii rozwoju kultury na lata 2004-2013, określającym politykę rządu wobec zabytków i dziedzictwa kulturowego do 2013 roku.

Przesłanką dla przygotowania strategii było przeświadczenie, że także w kulturze nadszedł czas na przejście od zarządzania operacyjnego do zarządzania strategicznego, opartego na długookresowej wizji rozwoju. Zakres strategii został podporządkowany głównie regionom, jako podstawowym jednostkom podziału terytorialnego. Koncentracja działań w regionach wynika z przyjętej polityki państwa w tym zakresie, jak również ogólnych tendencji europejskich postrzegających regiony jako najbardziej efektywne, docelowe miejsca oddziaływania wdrażanych polityk i programów.

W myśl tego programu wśród najważniejszych zadań państwa w zakresie ochrony zabytków powinny więc dziś znaleźć się w pierwszej kolejności:

- przygotowanie skutecznego systemu prawnofinansowego wspierania ochrony i opieki nad zabytkami,
- podjęcie prac nad kompleksowym systemem edukacji na rzecz dziedzictwa,
- poszukiwanie instrumentów wzmacniających efekty działalności służby konserwatorskiej,
- ograniczenia uznaniowości konserwatorów poprzez nałożenie na nich odpowiedzialności za niezgodne z prawem postępowanie.

Celami strategicznymi programu w polityce ochrony zabytków są:

- poprawa warunków instytucjonalnych, prawnych i organizacyjnych w sferze dokumentacji i ochrony zabytków
- kompleksowa rewaloryzacja zabytków i ich adaptacja na cele kulturalne, turystyczne, edukacyjne, rekreacyjne i inne cele społeczne
- zwiększenie roli zabytków w rozwoju turystyki i przedsiębiorczości przez tworzenie zintegrowanych narodowych produktów turystycznych
- promocja polskiego dziedzictwa kulturowego w Polsce i za granicą w szczególności za pomocą narzędzi społeczeństwa informacyjnego
- rozwój zasobów ludzkich oraz podnoszenie świadomości społecznej w sferze ochrony dziedzictwa kulturowego
- tworzenie warunków do rozwoju i ochrony dziedzictwa kultury ludowej
- zabezpieczenie zabytków przed nielegalnym wywozem.

W programie sformułowano także dwa priorytety działań:

Priorytet 1: Aktywne zarządzanie, zasobem stanowiącym materialne dziedzictwo kulturowe.

W ramach tego priorytetu ustalono trzy działania:

- a - budowa nowoczesnych rozwiązań organizacyjno-finansowych w sferze ochrony zabytków.

Celem głównym tego działania jest dostosowanie strefy ochrony zabytków do rzeczywistości gospodarczej. W ramach działania przewidziano prowadzenie szerokich konsultacji ze środowiskami związanymi z ochroną zabytków w celu sformułowania propozycji zmian instytucjonalnych, prawnych i funkcjonalnych w sferze dokumentacji i ochrony zabytków oraz procesu oferowania zabytków na rynku.

- b - kompleksowa rewaloryzacja zabytków i ich adaptacja na cele kulturalne, turystyczne, edukacyjne, rekreacyjne i inne cele społeczne.

W ramach tego działania przewidziano realizację dwóch programów:

- polskie regiony w europejskiej przestrzeni kulturowej (celem programu jest przygotowanie potencjalnych wnioskodawców do opracowania kompleksowych projektów współfinansowanych z funduszy strukturalnych)
  - promesa Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego (celem programu jest udział wkładu krajowego do montażu finansowym wybranych projektów współfinansowanych z funduszy europejskich)
- c - zwiększanie roli zabytków w rozwoju turystyki i przedsiębiorczości przez tworzenie zintegrowanych narodowych produktów turystycznych. Działanie to będzie realizowane przez programowanie i wdrażanie kompleksowych programów dotyczących markowych produktów turystycznych. Będzie wykonywane na terenie miast Gdańsk, Kraków, Poznań, Warszawa i Wrocław.

Priorytet 2: Edukacja i administracja na rzecz ochrony i zachowania dziedzictwa kulturowego.

W jego ramach ustalono dwa działania:

- a - rozwój zasobów ludzkich oraz podnoszenie świadomości społecznej w sferze ochrony dziedzictwa kulturowego.

Działanie to będzie polegało na podnoszeniu wykształcenia kadr zatrudnionych w sferze ochrony dziedzictwa kulturowego oraz na rozwijaniu zainteresowań społeczeństwa problematyką ochrony zabytków

- b - ochrona i zachowanie dziedzictwa kulturowego przed nielegalnym wwozem, wywozem i przewozem przez granice.

Działanie to realizowane będzie przez wdrożenie programu „Absent Patrimonium”, który przewiduje realizację sieci informacji o zabytkach wwożonych, wywożonych i przewożonych przez granice oraz o zabytkach zaginionych.

c. Gminny program opieki nad zabytkami a Strategia Rozwoju Województwa Świętokrzyskiego

Strategia Rozwoju Województwa Świętokrzyskiego do roku 2015 przyjęta została uchwałą nr XIV/225/200 z dnia 30 czerwca 2000 roku i rozszerzona strategią do 2020 roku, akceptowaną przez Sejmik Województwa Świętokrzyskiego uchwałą nr XLII/508/06 z 26 października 2006 roku.

W tekście podkreśla się atrakcyjność województwa w skali kraju ze względu na walory przyrodnicze i kulturowe, analizując je jednak głównie pod względem możliwości wykorzystania turystycznego. W przypadku proponowanych działań na płaszczyźnie międzywojewódzkiej, pośród wielu, teren gminy opatowskiej mógłby się jedynie znaleźć w obrębie wspólnych działań z województwem małopolskim, mających na celu rewaloryzację obszaru koncentracji najstarszego w Polsce osadnictwa (ciągłość osadnicza od neolitu po wczesne średniowiecze i później), obejmującego tzw. „płytę lessową”.

d. Gminny program opieki nad zabytkami a Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Świętokrzyskiego.

Przyjęty uchwałą nr XXIX/399/02 Sejmiku Województwa Świętokrzyskiego z dnia 26 kwietnia 2002 roku plan zagospodarowania wymienia Opatów pośród najcenniejszych założeń urbanistyczno-przestrzennych województwa, podkreślając jego znaczenie jako znacznej atrakcji turystycznej.

Nie precyzując, autorzy ogólnie stwierdzają, że do najważniejszych zagrożeń zasobów dziedzictwa kulturowego należą m.in.:

- lokalnie zaniedbany lub zdewastowany krajobraz kulturowy (zwłaszcza na terenach wiejskich), który stwarza ograniczenia rozwoju funkcji turystycznej i wystawia złe świadectwo o gospodarowaniu
- zachowane ośrodki staromiejskie (zabytkowe układy urbanistyczne), które nie poddane remontom i rewaloryzacji mogą utracić walory zabytkowe, zaś koszt odkładanych prac remontowych niewspółmiernie wzrasta

Analizując rezerwy tkwiące w zasobach kultury, zauważa się m.in., że

- obszar województwa nie został dotychczas w pełni przebadany pod kątem zachowanych walorów tradycyjnej zabudowy wiejskiej i małej architektury kultowej, wartościowych układów ruralistycznych, komponowanego krajobrazu zabytkowego i harmonijnego krajobrazu kulturowego, pozostałości zabytków techniki, stanowisk archeologicznych, historycznych pól bitewnych, miejsc pamiątkowych związanych z życiem i działalnością

postaci historycznych, itp.. Rozpoznanie to znacznie poszerzyłoby wiedzę o zabytkach i w konsekwencji dotychczasowy ich zasób, a ponadto mogłoby przynieść unikatowe odkrycia zwiększające atrakcyjność kulturową i turystyczną kolejnych gmin.

Autorzy planu notują, że głównym zadaniem regionalnej polityki przestrzennej w zakresie zagospodarowania zasobów dziedzictwa kulturowego jest skuteczniejsza ochrona i rewaloryzacja tych zasobów oraz racjonalne ich udostępnienie z myślą o poszerzaniu wiedzy zwłaszcza młodego pokolenia, świadomości historycznej obywateli, a także wykorzystaniu jako czynnika rozwoju gospodarczego i promocji. Istotnym zadaniem będzie także wykorzystanie dziedzictwa kulturowego w procesie pobudzania i utrwalania tożsamości regionalnej ogółu mieszkańców przy jednoczesnym zachowaniu i kultywowaniu specyfiki lokalnej i subregionalnej.

W świetle tych zadań, a także określonych wcześniej uwarunkowań polityki przestrzennej, priorytetowymi obszarami działań samorządu województwa będą:

- intensyfikacja i pogłębianie rozpoznania zasobów i walorów dziedzictwa kulturowego dotychczas nie sklasyfikowanych lub mało rozpoznanych,
- ochrona i rewaloryzacja zabytkowych układów przestrzennych miast,
- zachowanie najcenniejszych walorów artystyczno-krajobrazowych
- zachowanie i ochrona obiektów i zespołów o najwyższej randze i szczególnym znaczeniu dla kultury narodowej i dziedzictwa światowego,
- promocja i udostępnianie najcenniejszych walorów i zasobów

Pośród kierunków polityki przestrzennej autorzy wymieniają m.in. opracowanie operatów i utworzenie kolejnych parków kulturowych, w tym Sandomiersko-Opatowskiego, w powiązaniu organizacyjnym z istniejącymi i przyszłymi Parkami Krajobrazowymi.

e. Gminny program opieki nad zabytkami a Program opieki nad zabytkami w województwie świętokrzyskim

Program opieki nad zabytkami w województwie świętokrzyskim na lata 2007-2011 przyjęty został Uchwałą Sejmiku Województwa Świętokrzyskiego z dnia 18 czerwca 2007 roku. W tekście programu sformułowano m.in. cele strategiczne i priorytety działań w okresie 2007-2011. Określono je jako:

- I. Miasto i miasteczko (układy urbanistyczne i ruralistyczne).
- II. Krajobraz kulturowy w powiązaniu z układami urbanistycznymi.

III. Dziedzictwo żywe (dokumentowanie, promocja, edukacja, popularyzacja) realizowane przez instytucje kultury na terenie województwa, samorządy wszystkich szczebli i organizacje pozarządowe.

W wykazie proponowanych parków kulturowych z terenu gminy Opatów znalazł się park kulturowy Doliny Opatówki oraz zespoły kolegiaty św. Marcina i klasztoru bernardynów w Opatowie.

f. Gminny program opieki nad zabytkami a studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy i plan zagospodarowania przestrzennego

W ramach przygotowań do realizacji studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy wykonano analizę zasobów i stanu krajobrazu kulturowego gminy. W analizie tej posłużono się - zgodnie z sugestiami Ministerstwa kultury i Dziedzictwa Narodowego - opracowaną przez prof. Janusza Bogdanowskiego metodą jednostek architektoniczno-krajobrazowych. W oparciu o wyniki analizy krajobrazu naturalnego i kulturowego, ustalono,

że ochroną rezerwatową z pełną ochroną treści historycznych, form, substancji i funkcji należy objąć teren najstarszego, średniowiecznego osadnictwa Opatowa. Ochroną elementów oraz pełną ochroną ekspozycji i treści historycznych, ogólnym zachowaniem charakteru krajobrazu należy objąć najcenniejsze zachowane zespoły kościelne i dworsko-parkowe, jak Podole (z warownym kościołem w Ptkanowie), Strzyżowice, Tudorów, Niisiałkę Małą, Pobroszyn, Oficjałów, Jałowęsy, Zochcinek oraz tereny późniejszej, głównie XIX-wiecznej zabudowy Opatowa. Podkreślić należy, wynikające ze znacznej ilości i wartości naukowo-badawczej, znaczenie objęcia ochroną archeologiczną stanowisk archeologicznych, ze szczególnym uwzględnieniem śladów intensywnego osadnictwa wzdłuż dolin Opatówki.

Ustalenia polityki w zakresie ochrony środowiska kulturowego, zapisane w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Opatów, winny znaleźć odzwierciedlenie w przygotowywanym planie zagospodarowania przestrzennego miasta i gminy Opatów.

IV. Ogólna charakterystyka historycznego rozwoju osadniczego i kulturowego Opatowa oraz ważniejszych miejscowości gminy

Obszar zajmowany przez miasto i gminę Opatów znajduje się w centrum powiatu opatowskiego, we wschodniej części województwa świętokrzyskiego. Teren gminy jest dosyć zwarty, mocniej rozczłonkowany jedynie po stronie zachodniej, gdzie wąskim klinem wcinają się ziemie administrowane przez gminę Baćkowice, oraz po stronie południowej, na granicy z gminą Lipnik. Od południowego zachodu sąsiaduje z gminą Iwaniska, od północy z gminami Sadowie i Ćmielów, od wschodu z gminą Wojciechowice.

Tereny gminy należą do atrakcyjnej krajobrazowo i bogatej kulturowo Wyżyny Małopolskiej, zawierając się w jej wysuniętej w stronę północno-wschodnią części. Obszar Wyżyny Małopolskiej dzieli się na szereg mezoregionów, z których jeden - Wyżyna Sandomierska - w całości zawiera analizowany teren.

Wyżyna Sandomierska jest geologicznym przedłużeniem Gór Świętokrzyskich, zbudowanych ze skał paleozoicznych, na które nałożyły się tutaj osady mioceńskie. Na całej wyżynie zalega miejscami dość gruba warstwa lessu (nawet do 30 m. miąższości), pocięta dolinami dopływów Wisły oraz głębokimi i wąskimi parowami, wyciętymi w podatnym na erozję, pylastym gruncie. Teren gminy wznosi się przeciętnie na 250 do 280 metrów n.p.m., maksymalnie przekraczając 315 metrów. Obszar przecinają

liczne, silnie rozczłonkowane suche doliny i dolinki, obniżenia i wąwozy, gdzie deniwelacje sięgają 50 metrów w części zachodniej oraz 20-30 metrów w części wschodniej. Jeden z dopływów Wisły, Opatówka (znana też jako Łukawa lub Łukawka), przecina interesujący nas teren na dwie nierównej wielkości części. Płynąca z północnego zachodu na południowy wschód rzeka zmienia w okolicach Karwowa i Nikisiałki kierunek swego biegu na wschodni. Opatówkę zasilają liczne dopływy, takie jak m.in. Kania i Grabówka oraz mniejsze ciekły wodne, których doliny są na płaskich odcinkach nieraz podmokłe. Urodzajny charakter ziem lessowych (bardziej charakterystyczne dla Sandomierszczyzny brunatnoziemy i miejscami czarnoziemy, a w dolinach rzecznych mady) sprawia, że jest to region tradycyjnie rolniczy, niemal zupełnie pozabawiony lasów, wykarczowanych dość wcześnie w procesie intensywnego osadnictwa. Zachowały się jedynie niewielkie zagajniki liściaste porastające najbardziej strome partie stoków i wąskie dna wąwozów. Trzeba jednak pamiętać, że pierwotnie i tak dominowała tu prawdopodobnie roślinność stepowa. Już na początku XIX wieku tereny lessowe wyżyny były prawie bezleśne. Obecnie całość niezabudowanego obszaru jest wykorzystywana jako grunty orne, sady lub rzadziej, jako łąki. Opatów, siedziba

starostwa powiatowego i drugie po Sandomierzu najważniejsze, historyczne miasto na terenie wyżyny, jest dziś lokalnym ośrodkiem administracyjno-gospodarczym. Położony bardziej centralnie niż Sandomierz znajduje się jednak na uboczu głównych szlaków komunikacyjnych. Z Opatowa rozchodzą się promieniście drogi do Staszowa, Łagowa, Ostrowca Świętokrzyskiego, Ćmielowa, Ożarowa i Sandomierza.

Pradzieje.

Teren będący tematem opracowania nosi ślady osadnictwa już w czasach określanych przez archeologów jako pradziejowe lub starożytność, a obejmujących okres schyłkowego paleolitu (ok. 12000-10000 a.C.) i mezolitu (ok. 10000-4000-3500 a.C.). Zabytki z epoki kamienia odkryto na terenie niemal całej gminy. Stanowiska archeologiczne wskazujące na obecność osadnictwa pradziejowego zlokalizowano w okolicach Brzezia, Karwowa i Lipowej. W późniejszych czasach zasiedlaniu Wyżyny Sandomierskiej przez ówczesnego człowieka sprzyjały korzystne warunki środowiska naturalnego, takie jak ciepły klimat, dobre zaopatrzenie w wodę i urodzajne gleby. Osadnictwo skupiało się w pobliżu rzek i mniejszych cieków wodnych, wzdłuż dolin i wąwozów, podczas gdy działki wodne wykorzystywano głównie pod pola uprawne, na ogół pozabawione siedlisk ludzkich. Większą aktywność osadniczą, związaną z rozpowszechnieniem się typu gospodarki polegającej na produkcji żywności, nie zaś tylko na zbieractwie i myślistwie, odnotowano w okresie neolitu (ok. 5400-2200/2100 a.C.) w okolicach Opatowa, Czernikowa Opatowskiego, Jałowes, Jurkowie, Karwowa, Kornacic, Podola, Wąworkowa i Zochcinka. Oprócz nowej, rolniczo-hodowlanej gospodarki pojawiają się w tym okresie gładzone narzędzia kamienne i ceramika. Na terenie gminy odkryto także szereg neolitycznych stanowisk archeologicznych, przypisywanych już konkretnym kulturom. Zlokalizowano między innymi osady z zabytkami charakterystycznymi dla kultury ceramiki wstęgowej rytej (ok. 5400 - 5000-4700 a.C.) w pobliżu Opatowa, Jałowes, Jurkowie, Kornacic, Podola i Wąworkowa. Transformacją tej kultury była jej odmiana zwana od sposobu zdobienia naczyń kulturą ceramiki klutej, rozwijająca się głównie na terenie Czech i Dolnego Śląska. Na terenie gminy odnaleziono pozostałości takiej ceramiki w okolicach Karwowa i Wąworkowa.

W okresie ok. 4600-3300 a.C. obecne były w pobliżu Jurkowie, Opatowa i Wąworkowa grupy ludności zaliczane do cyklu kultur lendzielsko-polgarskich. Między innymi w związku z tymi stanowiskami archeolodzy wydzielili grupę

opatowsko-samborzecką tej kultury, wyróżniającą się formą i sposobem zdobienia ceramiki (pucharów na nóżce i czarek zdobionych czarnym, malowanym ornamentem), która dowodzi związku jej twórców z grupami ludzkimi w środkowo-północnych Węgrzech. Z kultury ceramiki klutej lub kultury lendzielskiej mogła się wywodzić kultura malicka (od pobliskich Malic w gminie Lipnik), rozwijająca się aż do około 3800 lat a.C. i obejmująca znaczną część Polski. Stanowiska tej kultury odkryto w Oficjałowie i Jurkowicach.

W okresie ok. 4100/3900-3200/3000 a.C. (starszy eneolit) liczne osady budowali na tym terenie przedstawiciele kultury pucharów lejkwatych (w Opatowie, Adamowie, Brzeziu, Gojcowie, Jagninie, Jałowesach, Jurkowicach, Karwowie, Kobylanach, Kochowie, Marcinkowicach, Nikisiałce Małej i Dużej, Oficjałowie, Okalinie Koloni, Podolu, Rosochach, Strzyżowicach, Tudorowie, Wąworkowie i Zochcinku). Kultura ta była efektem wewnętrznej transformacji naddunajskiego modelu gospodarki rolniczo-hodowlanej, która na ziemiach polskich doprowadziła do zasiedlenia nie tylko terenów zasobnych w urodzajne gleby lessowe, ale także ziem o mniej urodzajnych glebach piaszczystych i innych. Współcześnie z klasyczną fazą kultury pucharów lejkwatych rozwijała się kultura wołyńsko-lubelskiej ceramiki biało malowanej (ok. 3700-3300 a.C.; osady w Karwowie, Podolu i Tudorowie). W okresie ok. 3000-2000 a.C. (młodszy eneolit) na terenach polskich dominowały grupy uprawiające różne typy półosiadłego pasterstwa, reprezentujące kulturę amfor kulistych (groby w Opatowie, Jałowesach, Kochowie i Wąworkowie, osady w Opatowie, Brzeziu, Podolu i Karwowie) oraz kulturę ceramiki sznurowej (groby w Opatowie i Jurkowicach, osady w Opatowie, Nikisiałce Małej i Dużej, Wąworkowie). Interesującym jest, że w tym czasie doszło na naszych ziemiach do udomowienia konia. W kręgu oddziaływania obu wyżej wymienionych kultur pozostawała lokalna kultura złocka (od miejscowości Złota koło Sandomierza), która powstała w wyniku połączenia środkowoeuropejskich grup ludności nomadycznej (kultura ceramiki sznurowej) z miejscowymi grupami ludności o bardziej stabilnych systemach osadniczych (późna faza kultury amfor kulistych na Wyżynie Sandomierskiej). Grodzisko ludności tej kultury zlokalizowano w Nikisiałce.

W latach około 2300-1600 a.C. zamyka się wczesny okres środkowoeuropejskiej epoki brązu. Około 2000-1600 roku a.C. w rejonie Kotliny Karpackiej dynamicznie rozwijała się produkcja wyrobów metalowych, w związku z czym pozostawał rozwój społeczno-gospodarczy ludności. Ważne miejsce w tym procesie odgrywała kultu-

ra Otomani (wschodnia Słowacja, północno-wschodnie Węgry, zachodnia Rumunia), która dotarła również na ziemie południowo-wschodniej Polski. Przymuszczalnie jej ślady odkryto także w okolicach Tudorowa. Jest to o tyle istotne, że był to jeden z najwcześniejszych momentów, kiedy bezpośrednie oddziaływania rozwiniętych cywilizacji południowo-wschodnio-europejskich dotarły na ziemie polskie.

Blżej nieokreślone osady z wczesnej epoki brązu zlokalizowano także w Czernikowie Opatowskim, Jałowężach, Nikisiałce Dużej, Okalinie, Podolu i Wąworkowie. Cechy właściwe dla I okresu epoki brązu (kultury postsznurowe) mają znaleziska związane z osadami w Gojcowie, Jagninie, Karwowie, Kobylanach, Nikisiałce Małej, Strzyżowicach, Tudorowie i Wąworkowie. Na podłożu kultury ceramiki sznurowej rozwinęła się na terenie Małopolski i Górnego Śląska grupa Chłopice - Vesele' (osada w Opatowie i grób w Nikisiałce Dużej). Inną kulturą postsznurową była kultura mierzanowieka (od miejscowości Mierzanowice w gminie Wojciechowice obok Opatowa; ok. 2300-1800 a.C.), której zabytki odnaleziono także w okolicach Opatowa, Czernikowa Karskiego, Jałowęc, Kobylan, Kochowa, Nikisiałki Małej i Dużej, Oficjałowa, Podola, Rosochów i Wąworkowa. W II okresie epoki brązu rozwinęła się kultura trzciniecka (osady w pobliżu Opatowa, Czernikowa Karskiego i Opatowskiego, Kobylan i Kobylanek, Nikisiałki Małej, Podola, Strzyżowic, Tudorowa i Zochcinka; ok. 1700-1300 a.C.).

W okresie ok. 1300 - IV w. a. C. na ziemiach polskich dominowała kultura łużycka, która rozwinęła się w III-V okresie epoki brązu i trwała nadal we wczesnej epoce żelaza, tzw. okresie halsztackim (VIII w. - 400r. a. C.), kiedy powstała najbardziej znana osada obronna ludności kultury łużyckiej w Biskupinie. Ślady łużyckiego osadnictwa na terenie gminy Opatów odnaleziono w Opatowie, Czernikowie Opatowskim i Karskim, Jałowężach, Jurkowicach, Karwowie, Kobylanach i Kobylankach, Lipowej, Nikisiałce Małej i Dużej, Oficjałowie, Okalinie, Podolu, Rosochach, Tudorowie, Wąworkowie i Zochcinku. W Kornacicach i Okalinie natrafiono ponadto na relikty cmentarzysk łużyckich. W okresie halsztacko-lateńskim rozwinęła się kultura pomorska, wywodząca się z grupy kaszubskiej kultury łużyckiej, istniejącej na terenie Pomorza Gdańskiego do schyłku epoki brązu. Z kulturą pomorską wiązała się odrębna grupa, zwana kulturą grobów kloszowych. Z tym kręgiem kulturowym powiązali archeolodzy relikty osad w Brzeziu, Czernikowie Karskim, Jurkowicach, Karwowie, Kornacicach i Podolu oraz cmentarzyska w Kornacicach, Nikisiałce Małej i Okalinie.

W młodszym okresie przedrzymskim i w okresie wpływów rzymskich na terenach Polski rozwinęła się kultura przeworska (III/II w. a.C. - 1 poł. V w. p.C.). Na terenie gminy zlokalizowano relikty osad w Opatowie, Brzeziu, Jagninie, Jałowężach, Jurkowicach, Karwowie, Kornacicach, Podolu i Rosochach. W Brzeziu i Nikisiałce Małej natrafiono ponadto na nieokreślone zabytki pochodzące z osad okresu wpływów rzymskich.

Wczesne średniowiecze.

W początkach I tysiąclecia naszej ery okolice Sandomierza i Opatowa przeżywały okres rozwoju gospodarczego, o czym świadczą - jak wykazano wyżej - pozostałości intensywnego osadnictwa. W III wieku sytuacja ta pogorszyła się w związku z najazdami germańskimi na Cesarstwo Rzymskie i migracjami różnych grup etnicznych. U progu VI stulecia pojawiają się na tych terenach Słowianie, z którymi wiąże się funkcjonowanie przedpaństwowych, plemiennych ośrodków osadniczych w rejonach Złotej, Zawichostu - Podgórze, Kleczanowa i Sandomierza. Badacze zajmujący się okresem wczesnego średniowiecza zaliczali dotychczas plemiona zamieszkujące wówczas te ziemie do znanych ze źródeł wczesnośredniowiecznych Lędzian lub Wiślan. Ostatnio wysunięto hipotezę, że ziemie Sandomierskie i Lubelskie były w tym czasie pogranicznymi dla dużych organizmów plemiennych, takich jak właśnie Lędzianie i Wiślanie, których terytoria rozdzielał pas lasów staszowskich, czy wielkopolscy Polanie. Zamieszkiwały je mniejsze plemiona „Sandomierzan” i „Lublinian”; ślady bytności tych pierwszych odkrywamy w okolicach Sandomierza, Zawichostu, Opatowa i Koprzywnicy. Była to najstarsza faza osadnictwa wczesnośredniowiecznego, obejmującego pas długości 30 km na lewym brzegu Wisły, w rejonie najżyźniejszych gleb rolniczych, z Sandomierzem w centrum. Tym pasem biegła jedna z głównych dróg wczesnośredniowiecznej Europy, łącząca Zachód arabski (Hiszpanię) przez Regensburg, Pragę i Kraków z Kijowem i dalej Bagdadem na Wschodzie arabskim. W okolicach Opatowa zlokalizowano ślady osadnictwa z tego okresu w Czernikowie Opatowskim i Karskim oraz Podolu. W 2 poł. IX wieku, gdy Wiślanie ulegli, jak się przypuszcza, Państwu Wielkomorawskiemu (potem - na pocz. X w. - państwu czeskich Przemyślidów) a Lędzianie borykali się z ekspansją Rusi, tereny sandomierskie zajęli najprawdopodobniej twórcy państwa gnieźnieńskiego - Piastowie.

Na ślady wczesnośredniowiecznych osad z okresu piastowskiego natrafiono w Opatowie, Czernikowie Opatowskim i Karskim, Gojcowie, Jagninie, Jałowężach, Kochowie, Kornacicach,

Oficjałowie, Okalinie, Podolu, Strzyżowicach i Zochcinku. Znalezione tam zabytki archeologiczne są datowane w większości na XI, XII i następane wieki. W tych samych miejscowościach oraz w Brzeziu, Karwowie, Kobylanach, Nikisiałce Małej, Tudorowie i Wąworkowie odkryto relikty osad wczesnośredniowiecznych o bliżej niesprecyzowanej chronologii.

Okres średniowieczny do końca XV w.

Opatów obok Sandomierza i Zawichostu był we wczesnym średniowieczu jednym z ważniejszych centrów osadniczych Sandomierszczyzny, położonym nad Opatówką, przy przeprawie i skrzyżowaniu ważnych dróg prowadzących z Rusi przez Zawichost do Wielkopolski i Pomorza oraz z Mazowsza przez Radom, Iłżę do Sandomierza i dalej na Węgry. W kierunku Sandomierza szlak prowadził doliną Opatówki przez Karwów, Pielaszów, Zagrody, Zawadę, Jankowice, Wilczyce i Wysiadłów lub drugim brzegiem rzeki przez Nikisiałkę, Lisów, Sadłowice, Daromin, i Przewody. Trzeci trakt wiódł przez Okalinę i Włostów. Również do Zawichostu droga mogła mieć dwa równorzędne warianty: przez Rosochy, Koszyce, Kunice, Jakubowice, Prusy, Czyżów i Piotrowice lub przez Łukawę, gdzie oddzielał się od traktu w dolinie Opatówki, Grabów, Gierczyce, Sobótkę i Wygodę. Inne drogi łączyły Opatów z Łagowem (i dalej z Kielcami) oraz zapewne z Ćmielowem (zapewne przez Ptkanów i Krzczonowice). Korzystne położenie przyczyniło się do szybkiego rozwoju tego ośrodka. Przypuszcza się, że najstarszej osady szukać należy na lewym brzegu Opatówki, przy najwcześniejszym szlaku drożnym prowadzącym w XII i XIII wieku przez Mominę, Waśniów i Tarczek ku zachodowi. Był to ważny trakt będący odnogą szlaku z Rusi do Krakowa, prowadząca przez Sulejów ku środkowej Polsce (szlak gnieźnieńsko-kijowski).

Przyjmuje się, że najstarsza osada wczesnośredniowieczna znajdowała się na terenach wokół zespołu klasztornego bernardynów, zwanych w średniowiecznych źródłach Żmigrodem. Nazwą tą określa się obecnie cypel lessowy w pobliżu klasztoru między ulicami Kościuszki, Klasztorną i Bernardyńską lub całą lewobrzeżną (północną) część Opatowa. Wówczas cypel nazywany jest Zamczyskiem a położony na południowy wschód od niego odcinek skarpy - Grodziskiem (teren dzisiejszego szpitala). Początki osadnictwa w tym miejscu archeolodzy datują na koniec X lub przełom X i XI wieku. W XII wieku znajdowała się tu rozległa osada lub zespół osad, z których jedna, rozlokowana na cyplu Żmigrodu (Zamczysko) posiadała być może drewniano-ziemne obwarowania, a dwie miały charakter osad otwartych lub podgrodzi. Istnie-

nie wczesnośredniowiecznych umocnień obronnych potwierdza przekaz Jana Długosza, który wspomina o grodzie w pobliżu kościoła NMP, określając go jako castrum lub arx. Zapewne w tym zamku zamieszkiwał w 1189 roku książę Kazimierz Sprawiedliwy podczas spotkania w Opatowie z opatem świętokrzyskim Milwanem i biskupem Wincentym Kadłubkiem. W XV wieku z zamku pozostał jedynie plac z ruinami. Liczba odkrytych w trakcie badań archeologicznych obiektów, takich jak różnego rodzaju jamy, piwniczki i paleniska oraz zabytki ruchome, świadczą, że ośrodek osadniczy na Żmigrodzie opatowskim niewiele ustępował osadom Sandomierza z tego okresu. Prowadzący w roku 1932 roku badania archeologiczne na terenie Żmigrodu J. Żurowski informował potem w kronice „Z otchłani wieków”, że „W części miasta tzw. Żmigrodzie, odkryto plany domostw najprawdopodobniej wczesnohistorycznych”. Istnieje także wiarygodny przekaz, że w XI wieku był tu drewniany kościół: „Rachelin, Włoch, herbu Krucyni, biskup krakowski za panowania Kazimierza Mnicha r. 1040 w lasach nad rzeką Łukawką wznosił kościół drewniany; kapłana przy nim osadził, i okoliczne wznoszące się wioski na parafiię przeznaczył (Vita italorum Episc. Cracovien, Kraków 1609, str. 163). Kościół ten dopiero w r. 1060 przez Lamberta Zulę, Polaka, herbu Starża, biskupa krakowskiego był poświęcony; a św. Stanisław Szczepanowski biskup krakowski, jadąc do Solca na sądy królewskie z sukcesorami Piotra z Janiszowa, Jakubem, Sulisławem i Piotrem, o wieś Piotrowin r. 1078 odprawił w nim, przed ołtarzem męki pańskiej mszę świętą”. Co prawda, nie mógł ten kościół jeszcze wówczas pełnić roli parafialnego, gdyż sieć parafialna została utworzona później, bo pod koniec XII lub w XIII wieku, to jednak mógł być świątynią grodową. Z kolei ks. Jan Wiśniewski podaje, że „ok. 1140r. Piotr Dunin herbu Łabędź, hrabia na Skrzynnie, za Bolesława Krzywoustego przybyły do Polski, na miejscu drewnianego kościoła wznosił nowy z ciosu „Fakt istnienia wczesnośredniowiecznej świątyni potwierdza też uposażenie dziekana XII-wiecznej kolegiaty p.w. św. Marcina na dochodach kościoła Panny Marii. Ostatnio odkryto przed fasadą kościoła bernardyńskiego, noszącego wezwanie NMP, tkwiące w ziemi kamienne mury, które są interpretowane jako pozostałość wczesnoromańskiej rotundy z 2 poł. XI lub XII wieku, być może tożsamej ze wzmiankowaną świątynią z około 1140 roku. Z kolei, z XVI wiecznego herbarza autorstwa Bartosza Paprockiego pochodzi informacja, że w XIV wieku arcybiskup gnieźnieński Jarosław Bogoria kościoły, m. in. w „Opatowie stare drzewiane gnile obalić kazał, a murował z no-

wa". Z kolei ks. Wiśniewski powołując się na Niesieckiego pisze, że „Jarosław Bogorja Skotnicki, arcybiskup gnieźnieński, przyozdobił Opatów wspaniałym kościołem”.

Na prawym brzegu Opatówki, przy przeprawie, funkcjonować musiała w tym okresie jeszcze jedna osada, w której wybudowano około połowy XII wieku kolegiatę św. Marcina. Świątynia ta stanowi przez swą znaczną jak na owe czasy wielkość i rozbudowany program architektoniczny zagadkę dla wielu badaczy zajmujących się tym okresem historii Polski. Jan Długosz widział w przyczółku portalu głównego rzeźbione postacie ubrane w płaszcze z równoramiennym krzyżem i na tej podstawie wysnuł przypuszczenie, iż powstanie świątyni należy wiązać z templariuszami. Rzeźby te zniszczył nadgorliwy dziekan opatowski Rafał z Brzezia herbu Leliwa w okresie, który nastąpił po niesławnym procesie templariuszy i rozwiązaniu ich zakonu w 1312 roku. Domyślano się też innych funkcji tego wybitnego zabytku, takich jak świątynia klasztorna nieznanego zakonu, czy też katedra planowanego biskupstwa misyjnego lub od początku kolegiata. Ponieważ nie potwierdzono badaniami żadnej z hipotez wskazujących na funkcję inną niż kolegiacka, aktualnie uczeni skłaniają się ku tej ostatniej ewentualności. Były to czasy, gdy Opatów należał do włości książęcych, a rozwój gospodarczy i demograficzny osady sprzyjał ambitnym planom wzmocnienia rangi domeny książęcej. Dzieło fundacji przypisuje się więc Henrykowi Sandomierskiemu lub Kazimierzowi Sprawiedliwemu. Pewnym jest, że budowa kolegiaty musiała się przyczynić do rozwoju prawobrzeżnej osady, która stała się zapewne w pewnym sensie konkurencyjna dla osad lewobrzeżnych. Wkrótce po zakończeniu budowy rozpoczęto obudowywanie świątyni przybudówkami o różnych funkcjach (pierwszą był zapewne kapitułarz kapituły kolegiackiej), rozwijała się także zabudowa na gruntach przykościelnych należących do kapituły kolegiackiej.

Nie wiadomo kiedy dokładnie pojawiła się nazwa Opatów (przyjmuje się, że miało to miejsce przy końcu XII lub na początku XIII wieku), ale to właśnie ona dała asumpt do szukania tu jakiejś własności klasztornej, która do XV wieku, a więc pojawienia się bernardynów, nie znalazła dotychczas potwierdzenia. O tym, że kościół wraz z osadą mógł zmieniać w swej początkowej historii właścicieli, a tym samym funkcję, zdają się z kolei świadczyć liczne przekształcenia jego architektury. Odnotować należy także obecność cysterskiego warsztatu, pracującego w XIII wieku przy przebudowie kolegiaty.

W 1232 roku włość opatowska przeszła z nadania księcia Henryka Brodatego w ręce bi-

skupów lubuskich, do których należała aż do 1514 roku (z przerwą w 1368 roku, kiedy to Kazimierz Wielki odebrał na krótko biskupstwo włości opatowskie). W 1282 roku Leszek Czarny wystawił dla małopolskich włości biskupa lubuskiego Wilhelma przywilej zwalniający jego poddanych od wszelkich danin i posług oraz umożliwiający nadawanie miastom i wsiom prawa niemieckiego. Opatów otrzymał wtedy potwierdzenie targu, jednak przywilej lokacyjny otrzymało miasto prawdopodobnie wcześniej, jeszcze w 3 ćw. XIII w., za Bolesława Wstydliwego. Świadczyć o tym miałby dokument z 1278 roku, wymieniający miasto (oppidum) Opatów. Lokacja ta musiała dotyczyć osady targowej na Żmigrodzie, która jednak wkrótce, bo pod koniec XIII wieku, została opuszczona, a jej teren zniwelowany i z czasem wzięty pod uprawę. Wiązać to można z zagrożeniem jakie niosły nękające w tym okresie ziemie polskie najazdy mongolskie i litewskie, zwłaszcza, że analogiczna sytuacja miała miejsce w Sandomierzu. Centrum osadnicze Opatowa przeniesiono wówczas na prawy brzeg Opatówki, w rejon kolegiaty św. Marcina, gdzie rozwinęło się w tym czasie Nowe Miasto średniowieczne (w odróżnieniu od Starego Miasta na Żmigrodzie), zwane Wielkim Opatowem. W latach 1317-1345 biskup lubuski Stefan wykupił od kapituły kolegiackiej place i domostwa w pobliżu kolegiaty za bogatą i blisko leżącą wieś Marcinkowice. Translację ośrodka miejskiego potwierdza dokument króla Władysława Łokietka z 1328 roku, w którym występuje już nazwa „oppidum magnum Oppathow”. Wkrótce zapewne wytyczono rynek opatowski wraz z układem dochodzących doń ulic, wyznaczając układ urbanistyczny zachowany do dziś. W dokumencie z 1342 roku wymienieni są Wojsław i jego syn Wilczek, nabywca sołectwa w Bronkowicach, dwaj bogaci, polscy mieszczenie opatowscy. W 1359 roku wzmiankowane jest dziedziczne wójtostwo, które za zgodą króla zostało nadane przez biskupa lubuskiego Piotra kanonikowi krakowskiemu Janowi Kiełbasie oraz jego bratu Mikołajowi za 120 grzywien. Za Kazimierza Wielkiego znany był mieszczanin Bibuski, w którego kamienicy król rozpatrywał skargi na Krzyżaków. Po śmierci ostatniego Piasta ziemie sandomierskie najechał książę litewski Lubart, syn Giedymina, wraz z Olgierdem i Kiejstutem. Z kolei w 1385 roku tereny te najechał, ograbił i spustoszył późniejszy król Polski Jagiełło. W 1395 roku mieszczka opatowska Kiełbasina toczyła z biskupem lubuskim spór o wójtostwo. W 1400 roku do wójtostwa należał folwark i młyn, a w mieście było 7 jatek rzeźniczych. Pięć lat później wymieniani są w Opatowie „szewcy i ich kramy, kramy sukna drogiego i sukna taniego,

kramy przekupniów, jatki piekarskie, rzeźnicze, kramy kupców obcych". Wójt miał prawo budowy dowolnej liczby jatek, młynów, domów, jazów do młynów i urządzania stawów rybnych. Należały do niego jatki rzeźnicze i trzy młyny: tzw. Pisarzowy (Scriptoris), młyn wójtowski i młyn pod dworem biskupim. Czerpał również dochody z opłat od tkaczy. Z kolei biskup lubuski pobierał na starej drodze z Sandomierza przez Opatów do Piotrkowa, Ilży i dalej do Prus cło opatowskie, nadane zapewne przez księcia w 1332 roku wraz z całą włością. Tą właśnie drogą podążał w 1410 i 1411 roku Władysław Jagiełło z Jedlny do Sandomierza, przez Ilżę, Kunów i Opatów. W 1410 roku król spotyka się z królową Anną na rynku opatowskim, wracając z bitwy pod Grunwaldem. Po raz kolejny odwiedził Jagiełło Opatów w 1422 roku. W pięć lat później szlak, którym podróżował król był nazywany gościńcem opatowskim. W 1448 roku Kazimierz Jagiellończyk pozwolił mieszczanom opatowskim podróżować z towarami na Ruś przez Zawichost, Kraśnik i Turobin oraz przez Koprzywnicę, Rzechów i Rzeszów. Król przebywał w Opatowie w roku 1450 i 1460. W 1457 roku biskup Fryderyk pozwolił wystawić na rynku opatowskim ratusz.

W okresie średniowiecza miasto rozwijało się pomyślnie, rozkwitało rzemiosło w specjalnościach takich, jak: szewstwo, krawiectwo, kuśnierstwo, łaziebnictwo, piekarnictwo, rzeźnictwo, sukiennictwo, płóciennictwo i rzemiosła metalowe. W 1471 roku w nowo zbudowanym ratuszu miał się mieścić między innymi magazyn dla kuśnierzy oraz pomieszczenia dla siodlarza, miecznika i złotnika. W tym czasie Opatów był ważnym składowiskiem towarów polskich i zagranicznych (foro et rerum vanalium importatione). W 1 poł. XIV wieku miasto miało prawo składu soli i śledzi, które jednak straciło po tym jak prawo takie zyskał w 1366 roku Sandomierz. Nie zakończyło to jednak sporu obu ośrodków miejskich, o czym świadczą wzmianki w dokumentach z 1459 i 1505 roku. W mieście istniała też wspomniana już komora celna należąca do biskupa i urządzane były dwa jarmarki: zapewne od lokacji Wielkiego Opatowa w dniu św. Marcina i drugi na św. Prokopa. Oprócz dworu biskupiego, kościołów i ratusza w rynku i przy ulicach stały murowane domy mieszczan, szlachty i duchowieństwa. Dwór biskupi wraz z sadem i młynem stał obok zabudowań kościoła NMP w Starym Mieście. Ks. Wiśniewski podaje, że biskupi lubuscy mieszkali w Opatowie lub Biskupicach, jednak gdy w 1300 roku biskup Jan został w Biskupicach napadnięty przez złoczyńców, wystawił pałac w Opatowie i odtąd przebywał tam stale. Sąsiedowała z nim rezydencja dziekana zgromadzenia kanonickiego, również z ogrodem,

sadem i folwarkiem, dwór i folwark kantora, a także staw z młynem koło zamczyska, należący do scholastyka. W XV wieku dochody z 22 łanów czerpała kapituła kolegiacka a z 38 biskupstwo. Funkcjonowały też liczne folwarki należące do biskupa, kanoników kolegiackich i wójta, oraz stawy rybne. Za Długosza kolegiata posiadała browary, młyn (słodowy?), a kustosz kolegiaty pobierał czynsze z 16 siedlisk z karczmami. Obok cmentarza znajdował się szpital dla ubogich oraz kościół św. Ducha i św. Stanisława a przy kolegiacie funkcjonowała szkoła. Polskie etnicznie mieszczaństwo, bogate i znane w innych ośrodkach miejskich, zamieszkiwało na Starym Mieście i na przedmieściach, znanych potem (w 1529r.) pod nazwami Dziekania i Karczemne, zapewne od podkreślonej już przez Długosza dużej ilości karczmi.

W 1467 roku do Opatowa sprowadzono bernardynów, których osadzono przy dotychczasowym kościele parafialnym p.w. NMP. Jednak w skutek konfliktu zakonników z miejscowym klerem, obawiającym się o swe wpływy, erekcja klasztoru została definitywnie zatwierdzona przez biskupa Jana Rzeszewskiego dopiero w 1472 roku, po rozstrzygającym spór wyroku Kurii Krakowskiej. W związku z tym parafię przeniesiono do kościoła kolegiackiego, przy którym kantor Jan Bronikowski dobudował od południa zakrystię. W tym czasie miały też miejsce inne prace w kolegiacie. Nie wiadomo czy bernardyni zdecydowali się na rozbudowę starego kościoła, czy przystąpili do budowy nowej świątyni. Pewnym jest, że kościół, wzniesiony z fundacji Jana Tarły przez architekta i budowniczego Klemensa Almanusa, gotowy był przy końcu XV wieku, kiedy to wykonywano dekorację malarską. Można przypuszczać, że w tym też okresie wybudowano budynki klasztorne. Obecny zespół kościelno-klasztorny ma formę nadaną mu w wieku XVIII; starsze mury gotyckie były odnajdywane jedynie w partiach fundamentowych ścian, podczas remontu i adaptacji jego budynków.

W XV wieku Opatów był siedzibą dekanatu i parafii, do której na terenie dzisiejszej gminy Opatów należały: Opatów, część Czernikowa będąca własnością biskupów lubuskich, Jałowęsy, Jurkowice, Pobroszyn i Marcinkowice.

Z grodem na Żmigrodzie (późniejszym Opatowie) powiązane były we wczesnym średniowieczu stosunkami feudalnymi okoliczne osady, znane z dokumentu Leszka Czarnego z 1282 roku a stanowiące być może pozostałość dawnego terytorium opolnego. Były to: Czerników, Jurkowice, Jałowęsy, Łężyce, Biskupice, Bukowiany, Truskolasy, Kraszków, Niemienice, Ruszkowiec, Zochcin, Grabionowice, Porudzie, Nietulisko i Winiary. Lokalizacja wymienionych

osad na zachód oraz północny i południowy zachód od Opatowa każe się domyślać, że dokument wymienia jedynie część stanu posiadania dawniej większej włości (opola).

Czerników występuje w źródłach w 1328 roku jako własność biskupstwa lubuskiego. Część wsi leżąca w parafii Opatów należała do klasztoru benedyktynów łysogórskich, druga część, w parafii Strzyżowice, była własnością szlachecką. W XV wieku Czerników dziedziczył Wojciech Donet herbu Róża. Jurkowice należały do włości opatowskich i jako takie zostały w 1232 roku nadane przez Henryka Brodatego biskupom lubuskim. Jałowęsy (Ialovans) również są w 1328 roku wymieniane wśród włości biskupów lubuskich. Za Długosza biskup posiadał tam 2 łany roli, ogród i staw, a włościanie i karczmarz płacili mu czynsz. Pozostałe miejscowości wymienione w dokumencie Leszka Czarnego znajdują się dziś poza granicami gminy a Winiairy (w okolicy Opatowa) i Grabionowice są dziś nieznane.

Źródła historyczne oraz znaleziska archeologiczne na terenach miejscowości zlokalizowanych po stronie wschodniej oraz południowo i północno-wschodniej Opatowa świadczą o tym, że istniały one we wczesnym okresie średniowiecza i mogły być wcześniej powiązane z tym ośrodkiem. We wsi Brzezie znaleziono w 1905 roku naczynie zawierające skarb srebrnych monet z XI wieku. Przypuszcza się, że skarb ten mógł być zakopany przez przedstawiciela wielkiej własności ziemskiej (termin ten w odniesieniu do wczesnego średniowiecza oznaczać może własność nawet tylko dwuwioskową), której ośrodek znajdował się w Brzeziu, miejscowości położonej przy ważnym szlaku handlowym. Z Brzezia pochodził znany nam dziekan opatowski Rafał, który zniszczył płaskorzeźbę na portalu kolegiaty. W XV w. Brzezie w parafii Ptkanów były dziedzictwem Klemensa, Jana i Wilhelma de armis Oxa.

Starą wsią jest także Gojców (Oyrzow, Goyczow), który w 1206, 1308 i 1318 roku należy do klasztoru cystersów sulejowskich. Wraz z Okaliną (Okkalyno) został nadany klasztorowi sulejowskiemu przez magistra Wincentego Kadłubka, prepozyta kolegiaty sandomierskiej. W 1315 roku obie wsie są przedmiotem sporu między cystersami a niejaką Jadwigą, wdową po Jakubie synu Mojkona, upominającą się wraz z synami Stanisławem i Tomisławem o zwrot Gojcowa i Okaliny, nabytych jakoby od klasztoru drogą zamiany. Władysław Łokietek rozsządził spór na korzyść klasztoru, przyznając zakonnikom jurysdykcję nad tymi posiadłościami i nadając im prawo niemieckie. W XV wieku Gojców należał do parafii Włostów.

Z kolei o Karwowie wiemy, że wraz z Nikisiałką został w 1212 roku, na wiecu w Mikulinie, darowany przez biskupa krakowskiego Wincentego Kadłubka klasztorowi cystersów w Koprzywnicy. Obie wsie miały być włościami rodomymi Kadłubka, więc musiały istnieć już w XII wieku. W XIII wieku biskupstwo lubuskie posiadało w Karwowie jeden łan. Przeciw zaliczeniu obu wsi do dawnego opola świadczy natomiast fakt, że należały one do parafii malickiej (w przypadku Karwowa tylko część wsi, ponieważ druga należała do parafii Włostów), której powstanie datowane jest na XII wiek. W 1277 Karwów jest wymieniany wśród posiadłości klasztoru koprzywnickiego. Długosz z kolei twierdził, że biskup Wincenty dał klasztorowi tylko połowę wsi, drugą zostawiając swym krewnym (nepotibus). W XV wieku połowa ta należała do Różyców. W 1416 roku Wojciech z Wamborkowa wzbogacił klasztor koprzywnicki nadając mu jeden z działów. Dziesięcinę ze wsi pobierał biskup krakowski, natomiast z folwarku rycerskiego kościół we Włostowie.

Nikisiałka była w XV wieku dziedzictwem Andrzeja z Sienna herbu Dębno. Miała folwark (praedium militare) dający dziesięcinę kościołowi we Wrzawach, a łany kmiecy, zagrodnicy i karczmy płacili biskupowi krakowskiemu.

Jeszcze wcześniej wymieniany jest we wczesnośredniowiecznych dokumentach Kochów (Cochonow), który w 1191 roku daje dziesięcinę kolegiacie sandomierskiej. W XV wieku należał do Jana Kochanowskiego i Piotra Strzyżowskiego.

Marcinkowice - jak już wspomniano - należały w XIII wieku do biskupstwa lubuskiego i w latach 1317-1345 zostały przez biskupa Stefana wymienione na tereny wokół kolegiaty. Marcinkowice zostały wówczas podzielone na uposażenia dziekana, scholastyka i pięciu pierwszych proboszczów kolegiaty opatowskiej. Było tam 11 łanów kmiecych i dwa młyny należące do dziekana.

Inną bardzo starą wsią jest Ptkanów z kościołem (dziś na gruntach wsi Podole i Rosochy, ponieważ wieś Ptkanów już nie istnieje), który według tradycji wznosił Piotr Dunin lub templariusze w połowie XII wieku. Są to jednak hipotezy podobne tym, jakie budowano dla wyjaśnienia wczesnych dziejów świątyń opatowskich. Bardziej prawdopodobną hipotezą jest ta, która utożsamia wymieniany w akcie uposażenia kolegiaty sandomierskiej „Bechanov” koło Krzczonowic i Trębanowa z Ptkanowem. Dawny kościół parafialny był potwierdzony w dokumencie z 1326 roku. Na wzgórzu, gdzie wznosi się dziś kościół, zlokalizowany był gród - siedziba własności ziemskiej. Choć wieś Ptkanów dziś nie istnieje (brak jest jej już w źródłach XIX-wiecznych),

to wznoszący się tam okazały, obronny kościół gotycki parafialny dowodzi, że niegdyś Ptkanów był także ważnym ośrodkiem administracji świeckiej. Dzisiejszy, gotycki kościół p.w. św. Idziego (nota bene wezwanie bardzo stare, nadawane kościołom w XI wieku, za Władysława Hermana) nie posiada cech stylu romańskiego. Wybudowany został na przełomie XIV i XV wieku, zapewne z fundacji ówczesnych kolatorów. W XV wieku kościół p.w. św. Egidiusza w Ptkanowie (Pkanowie) był pod patronatem dziedziców Podola i Rosoch. Do parafii należały z terenu dzisiejszej gminy Opatów następujące wsie: Ptkanów, Brzezie, Lipowa i Podole. Wsie Lipowa i Podole były własnością Domarata herbu Grzymała, do którego należała też połowa Ptkanowa. Z czterech łanów kmiecych płacono dziesięcinę parafii w Ptkanowie. Była tam karczma, zagrodnicy i folwark rycerski, z którego dziesięcinę płacono kościołowi w Ptkanowie. Rosochy należały do Jakuba z Koniecpola herbu Pobóg. Były tam łany kmiece, folwark rycerski i zagrodnicy. Część roli należała do proboszcza w Ptkanowie.

Inną miejscowością, która już w okresie średniowiecza była siedzibą parafii są Strzyżowice, wzmiankowane w 1326r., w 1385 roku należące do niejkiej Wichny („generosa heres de S.”). W XV wieku istniał drewniany kościół p.w. św. Bartłomieja. Do parafii należały następujące miejscowości znajdujące się dziś w granicach gminy Opatów: Strzyżowice, Kochów, Jagnin, Tudorowiec, Kobylany i część szlachecka Czernikowa. Włość w połowie była dziedzictwem współwłaściciela Kochowa, Piotra Strzyżowskiego de armis Accipitrum, a w połowie Jana z Oleśnicy herbu Dębno. Były tam łany kmiece, karczmy i zagrodnicy, z których dziesięcinę płacono plebanowi w Strzyżowicach.

XIV-wieczną wzmiankę dotyczącą Tudorowa zawiera dokument z 1371 roku, przytaczający informację o sądzie ziemskim w Sandomierzu, który rozstrzygał spór o stawidła, za pomocą których dziedzic Tudorowa Pełko, zatrzymywał wodę „in suis molendinis et in aggere circa castrum Tudorow”, pozbawiając jej młyny w Karwowie. Pełka i Lwan z Tudorowa (zapewne synowie Pełki znanego w 1371 roku) są wymieniani w dokumentach jako właściciele włości w 1388 i 1408 roku. W 1423 i 1446 roku występuje Piotr z Tudorowa, w 1439 ponownie Pełka z Tudorowa, a w 1443 kanonik wiślicki Jan z Tudorowa. W połowie XIV wieku wzniesiono tam wolnostojącą wieżę mieszkalno obronną, otoczoną wałem kamienno-ziemnym i fosą. Od południa znajdował się staw zamknięty od zachodu groblą, a po stronie wschodniej funkcjonował zapewne już wtedy drewniany zespół mieszkalno-folwarczny. Wieża i ślady założenia obronne-

go zachowały się do dziś. W 2 połowie XV wieku należący do parafii Włostów Tudorów był dziedzictwem braci Mikołaja i Piotra herbu Janina, miał łany kmiece, karczmy, zagrodników i folwark rycerski. Tudorowiec w parafii Strzyżowice był natomiast w połowie XV wieku wsią, w której Długosz wymienił łany kmiece, karczmy, zagrodników i folwark rycerski, z których dziesięcinę płacono parafii strzyżowickiej. Należał do właścicieli Tudorowa, Mikołaja i Piotra herbu Janina. Wspomniany wcześniej Wąworków w 1371 roku należał do Wojtka z Wąworkowa, procesującego się z synami Pełki z Tudorowa.

Następną znaną w średniowieczu wsią był Jagnin (parafia Strzyżowice), który należał za czasów Długosza do Jana Ziarnickiego herbu Tarnawa. Z kolei Kobylany były w XV wieku własnością Stanisława i Piotra de armis Bibersten (były tam dwa folwarki rycerskie, z których płacono dziesięcinę parafii w Strzyżowicach). Wymysłów w XV wieku należał wraz z Sobiekurowem do dóbr Unieszów (potem Iwaniska), których dziedzicem był Jan Głowacz z Oleśnicy herbu Dębno. W tym samym okresie w Pobroszynie był łan szlacheckiej ziemi folwarcznej, z którego dziesięcina przypadła prebendzie opatowskiej.

Okres nowożytny XVI-XVIII w.

W 1499 i 1502 roku niespodziewane najazdy Tatarów zniszczyły zabudowę i spowodowały niemal całkowite wyludnienie Opatowa, przerywając na jakiś czas jego dynamiczny rozwój. W 1502 roku Tatarzy „civitatem Oppathov prius exusta, cum ecclesia collegiata sancti Martini, que et parochialis est, ubi illius ecclesie ornamenta, libri, calices et bona multa ignis voragine perierunt”. Pomimo tej klęski i wzmagającej się rywalizacji z Sandomierzem miasto utrzymało w 1 połowie XVI wieku swą znaczącą pozycję. Stało się tak dzięki nowemu właścicielowi, bowiem w 1514 roku biskupi lubuscy zdecydowali się sprzedać zubożone zniszczeniami wojennymi włości właścicielowi Ćmielowa, kanclerzowi Krzysztofowi Szydłowieckiemu. Nowy dziedzic obwarował miasto w latach 1515-1530 murami obronnymi z czterema bramami: Krakowską, Sandomierską, Lubelską i Warszawską, z których do czasów współczesnych zachowała się jedynie brama Warszawska z fragmentem muru. Dzięki temu Opatów został określony w dokumencie z 1522 roku mianem fortalitium. Oprócz tego Szydłowiecki całkowicie odnowił i ozdobił malowidłami kolegiatę św. Marcina. Między innymi zyskała ona nowe sklepienie nawy głównej i szczyty. Wówczas też nadbudowana została wieża północna. Ważną inwestycją była w 1528 roku budowa wodociągów miejskich przez Wacława z

Moraw. Rzemieślnicy opatowscy byli w tym czasie znani w innych miastach Rzeczypospolitej i wymieniani w licznych źródłach z tego okresu. Oprócz starych jarmarków, poświęconych w 1505 roku, w Opatowie zaczęto urządzać dwa nowe: od 1502 roku jarmark na św. Agnieszkę i od 1521 roku jarmark w oktawie Bożego Ciała. W 1564 roku było w Opatowie 100 warsztatów rzemieślniczych zaś w roku 1578 o sześć więcej. Z 1503 roku pochodzi informacja o cechu tkackim, a z 1569 o cechu czapników oraz o kongregacji kupieckiej.

W XVI wieku notujemy w Opatowie obecność kupców żydowskich. W związku ze zwiększającą się ilością ludności wyznania mojżeszowego w 1634 roku zawiązała się gmina żydowska, dla której wybudowano synagogę. Powstał też cmentarz żydowski, na którym zachowały się do dziś XVII - wieczne kamienne macewy. W 1732 roku Żyd opatowski Dawidowicz dzierżawił browary nie tylko w Opatowie ale również w sąsiednich wioskach.

O ile do poł. XVI wieku miasto było porównywalne z Sandomierzem, to jednak po pożarze w 1550 roku (spalił się wówczas ratusz, zapewne drewniana zabudowa przyrynkowa i dzielnica żydowska) nie było już w stanie z nim konkurować. Pożar ten zamknął okres świetności miasta, możliwej do osiągnięcia dzięki reformom i opiece Krzysztofa Szydłowieckiego. Po śmierci kanclerza w 1530 roku Opatów stał się własnością Tarnowskich, od 1567 roku Ostrogskich i Radziwiłłów, około poł. XVII wieku Wiśniowieckich, a następnie Sanguszków, Lubomirskich i Potockich.

Z Opatowa pochodził Adam Opatovius, syn Macieja, doktor teologii, profesor i dziekan Uniwersytetu Jagiellońskiego, kanonik katedry krakowskiej, autor wielu dzieł teologicznych i poetyckich żyjący w latach 1574-1637. Innym znanym opatowianinem był XVII-wieczny poeta, Aleksander Czechowicz.

W 1657 roku miasto uległo najazdowi księcia siedmiogrodzkiego Jerzego Rakoczego, zmierzającego na spotkanie z królem szwedzkim Karolem Gustawem do pobliskich Modliborzyc, którego wojska rozgrażyły Opatów i jego kościoły. W 1683 roku przebywał w Opatowie król Jan III Sobieski, który w tutejszej kolegiacie dziękował Bogu za zwycięstwo pod Wiedniem. W XVIII wieku był Opatów miejscem gdzie ścierali się stronnicy Augusta III Sasa i Stanisława Leszczyńskiego. W 1787 roku odwiedził miasto - zatrzymując się w oberży i wizytując kolegiatę - król Stanisław August Poniatowski.

W okresie od XVI do XVIII wieku był Opatów miejscem sejmików województwa sandomierskiego. Sejmikowe obrady toczyły się w

kolegiacie i niewątpliwie w związku z tą dodatkową funkcją świątyni powstała jej XVIII-wieczna dekoracja malarska, jedyna w swoim rodzaju „sztuka sejmikowa”, łącząca tematykę batalistyczną (bitwy na Psim Polu, pod Grunwaldem, przypuszczalnie pod Chocimiem i pod Wiedniem) oraz symboliczną (personifikacje cnót obywatelskich).

Oprócz wspomnianego już pożaru w połowie XVI wieku miasto ulegało jeszcze kilkakrotnie temu groźnemu żywiołowi, m.in. w 1751 i 1785 roku. Mieszkańcy ucierpieli także w opisywanym okresie kilkakrotnie od zarazy, zwłaszcza w XVII wieku, w latach 1651, 1652 i 1657. W tym czasie kilka razy remontowane były kościoły opatowskie: kolegiata w 2 poł. XVI wieku, w XVII wieku i w latach 1710-1740 (wykonano wówczas nowe sklepienia nad nawami bocznymi, przęsłami transeptu i prezbiterium), kościół bernardynów w latach 1751-1765 za gwardiana Ludwika Alszera (była to gruntowna przebudowa zakończona w tymże roku konsekracją). Z tego okresu pochodzą też najstarsze kamienice mieszczkańskie przy Rynku i ul. Szerokiej, obecnie mocno przekształcone.

Pod koniec XV i w XVI wieku wykształciła się w Polsce wielka własność ziemska, która dążyła do prowadzenia gospodarki na większą niż dotychczas skalę. Nastąpiło to drogą powiększania i scalania gruntów przy równoczesnym zapewnieniu siły roboczej przez przywiązanie chłopów do wsi za pomocą pańszczyzny. Folwarki szlacheckie produkowały coraz więcej zboża, które sławiano Wisłą do Gdańska, skąd eksportowano je drogą morską do Niderlandów i Anglii. Dzięki temu rosła zamożność szlachty i potęga finansowa rodzin magnackich. W XVII i XVIII wieku własność ziemska utrwalała się i rozwijała bez większych kryzysów do chwili utraty niepodległości Polski w wyniku rozbiorów. Procesy te zachodziły również w okolicach Opatowa, gdzie dzięki XVI - wiecznym rejestrom podatkowym powiatu sandomierskiego znany niektórych właścicieli ówczesnych dóbr.

Niewątpliwie największy kompleks stanowiły dobra opatowskie, powiązane z miastem tą samą własnością. W 1514 roku do miejscowości zakupionych przez kanclerza Szydłowieckiego należała także część dóbr tudorowskich z murywanym zamkiem w Tudorowie, nabyta od poprzedniego właściciela Alberta z Dmosic. Właścicielem drugiej części został spadkobierca Alberta, Wojciech Dmoszycki z Dmosic. W kościele w Ptkanowie jest wmurowana marmurowa tablica poświęcona pamięci Feliksa i Balbiny Lipińskich z Brzezia, właścicieli Stobcy i Tudorowa. W tym czasie Tudorów stał się jednym z wielu folwarków klucza opatowskiego, w zwią-

ku z czym wieżę adaptowano do nowej funkcji i otynkowano. W 1578 roku Tudorów należał do Ostrogskich (3 osady, 1 ½ łana), a następnie do kolejnych właścicieli Opatowa. W XVII wieku był średniej wielkości folwarkiem a w 1753 roku niewielką wioską liczącą kilkanaście chat, z browarem i młynem. W połowie XVII wieku miała miejsce kolejna adaptacja wieży dla celów obronnych; przekuto wówczas w jej przyziemiu strzelnicę artyleryjską. Jednak już pod koniec XVII wieku całkowicie zaprzestano jej użytkowania, zapewne wskutek zniszczeń z czasów „potopu szwedzkiego” lub - co bardziej prawdopodobne - dlatego, że średniowieczna wieża nie nadawała się już do wykorzystania w nowoczesnych systemach obronnych. Do dziedziców Opatowa należały też Jałowęsy, posiadające w 1578 roku 20 osad oraz 14 łana. W Marcinkowicach i Jurkowicach były natomiast grunty kanoników opatowskich. Z kolei Tudorowiec w XVI wieku pozostał w rękach Tudorowieckich. W 1508 roku dziedzicem Tudorowa i Pystrzyny był Stanisław z Tudorowa, w 1578 roku do nieznanych z imion Tudorowieckich należała 1 osada i ½ łana a do Pawła Tudorowieckiego 2 zagrody. Wąworków był znany w 1508 roku jako Wamborków. W 1578 roku dziedzicem Wąworkowa był Jakub Pozowski. Strzyżowice pozostawały na początku XVI wieku w rękach Strzyżowskich; właścicielem był Mikołaj Strzyżowski. Jednak potem dobra uległy rozdrobnieniu i w 1578 roku obok Jana Strzeżowskiego (1 łan uprawiany przez właściciela!) wymieniani są: Szuccki (2 osady, ½ łana), Borkowscy (4 osady, 2 łany) i Jan Stobiecki (1^{3/8} łana). Drewniany kościół średniowieczny w Strzyżowicach został rozebrany w 1679 roku i w 1682 roku zastąpiony inną, zapewne również drewnianą, świątynią. Na miejscu tegoż właścicielka Obręczyny, podstolina sandomierska Felicjana z Jarnuszewiczów Reklewska, wystawiła w 1783 roku nowy, murowany kościół (w kościele zachowała się tablica erekcyjna z portretem fundatorki). Podole było w XVI wieku nadal w rękach dawnych właścicieli, Domaratów. W 1572 roku dziedzicami byli przedstawiciele tej rodziny, Jerzy i Hieronim, ale już w sześć lat później oprócz Jana Domarata (3 osady, 1 ½ łana) wymieniany jest Paweł Oszkowski (3 osady, ¾ łana). Ptkanów (Pkanów) jest wówczas wzmiankowany bez podania danych. W końcu XVI wieku tamtejszy kościół został obwarowany murem z basztami i bastionami, otaczającymi teren cmentarza przykościelnego. Do parafii Ptkanów należała pod koniec XVIII wieku Lipowa. Rosochy (Rossochy) w 1508 roku należały w części, wraz z Koszycami i Bidzinami (Bydziny), do Bydzińskiego. W 1578 roku wieś Rosochy była własnością Alberta Brzeskiego, miała 5 osad i 3 łany). Czerników

Szlachecki należał w 1578 roku do Sobikurskiego i Jagnińskiego (14 osad, 5 łanów), a Gojców do Radziwiłła (12 osad, 6 łanów). Wiadomo też, że Pobroszyn (Pobroszin) był w tym czasie dzierżawiony przez niejaką Nieczujską. Z kolei Kochów i Gaj należały w XVII wieku do Maciejowskich. Okalina była przy końcu XVIII wieku własnością XX Misjonarzy Sandomierskich.

Opatów w XIX-XX w.

W 1795 roku, w wyniku III rozbioru Polski tereny wokół Sandomierza i Opatowa (dawny powiat sandomierski) znalazły się jako część Galicji Zachodniej, potocznie zwaną Nową, w granicach państwa austriackiego. Okolice Opatowa weszły wraz z Sandomierzem w skład cyrkułu sandomierskiego (od 1798 roku z siedzibą w położonym centralnie Opatowie) a od 1802 roku radomskiego. W 1809 roku tereny te znalazły się w granicach Księstwa Warszawskiego, które podzielono administracyjnie na departamenty i powiaty. Obok sandomierskiego powstały wówczas powiaty opatowski i staszowski, wydzielone z dawnego, większego powiatu sandomierskiego. Po Kongresie Wiedeńskim w 1815 roku obszar powiatu opatowskiego wszedł w skład związanego unią personalną z Rosją Królestwa Polskiego (województwa i obwodu), które w 1830 roku włączono do Cesarstwa Rosyjskiego.

W 1805 roku nastąpiły także zmiany w organizacji kościelnej, w wyniku których pozostające dotychczas w ramach diecezji krakowskiej okolice Sandomierza i Opatowa znalazły się w granicach diecezji kieleckiej. Wkrótce jednak, bo w 1818 roku, powstało biskupstwo sandomierskie, w ramach administracyjnych którego znalazł się dekanat opatowski..

Za czasów austriackich dawna rezydencja biskupów lubuskich, a potem Szydłowieckich, została przerobiona na magazyn zbożowy i popadła w ruinę. Około 1805 roku, na peryferiach miasta w pobliżu drogi wylotowej w kierunku Iwanisk, założono nowy cmentarz z dość regularnym układem kwatrowym, na którym z czasem wybudowano klasycystyczną kaplicę. Na cmentarzu zachowało się około 100 nagrobków i płyt nagrobnych z XIX wieku (najstarszy z 1822 roku) i około 200 z 1 ćw. wieku XX.

W 1820 roku miasto liczyło 2 347 mieszkańców, z czego 971 było wyznania mojżeszowego. W 1834 roku Opatów stanął w ogniu, w wyniku czego spaliło się 211 domów, a tylko kilkadziesiąt pozostało. Spłonęła wtedy także zabudowa rynku z podcieniami kamienic, pod którymi mieściły się sklepy i stragany. Opisując tę klęskę ks. Fudalewski ubolewa, że „Terazniejsze domy wprawdzie porządniejszą mają postać, są murowane i kamienne, ale tamte coś miały

poważnego i starożytnego, czego nie darmo przychodzi żałować”.

W latach 1837 i 1850-52 miasto nawiedzały zarazy.

W 1845 roku utworzono Gubernię Radomską, w składzie której znalazł się powiat opatowski.

Rok 1850 przyniósł kolejną zmianę właściciela dóbr opatowskich, którym stał się Michał Karski. W rękach rodziny Karskich pozostawał Opatów do roku 1863, kiedy przeszedł w posiadanie Leona Jasińskiego. W 1860 roku w Opatowie były 142 parterowe i 38 piętrowych domów murowanych oraz 173 parterowe i 7 piętrowych domów drewnianych.

W czasie powstania styczniowego miasto było miejscem przegranej przez powstańców bitwy opatowskiej, podczas której ogień podłożony na plebani rozprzestrzenił się na znaczną część Opatowa. Siłami polskimi dowodził L. Topór - Zwierzdowski. Po upadku powstania nastąpiła dość szybka odbudowa i stabilizacja życia miejskiego, a pamiątką po tych wydarzeniach są dziś na terenie miasta mogiły powstańców.

W 1884 roku w Opatowie naliczono 306 domów, w których zamieszkiwało 5 135 osób, z czego tylko 1 780 było chrześcijanami. Większość mieszczan zajmowała się rolnictwem. Handel i rzemiosło zdominowali Żydzi, którzy wykupując przyrynkowe parcele spowodowali, że dawni mieszkańcy przenieśli się na przedmieścia i zaczęli tam budować swe domy. Przyczyniło się to do rozprzestrzenienia się zabudowy miejskiej i podmiejskiej.

W Opatowie, jako stolicy powiatu, miały swą siedzibę różne instytucje. Był tam oczywiście Zarząd Powiatu, a ponadto Kasa Okręgowa, Sąd Okręgu III, Sąd Gminny - Urząd Akcyzy, Urząd Pocztowy, stacja telegraficzna oraz magistrat. Była tam także cerkiew, synagoga, apteka, 3 młyny, browar, 13 szynków, 4 zajazdy, cegielnia, wytwórnia koronek, świec, igieł i mydła. Ponadto w mieście znajdowała się szkoła elementarna oraz szpital św. Leona, wybudowany z dobrowolnych ofiar mieszkańców, na placu zakupionym od Michała Karskiego, na miejscu kaplicy św. Leonarda. Działały cechy bednarzy, drelicharzy, stolarzy, kowali i szewców. Życie gospodarcze skupiało się na rynku oraz na ulicach: Żydowskiej (dziś Szerokiej), Zatylniej, Szewskiej, Wałowej, Kościelnej, Studziennej i Sandomierskiej. W tym okresie założono także, staraniem Naczelnika Powiatu, Zacharowa ogródek spacerowy na rynku.

Początek XX wieku nie przyniósł większych zmian w funkcjonowaniu miasta. Walki toczone na terenach ziemi sandomierskiej w czasie I wojny światowej ominęły Opatów, który

po odzyskaniu przez Polskę niepodległości stał się siedzibą władz powiatowych. Odcięty od ważniejszych szlaków komunikacyjnych i większych ośrodków przemysłowych nie odegrał on większej roli w życiu gospodarczym II Rzeczypospolitej. Podczas II wojny światowej w Opatowie i okolicy miasta dochodziło do licznych akcji dywersyjnych i sabotażowych, z których największą było uwolnienie w 1943 roku 60 więźniów z miejscowego więzienia przez oddział Jędrusiów. W tym okresie nastąpiło zniszczenie dzielnicy żydowskiej. Te trudne dla Polski czasy upamiętnia dziś cmentarz wojenny żołnierzy polskich z I i II wojny światowej, mogiła partyzantów zabitych w 1943 roku i kwatera zbiorowa żołnierzy radzieckich poległych w 1945 roku. W 1989 roku na miejscu zniszczonego cmentarza żydowskiego utworzono lapidarium z zachowanymi fragmentami 30 nagrobków oraz niewielkim pomnikiem poświęconym Żydom opatowskim.

Na przełomie XIX i XX wieku oraz po II wojnie światowej kilkakrotnie poddawano pracom remontowo-konserwatorskim kolegiatę i zespół klasztorny bernardynów. Prace te, przywracające dawną świetność wiekowemu zabytkowi, są kontynuowane do dziś. Odnowiono również i adaptowano na cele muzealne (zamiar do dziś niezrealizowany) Bramę Warszawską oraz kamienicę na rogu Rynku i ul. Sandomierskiej, mieszczącą w XIX wieku koszary i cerkiew, a obecnie Urząd Miejski.

Po wojnie nastąpiła, i wciąż trwa, dość intensywna wymiana zabudowy, w wyniku której na miejscu starszych, z reguły znajdujących się w bardzo złym stanie technicznym, budynków zaczęto wznosić nowe bloki i wolnostojące domy piętrowe, często niezbyt udane architektonicznie. Miasto pozostało w granicach województwa kieleckiego siedzibą powiatu do 1975 roku, kiedy zniesiono powiaty i utworzono województwo tarnobrzesckie. W 1990 roku powołano samorządową gminę a w 1999 roku, w wyniku reformy administracyjnej kraju, samorządowy powiat opatowski.

Okolice Opatowa w XIX w.

Krótki okres panowania austriackiego w latach 1795-1809 nie zachwiał pozycją ziemiaństwa polskiego. Polityka władz austriackich zmierzała do związania tej dominującej warstwy społecznej z Cesarstwem i nie spowodowała większych zmian w strukturze własności. Inna była polityka władz wobec dóbr kościelnych i królewskich, które przejmowano na rzecz skarbu państwa i dzierżawiono lub sprzedawano na licytacjach. Dalsze zmiany własności przyniosło panowanie rosyjskie. Dla właścicieli ziemskich bardziej niebezpieczne od represji politycznych

były jednak następujące w wyniku wojen kryzysy gospodarcze oraz postępujący w XIX wieku proces kapitalizacji rolnictwa powodujący zadłużenie wielu majątków u finansistów miejskich. Aby temu przeciwdziałać powołano Towarzystwo Kredytowe Ziemskie, które nie zapobiegło jednak na dłuższą metę upadkowi mniejszych majątków i likwidacji szlacheckiego monopolu własności ziemskiej. Sytuację pogorszyło jeszcze uwłaszczenie chłopów w 1864 roku. Zadłużone i wystawiane na licytację majątki często zmieniały właścicieli przechodząc w ręce właścicieli pochodzenia nieszlacheckiego i niepolskiego, często wzbogaconych na handlu Żydów. Takim nieutytułowanym milionerem był skupujący zubożałe majątki Michał Karski, właściciel Trzykos i Opatowa. W latach 1881 i 1885, wówczas gdy Opatów już do rodziny Karskich nie należał, stali się oni właścicielami Włostowa i Klimontowskich dóbr Ledóchowskich. Ratunkiem dla folwarków szlacheckich było uprzemysłowienie majątków oraz dopuszczenie do współwłasności osób dysponujących kapitałem. Nowy kataklizm jakim była I wojna światowa oraz rewolucja w Rosji spowodował kolejny kryzys i społeczną dekadencję ziemiaństwa, którego historia zakończyła się wraz z II wojną światową. Większość z tych procesów można zaobserwować śledząc informacje o dobrach szlacheckich zawarte w źródłach XIX-wiecznych.

Gmina Opatów w XIX wieku obejmowała następujące miejscowości: Adamów, Balbinów, Brzezie Szlacheckie, Czernikowy (Biskupi i Szlachecki), Dzierążnia, Gojców, Jurkowice, Karwów, Kornacice, Lipowa, Marcinkowice, Murowaniec, Nikisiałka Duża i Mała, Okalina, Pobroszyn, Podole, Ptkanów, Rosochy, Wąworków, Wiesiołówka i Zochcinek. Teren gminy liczył 12 261 mórg z czego 9044 mórg ziemi dworskiej. Dobra opatowskie zostały w 1876 roku rozdzielone na pięć działów a część opatowską przyłączono do dóbr Zochcin. Z dzisiejszego terenu gminy w skład tego majątku wchodziły wsie: Czerników Biskupi (obecnie Opatowski), Jałowęsy i Jurkowice.

Czerników Opatowski - wieś i folwark, który w 1873 (lub 1876?) roku został oddzielony od dóbr Opatów. Folwark liczył 420 mórg i posiadał 8 drewnianych budynków. Wydobywano tu torf, glinę na cegłę i kamień na budowę. Przez Czerników biegła droga bita od Wisły.

Czerników Karski - wieś licząca w 1827 roku 18 domów, w 1880 roku 15 domów, 471 mórg ziemi, 12 os. (osadników) na 65 morgach ziemi dworskiej.

Jałowęsy - wieś i folwark. W 1827 roku było tu 36 domów, w 1882 roku 48 domów, 800 mórg ziemi dworskiej i 549 włościańskiej. Dobra Jałowęsy składały się z tamtejszego folwarku (706

mórg) i folwarku Karsy (286 mórg, 6 budynków murowanych, 7 drewnianych). W 1864 roku dobra nabył od Stanisława Karskiego Antoni Jasiński. W 1873 roku (1876?) zostały one oddzielone od dóbr Opatów. W 1925 roku część majątku zakupił Stanisław Wójtowicz a pozostałą część Józef i Marianna Wójtowicz. W 1927 roku kapitan artylerii Mieczysław Rytel (właściciel Przepiórowa w Gminie Iwaniska) otrzymał dobra w spadku po matce Ludwice Kazimierze Rytel. W 1935 roku dobra Mieczysława Rytla nabył na publicznej licytacji Bank Gospodarstwa Krajowego. W 1944 roku dobra przeznaczone na reformę rolną. Z założenia dworskiego w Jałowęsach zachowała się droga dojazdowa i wyjazdowa, fragmenty alei, szpaler głogów, starodrzew (z drzewami pomnikowymi), fragmenty sadu oraz murowany dwór przebudowany w latach 60 na potrzeby Szkoły Podstawowej. Do lat 50-tych znajdował się tam ponadto XVIII - wieczny lamus, potem rozebrany.

Jurkowice - wieś włościańska. W 1827 roku liczyła 9 domów, w 1882 roku 21 domów 495 mórg.

Adamów - folwark i osada młynarska (2 domy, 286 mórg).

Brzezie - wieś licząca w 1827 roku 28 domów. Folwark w Brzeziu Szlacheckim zaznaczono na mapie z poł. XIX wieku.

Gojców - w 1827 roku wieś duchowna (wł. kościelna) z 12 domami; w 1881 roku 17 domów 336 mórg ziemi dworskiej i 352 mórg ziemi włościańskiej. Był tam dwór, który zaznaczono na mapie z połowy XIX wieku.

Jagnin - w 1827 roku wieś i folwark (17 domów), w 1882 roku było tu 19 os., 18 domów, 250 mórg ziemi dworskiej i 98 mórg włościańskiej. Pozostałością założenia dworskiego (folwarcznego) jest dziś jedynie stary sad. W połowie XIX wieku był tam dwór, który zaznaczono na mapie z tego okresu. Ostatnim właścicielem był niejaki Górski.

Józefów - w 1882 roku folwark należący do dóbr Witowice (1 dom, 70 mórg ziemi dworskiej).

Karwów - wieś położona przy drodze z Opatowa do Sandomierza, w dolinie Opatówki. W 1827 roku liczyła 12 domostw, w 1882 roku była rozdzielona na Karwów rządowy (majątek należący do rosyjskiego generała Anenkowa (12 domów, 156 mórg ziemi włościańskiej i 80 dworskiej) i Karwów prywatny (12 domów, 300 mórg ziemi dworskiej i 59 włościańskiej). Pamiątką po urodzonym w Karwowie Wincencie Kadłubku miało być w XIX wieku źródło noszące jego imię. Według Towarzystwa Kredytowego Ziemiańskiego dobra Karwów składały się z folwarków Karwów i Pobroszyn, attynencyi Kamień i wsi Kamień oraz Pobroszyn, z czego

folwark Karwów liczył 313 mórg gruntu dworskiego, 4 budynki murowane i 6 drewnianych, folwark Pobroszyn 223 morgi ziemi dworskiej, 2 budynki murowane i 6 drewnianych. Ponadto były tam dwa młyny wodne, pokłady kamienia wapiennego i piec do wypalania wapna. W 1881 roku folwark Pobroszyn (1 dom murowany, 3 drewniane, młyn) został oddzielony od dóbr Karwów. Wieś Karwów liczyła w 1882 roku 9 os. na 60 morgach, a wieś Pobroszyn 5 osad na 31 morgach gruntu (w 1827 roku 7 domów włościańskich). W Pobroszynie zachował się wspólnie przebudowany budynek murowanego dworu z przełomu XIX i XX wieku, figura NMP przy wjeździe, pojedyncze drzewa z założenia parkowego i fragmenty szpalerów oraz nieliczne krzewy ozdobne. Ostatnim właścicielem był Gustaw Wojciechowski, który kupił posiadłość od Jaszewskiego.

Kobylany - wieś należąca w 1883 roku (wraz z folwarkiem Romanów i wsią Wymysłów) do szpitala św. Leona w Kurozwękach. Był tu szpital Zgromadzenia Sióstr Miłosierdzia (szarytek) z kaplicą. W 1827 roku wieś liczyła 43 domy a w 1883 roku 67 domów, 741 mórg ziemi dworskiej i 763 włościańskiej. W czasie II wojny zespół dworski zniszczony i po wojnie rozparcelowany. Zachowały się fragmenty szpalerów, pojedyncze drzewa i resztki sadu oraz zabudowa folwarczna przebudowana i zaadaptowana zgodnie z dawną funkcją. Wymysłów około 1817 roku należał do dziedzica Iwanisk Stanisława Sołtyka. W 1827 we wsi było 6 domów, przy końcu XIX wieku Wymysłów był częścią wsi Kobylany. Kobylanki - wieś położona przy bitej drodze, licząca w 1827 roku 9 domów, w 1883 roku 15 domów, 288 mórg ziemi dworskiej i 94 włościańskiej. Był tam także dwór, który zaznaczono na mapie z połowy XIX wieku.

Kochów - wieś włościańska i folwark. Wieś w 1827 roku miała 11 domów, folwark 4 domy. Folwark wraz z attynencyą Las Witosławski miał 400 mórg ziemi dworskiej i 15 domów drewnianych. Wieś liczyła w 1883 roku 8 os., 7 domów i 58 mórg gruntu.

Kornacie - wieś i folwark. W 1827 roku wieś liczyła 17 domów, w 1883 roku 19 domów, 132 morgi gruntu. Folwark miał 582 morgi, 1 dom murowany, 9 drewnianych, wiatrak. W połowie XIX wieku był tam dwór, który zaznaczono na mapie z tego okresu.

Lipowa - wieś i Lipowa poduchowna (d. kościelna). W 1827 roku było 10 domów w Lipowej i 6 domów w Lipowej poduchownej a w 1884 roku 598 mórg gruntów dworskich, 114 włościańskich, 16 domów. Należała do ks. Kazimierza Stokowskiego, dziekana katedry sandomierskiej, który ok. poł. XIX wieku przekazał ją Zgro-

madzeniu Sióstr Miłosierdzia (wg napisu na cokole kamiennego krzyża stojącego na skrzyżowaniu dróg w sąsiedztwie budynku) - Instytutowi św. Kazimierza w Warszawie. Zachował się tarasowaty układ terenu zespołu dworsko-parkowego, pojedyncze drzewa i kwatery ozdobne, budynek z 1938 roku wybudowany na miejscu starszego dworu i szpalery drzew iglastych na koronie skarpy z tego samego okresu.

Marcinkowice - wieś z folwarkiem nad rzeczką Marcinkówką. W 1827 roku własność kościelna licząca 16 domów. W 1885 roku miała 19 domów, 236 mórg ziemi rządowej (majorat Rzecz. R. St. Osten - Sakena) i 133 włościańskiej.

Nikisiałka Duża - w 1827 roku miała 14 domów, w 1888 roku 24 domy, 330 mórg ziemi dworskiej i 299 włościańskiej.

Nikisiałka Mała - w 1827 roku liczyła 11 domów, w 1888 roku 15 domów, 350 mórg ziemi dworskiej i 299 włościańskiej. Dobra szlacheckie składały się z wsi Nikisiałka Mała (9 os. z gruntem 113 mórg), Żółczyce (6 osad z 77 morgami) i Dzierążnia (6 os. ze 125 morgami) oraz folwarku Nikisiałka Mała. Miały łącznie 734 morgi ziemi dworskiej, 7 budynków murowanych, 17 drewnianych. Dzierążnia (Dzierążna) - wieś włościańska (w 1827 roku 8 domów, w 1881 roku 9 os., 122 mórg ziemi włościańskiej). Od połowy XIX wieku właścicielami Nikisiałki byli Malinowscy herbu Pobóg. Ostatnia dziedziczka, Zofia Malinowska, zrezygnowała z posiadłości po II wojnie światowej, przekazując park i dwór na cele oświatowe. Urządzono tam Publiczną Szkołę Podstawową a potem, w latach 70-tych, siedzibę ZMS. W 1976 roku właścicielem został rzeźbiarz Zygmunt Kaczor, w którego posiadaniu nieruchomości pozostaje do dziś. Zachował się XVII - wieczny murowany dwór, przebudowany w latach 1770-1775 (wg projektu jezuickiego architekta ks. Józefa Karśnickiego?) i odnowiony po 1976 roku oraz przekształcony na cele mieszkalne kurnik. Czytelne są elementy kompozycji dawnego założenia parkowo-ogrodowego: tarasowaty układ terenu, fragmenty dróg dojazdowych i ścieżek, ślady po zajeździe przed frontem i ślad ogrodu po drugiej stronie budynku dworskiego. Z komponowanych układów zieleni przetrwały aleje dojazdowe we wschodniej części parku, szpalery graniczne, starodrzew w grupach i pojedynczo (drzewa pomnikowe) oraz sad. W dworze przebywał w czasie I wojny światowej Józef Piłsudski.

Oficjałów - zachowany zespół parkowo-dworski: sztucznie kształtowane tarasy i skarpy, fragmenty schodów i tuneli podziemnych, postumenty rzeźb parkowych, murowany dwór, piwnica ziemna, aleja dojazdowa, szpalery drzew, grupy oraz pojedyncze drzewa dawnego założenia parkowego, krzewy owocowe i sad. Od

1926 roku należał do rodziny Redlichów. Wcześniej kolejno własność Kobylińskich, Sawickich i Baczewskich.

Okalina - wieś z folwarkiem nad rzeczką o tej samej nazwie, licząca w 1827 roku 28 domów, w 1888 roku 37 domów, 450 mórg ziemi dworskiej i 328 włościańskiej.

Podole - wieś z folwarkiem nad rzeką Opatówką i pokładami kamienia wapiennego (czerwonej barwy). W 1827 roku miała 20 domów, w 1888 roku 22 domy. W 1875 roku folwark Podole miał 560 mórg gruntu, 6 budynków murowanych i 7 drewnianych. We wsi było 29 osadników z 208 morgami ziemi. W Podolu zachowały się do dziś pozostałości zespołu dworskiego: fundamenty rozebranego dworu, przybudówka dworu, nieliczny starodrzew oraz stawy. Ostatnim przedwojennym właścicielem majątku była rodzina Żechowskich; po wojnie był tam Państwowy Dom Dziecka, potem Rolnicza Spółdzielnia Produkcyjna, Szkoła Podstawowa i ponownie RSP, która w latach 80-tych rozebrała dwór. Folwark dworski ze stodołami, oborami oraz czworakiem z mieszkaniami zarządcy dóbr uległ po wojnie rozparcelowaniu.

Ptkanów - osada kościelna na wzgórzu przyległym do wsi Podole (2 domy, 8 mórg). Kościół parafialny w Ptkanowie uległ w 1880 roku pożarowi. W latach 1906-1910 został odbudowany przez architekta Józefa Dziekońskiego. Około 1800 roku po stronie wschodniej kościoła, poza murem cmentarza przykościelnego założono nowy cmentarz parafialny, na którym zachowało się około 30 nagrobków z 2 połowy XIX i pocz. XX wieku.

Rosochy - wieś licząca w 1827 roku 16 domów, w 1888 roku 8 domów. Folwark miał 563 morgi gruntu, 4 budynki murowane, 12 drewnianych, wiatrak. Wieś liczyła 25 os. z 238 morgami ziemi.

Strzyżowice - wieś licząca w 1827 roku 15 domów, w 1890 roku 18 domów a Strzyżowice Poduchowne 3 domy i 14 mórg włościańskich. W 1886 roku tamtejszy folwark posiadał 626 mórg ziemi dworskiej i 8 budynków drewnianych. We

wsii było 14 osadników na 89 morgach. W połowie XIX wieku był tam dwór, który zaznaczono na mapie z tego czasu. Obecnie we wsi znajdują się oprócz cmentarza przykościelnego dwa cmentarze parafialne, nieczynny stary, założony około 1783 roku (zachowane nieliczne nagrobki kamienne i żeliwne z 2 poł. XIX wieku) oraz nowy, założony w końcu XIX wieku (najstarszy nagrobek z 1875 roku). Kościół parafialny został zniszczony w 1944 roku a odbudowany w dwa lata później.

Tudorów - położony nad Opatówką. W 1827 roku wieś liczyła 12 domów, w 1892 roku 18 domów. Był tam młyn wodny, pokłady wapienia i marmuru. Folwark miał w 1884 roku 192 morgi gruntu ziemi dworskiej, 1 budynek murowany i 6 drewnianych. We wsi było 38 osadników na 211 morgach. Obecnie ruiny średnio-wiecznej wieży w Tudorowie wraz z otaczającym terenem są własnością rzeźbiarza Gustawa Hadyny, który rozpoczął jej adaptację dla celów mieszkalnych.

Tudorowiec - dwa folwarki. Pierwszy miał 2 domy i 116 mórg ziemi dworskiej, drugi 1 dom i 150 mórg ziemi. W 1827 roku było tam 10 domów.

Wąworków - wieś i folwark nad Opatówką. W 1821 roku we wsi było 21 domów. W 1893 roku była tam gorzelnia, wiatrak, pokłady kamienia i 25 domów. W 1885 roku folwark posiadał 483 morgi gruntu dworskiego, 7 budynków murowanych i 7 drewnianych. Do dóbr Wąworków należał też folwark Kobylin. We wsi było 18 os. na 238 morgach.

Zochcinek - folwark nad rzeką Opatówką. W 1827 roku było tam 7 domów, w 1870 roku 6 domów i gorzelnia. Zachowały się pozostałości założenia dworsko-parkowego: drewniany, obecnie zrujnowany dwór, starodrzew w grupach i pojedynczy (drzewa o charakterze pomnikowym), fragmenty alei i szpalerów, fragmenty sadów. Obecnie teren Domu Pomocy Społecznej, zabudowany dużymi kubaturowo budynkami (ostatnio budowany kilkupiętrowy), traci charakter zabytkowego założenia dworskiego.

V. Zasoby dziedzictwa i krajobrazu kulturowego miasta i gminy Opatów

a. zabytki nieruchome

Na terenie miasta i gminy Opatów znajduje się znaczna ilość tzw. nieruchomych obiektów zabytkowych. Najcenniejsze z nich wpisane zostały do rejestru zabytków województwa świętokrzyskiego. Należą do nich:

- zespół dworsko-parkowy (dwór i park podworski) w Jałowesach, wpisany decyzjami nr 591 z 11 grudnia 1957 roku oraz nr 455 z 25 października 1991 roku

- zespół dworski w Nikisiałce Małej (dwór i park), wpisany decyzjami nr 818 z 26 stycznia 1959 roku, nr 446 z 15 czerwca 1967 roku, nr 143 z 16 czerwca 1977 roku oraz nr 282 z 29 lutego 1984 roku
- układ urbanistyczny miasta Opatowa, wpisany decyzjami nr 33 z 16 maja 1947 roku oraz nr 150 z 8 maja 1985 roku
- zespół kościoła kolegiackiego p. w. św. Marcina w Opatowie (kościół, dzwonnica, ogrodzenie), wpisany decyzjami nr 289 z 18 paź-

- dziennika 1956 roku, nr 437 z 21 czerwca 1967 roku oraz nr 147 z 16 czerwca 1977 roku
- zespół klasztorny bernardynów w Opatowie (kościół, pozostałości klasztoru, ogrodzenie z bramką na cmentarz kościelny), wpisany decyzjami nr 291 z 18 października 1956 roku, nr 447 z 21 czerwca 1967 roku oraz nr 148 z 16 czerwca 1977 roku
- cmentarz parafialny w Opatowie, wpisany decyzją nr 380 z 17 czerwca 1988 roku
- cmentarz wojenny z I wojny św. w Opatowie, wpisany decyzją nr 370 z 16 czerwca 1988 roku
- lapidarium na terenie d. cmentarza żydowskiego przy ul. Kopernika w Opatowie, wpisany decyzją nr 441 z 22 kwietnia 1991 roku
- mogiła powstańców z 1863 roku, obok szpitala, w Opatowie, wpisany decyzją nr 508 z 24 maja 1993 roku
- mogiła ks. Fr. Przybyłowskiego z 1864 roku na terenie ogrodu kolegiackiego, w Opatowie, wpisany decyzją nr 509 z 24 maja 1993 roku
- mogiła powstańcza z 1864 roku mjr Ludwika Topór-Zwierzdowskiego, pomiędzy ul. Mickiewicza i 1 Maja w Opatowie, wpisany decyzją nr 510 z 24 maja 1993 roku
- pozostałości obwarowań miejskich (Brama Warszawska, fragmenty murów) w Opatowie, decyzjami nr 773 z 30 maja 1972 roku oraz nr 149 z 16 czerwca 1977 roku
- dom z podcieniami Rynek 1 w Opatowie, wpisany do rejestru zabytków decyzjami nr 49 z 14 października 1949 roku oraz nr 638 z 28 października 1971 roku
- park dworski w Pobroszynie, wpisany decyzją nr 625 z 17 grudnia 1957 roku
- cmentarz parafialny w Podolu-Ptkanowie, wpisany decyzją nr 379 z 17 czerwca 1988 roku
- zespół kościoła par. p.w. św. Idziego (kościół, obwarowania cmentarza kościelnego z wieżą bramną, dwoma basztami i trzema bastionkami z murami kurtynowymi) w Ptkanowie, wpisany decyzjami nr 467 z 11 marca 1957 roku, nr 448 z 21 czerwca 1967 roku oraz nr 170 z 16 czerwca 1977 roku
- kościół par. p.w. św. Bartłomieja w Strzyżowicach, wpisany decyzją nr 801 z 28 października 1972 roku oraz nr 197 z 6 lipca 1977 roku
- cmentarz parafialny „stary” w Strzyżowicach, wpisany decyzją nr 377 z 16 czerwca 1988 roku
- cmentarz parafialny „nowy” w Strzyżowicach, wpisany decyzją nr 392 z 17 czerwca 1988 roku

- ruiny zamku w Tudorowie, wpisane decyzją nr 775 z 30 maja 1972 roku oraz nr 210 z 9 kwietnia 1984 roku

W Gminnej Ewidencji Zabytków znajdują się:

- Brzezie-Brzezie-Kolonia - figura przydrożna - krzyż
- Brzezie-Brzezie Szlacheckie - figura przydrożna - krzyż
- Czerników Karski - figura przydrożna
- Czerników Karski - figura przydrożna - krzyż
- Czerników Opatowski - figura przydrożna - Matka Boża
- Czerników Opatowski - figura przydrożna - Chrystus
- Gojców - figura przydrożna - Matka Boża
- Gojców - figura przydrożna - bł. Wincenty Kadłubek
- Jagnin - figura przydrożna - krzyż
- Jagnin - figura przydrożna - krzyż
- Jagnin - sad podworski
- Jałowęsy - dwór w zespole dworsko-parkowym
- Jałowęsy - park w zespole dworsko-parkowym
- Jałowęsy - kapliczka słupowa
- Jałowęsy - figura przydrożna - krzyż
- Jałowęsy - miejsce pamięci narodowej
- Jałowęsy-Rogatka - figura przydrożna - krzyż
- Jurkowice - figura przydrożna - Matka Boża
- Jurkowice - figura przydrożna - krzyż
- Karwów - figura przydrożna - krzyż
- Karwów - figura przydrożna - krzyż
- Karwów - figura przydrożna - bł. Wincenty Kadłubek
- Karwów - źródło bł. Wincentego Kadłubka - miejsce kultu o lokalnym znaczeniu
- Kobylany - park podworski
- Kobylany - kaplica Sióstr Miłosierdzia
- Kobylany - figura przydrożna - Chrystus
- Kobylany - figura przydrożna - krzyż
- Kobylany - figura przydrożna - Matka Boża
- Kobylany - figura przydrożna - Matka Boża
- Kobylany - figura przydrożna - krzyż
- Kobylany - figura przydrożna - krzyż
- Kobylany - figura przydrożna - krzyż
- Kobylany - figura przydrożna - krzyż
- Kochów - figura przydrożna - krzyż
- Kornacice - figura przydrożna - Matka Boża
- Kornacice - figura przydrożna - krzyż
- Lipowa - park dworski
- Lipowa - figura przydrożna - krzyż
- Lipową - figura przydrożna - krzyż
- Marcinkowice - figura przydrożna - krzyż
- Marcinkowice - miejsce pamięci narodowej
- Nikisiałka Duża - figura przydrożna - krzyż
- Nikisiałka Duża - figura przydrożna - krzyż
- Nikisiałka Mała - dwór w zespole dworsko-parkowym

- Nikisiałka Mała - park w zespole dworsko-parkowym
Oficjałów - dwór w zespole dworsko-parkowym
Oficjałów - park w zespole dworsko-parkowym
Oficjałów - figura przydrożna - św. Jan Nepomucen
Oficjałów - figura przydrożna - krzyż
Okalina - figura przydrożna - krzyż
Okalina - figura przydrożna - św. Roch
Okalina-Kolonia - figura przydrożna - krzyż
Opatów - układ urbanistyczny
Opatów - Brama Warszawska ul. Kościuszki
Opatów - fragmenty murów obronnych
Opatów - kolegiata św. Marcina w zespole kolegiackim
Opatów - dzwonnica w zespole kolegiaty św. Marcina
Opatów - dawna plebania i dom wikariuszy w zespole kolegiaty św. Marcina
Opatów - mur ogrodzeniowy z bramą w zespole kolegiaty św. Marcina
Opatów - cmentarz przykościelny, nieczynny, wokół kolegiaty św. Marcina
Opatów - figura na cmentarzu przykościelnym kolegiaty św. Marcina - Matka Boża
Opatów-Żmigród - kościół Wniebowzięcia NMP bernardynów
Opatów-Żmigród - klasztor w zespole kościelno-klasztornym bernardynów ul. Klasztorna 3
Opatów-Żmigród - ogrodzenie z bramką na teren cmentarza przykościelnego
Opatów-Żmigród - cmentarz przykościelny, nieczynny, przy kościele bernardynów
Opatów - figura przydrożna - św. Jan Nepomucen ul. Klasztorna
Opatów - kamienica mieszczańska pl. Obrońców Pokoju 2 i 3
Opatów - kamienica mieszkalna pl. Obrońców Pokoju 6
Opatów - kamienica mieszczańska pl. Obrońców Pokoju 7
Opatów - kamienica mieszczańska pl. Obrońców Pokoju 11
Opatów - kamienica mieszczańska pl. Obrońców Pokoju 13
Opatów - kamienica mieszczańska pl. Obrońców Pokoju 10
Opatów - kamienica mieszczańska pl. Obrońców Pokoju 19
Opatów - kamienica mieszczańska pl. Obrońców Pokoju 20
Opatów - kamienica mieszczańska pl. Obrońców Pokoju 21
Opatów - kamienica mieszczańska pl. Obrońców Pokoju 27
Opatów - kamienica mieszczańska pl. Obrońców Pokoju 29
Opatów - kamienica mieszczańska pl. Obrońców Pokoju 30
Opatów - kamienica mieszczańska pl. Obrońców Pokoju 31
Opatów - dom mieszczański pl. Obrońców Pokoju 32
Opatów - kamienica mieszczańska pl. Obrońców Pokoju 33
Opatów - kamienica mieszczańska pl. Obrońców Pokoju 34
Opatów - Podziemna Trasa Turystyczna
Opatów - dom mieszkalny ul. Cmentarna 26
Opatów - dom mieszkalny ul. Cmentarna 28
Opatów - dom mieszkalny ul. Kąpielowa 5
Opatów - d. urząd powiatowy ul. Kilińskiego 4
Opatów - dom mieszkalno-usługowy ul. Kolegiacka 13
Opatów - kamienica czynszowa ul. Kolegiacka 15
Opatów - domy mieszkalne ul. Kolegiacka/Grota-Roweckiego
Opatów - kamienica mieszkalna ul. Kościuszki 4
Opatów - kamienica mieszkalna ul. Kościuszki 6
Opatów - dom mieszkalny ul. Kościuszki 46
Opatów - dom mieszkalny ul. Legionów 13
Opatów - dom mieszkalny ul. Legionów 25
Opatów - młyn nad Opatówką ul. Legionów
Opatów - figura przydrożna - krzyż ul. Legionów
Opatów - dawna mykwa ul. Leszka Czarnego 13
Opatów - dom mieszkalny ul. 1-go Maja 14
Opatów - dom mieszkalny ul. Mickiewicza 32
Opatów - kamienica czynszowa ul. Nowowałowa
Opatów - kamienica mieszkalna ul. Ogrodowa 2
Opatów - kamienica mieszkalna ul. Ogrodowa 6
Opatów - kamienica mieszkalno-handlowa ul. Sienkiewicza 4
Opatów - dom mieszkalno-usługowy ul. Sienkiewicza 7 i 9
Opatów - dom mieszkalno-usługowy ul. Sienkiewicza 13
Opatów - dom podmiejski ul. Sienkiewicza 32
Opatów - zabudowania przemysłowe ul. Sienkiewicza 54
Opatów - dom ul. Słowackiego I
Opatów - dom podmiejski ul. Słowackiego 57
Opatów - kamienica mieszczańska ul. Szeroka 18
Opatów - kamienica mieszkalna ul. Szeroka 23
Opatów - kamienica mieszkalno-handlowa ul. Szeroka 27
Opatów - dawny budynek szpitalny, mieszkalno-administracyjny ul. Szpitalna 4
Opatów - cmentarz parafialny ul. Cmentarna
Opatów - cmentarz wojenny z I i II wojny św.
Opatów - miejsce pamięci narodowej - mogiła ks. Fr. Przybyłowskiego
Opatów - pomnik mjr Ludwika Topór-Zwierzdowskiego na pl. Obrońców Pokoju

Opatów - mogiła powstańców styczniowych obok kościoła bernardynów
Opatów - mogiła powstańców z 1863 roku obok szpitala
Opatów - miejsce pamięci narodowej - mogiła powstańcza 1-go Maja/Mickiewicza
Opatów - cmentarz żydowski
Pobroszyn - dwór w zespole dworsko-parkowym
Pobroszyn - park w zespole dworsko-parkowym
Pobroszyn - figura przydrożna - Matka Boża
Podole - relikty dworu w zespole dworsko-parkowym
Podole - park w zespole dworsko-parkowym
Podole - figura przydrożna - krzyż;
Podole-Ptkanów - kościół par. p.w. św. Idziego
Podole-Ptkanów - obwarowania przy kościelne z bramą basztami i małymi bastionami
Podole-Ptkanów - cmentarz przykościelny nieczynny.
Podole-Ptkanów - plebania w zespole kościoła parafialnego
Podole-Ptkanów - cmentarz parafialny
Rosochy - figura przydrożna - krzyż
Strzyżowice - kościół parafialny p.w. św. Bartłomieja
Strzyżowice - dzwonnica w zespole kościoła parafialnego
Strzyżowice - cmentarz przykościelny nieczynny
Strzyżowice - figura przydrożna - krzyż
Strzyżowice - figura przydrożna - krzyż
Strzyżowice - cmentarz parafialny „stary”
Strzyżowice - cmentarz parafialny
Tomaszów - figura przydrożna - krzyż
Tudorów - wieża mieszkalno-obronna
Wąworków - figura przydrożna - Chrystus u słu-
pa
Zochcinek - dwór w zespole dworsko-parkowym
Zochcinek - park w zespole dworsko-parkowym
Zochcinek - figura przydrożna - krzyż

b. zabytki ruchome

Największe i najbardziej wartościowe zespoły tzw. zabytków ruchomych stanowią wyposażenie kościołów parafialnych w Opatowie, Ptkanowie i Strzyżowicach.

Zabytki ruchome z kościoła kolegiackiego p.w. św. Marcina w Opatowie wpisane zostały do rejestru zabytków województwa świętokrzyskiego decyzją z 5 maja 1970 roku (115 obiektów zabytkowych), aktualizowaną decyzją z 8 września 1982 roku (125 obiektów) i uzupełnioną decyzjami z 5 sierpnia 1999 roku, 12 lipca 2004 roku oraz 8 stycznia 2007 roku.

Zabytki ruchome stanowiące wyposażenie kościoła p.w. Wniebowzięcia NMP i klasztoru bernardynów w Opatowie wpisane zostały do rejestru zabytków decyzją z 2 maja 1970 roku

(58 obiektów zabytkowych), aktualizowaną decyzją z 10 września 1982 roku.

Ponadto decyzją z 28 września 1982 roku do rejestru zabytków wpisanych zostało 12 nagrobków z cmentarza parafialnego w Opatowie

c. zasoby muzealne

Miasto i gmina Opatów nie posiada placówki o charakterze muzealnym. Namiastką planowanego regionalnego muzeum jest otwarta w ostatnich dniach ekspozycja w Bramie Warszawskiej, obrazująca głównie na starych fotografiach wygląd miasta i okolic od pocz. XX stulecia oraz gromadząca drobne pamiątki, związane z ziemią opatowską.

Specyficznym, także związanym z ziemią opatowską jest opatowskie Muzeum Geodezji i Kartografii, gromadzące i eksponujące urządzenia i instrumenty geodezyjne, ale też bogaty zbiór map katastralnych z terenów okolic Opatowa.

d. zabytki archeologiczne

Na terenie miasta i gminy Opatów znajduje się znaczna ilość zarejestrowanych, głównie w oparciu o badania powierzchniowe, realizowane od lat w ramach tzw. Archeologicznego Zdjęcia Polski, stanowisk archeologicznych. Najcenniejsze z nich wpisane zostały do rejestru zabytków województwa świętokrzyskiego. Należą do nich:

- zamczysko późnośredniowieczne, stan. nr 1 w Tudorowie (chroniona także jako wieża obronna - tzw. zabytek nieruchomy)
- grodzisko wczesnośredniowieczne (Żmigród) w Opatowie

W Gminnej Ewidencji Zabytków znajdują się:

- Brzezie-Brzezie-Kolonia - stanowisko archeologiczne 16 (245)
- Brzezie-Brzezie-Kolonia - stanowisko archeologiczne 17 (246)
- Brzezie-Brzezie-Kolonia - stanowisko archeologiczne 20 (249)
- Brzezie-Brzezie-Kolonia - stanowisko archeologiczne 27 (256)
- Czerników Karski - stanowisko archeologiczne 1 (50)
- Czerników Karski - stanowisko archeologiczne 12 (199)
- Czerników Karski - stanowisko archeologiczne 13 (200)
- Czerników Opatowski - stanowisko archeologiczne 24 (266)
- Jagnin - stanowisko archeologiczne 2 (24)
- Jagnin - stanowisko archeologiczne 12 (36)
- Jagnin - stanowisko archeologiczne 15 (101)

- Jałowęsy - stanowisko archeologiczne 8 (203)
Jałowęsy - stanowisko archeologiczne 19 (214)
Jałowęsy - stanowisko archeologiczne 28 (278)
Jałowęsy - stanowisko archeologiczne 33 (204)
Karwów - stanowisko archeologiczne 5 (36)
Karwów - stanowisko archeologiczne 7 (42)
Karwów - stanowisko archeologiczne 8 (43)
Karwów - stanowisko archeologiczne 10 (45)
Karwów - stanowisko archeologiczne 13 (56)
Karwów - stanowisko archeologiczne 14 (57)
Karwów - stanowisko archeologiczne 15 (58)
Karwów - stanowisko archeologiczne 16 (59)
Karwów - stanowisko archeologiczne 18 (61)
Karwów - stanowisko archeologiczne 19 (62)
Karwów - stanowisko archeologiczne 20 (63)
Karwów-Krowieniec - stanowisko archeologiczne 26 (157)
Karwów - stanowisko archeologiczne 28 (159)
Kobylany - stanowisko archeologiczne 6 (243)
Kobylany - stanowisko archeologiczne 10 (14)
Kobylany - stanowisko archeologiczne 14 (136)
Kobylany - stanowisko archeologiczne 19 (279)
Kochów - stanowisko archeologiczne 3 (227)
Kornacie - stanowisko archeologiczne 1 (15)
Lipowa - stanowisko archeologiczne 1 (26)
Nikisiałka Duża - stanowisko archeologiczne 2 (7)
Nikisiałka Duża - stanowisko archeologiczne 11 (135)
Nikisiałka Duża - stanowisko archeologiczne 19 (225)
Nikisiałka Duża - stanowisko archeologiczne 25 (260)
Nikisiałka Duża - stanowisko archeologiczne 35 (144)
Nikisiałka Mała - stanowisko archeologiczne 5 (69)
Nikisiałka Mała-Żółczyce - stanowisko archeologiczne 12 (76)
Nikisiałka Mała-Żółczyce - stanowisko archeologiczne 13 (77)
Nikisiałka Mała-Żółczyce - stanowisko archeologiczne 14 (78)
Nikisiałka Mała-Żółczyce - stanowisko archeologiczne 15 (79)
Nikisiałka Mała-Żółczyce - stanowisko archeologiczne 18 (82)
Nikisiałka Mała - stanowisko archeologiczne 20 (84)
Nikisiałka Mała-Dzierążnia - stanowisko archeologiczne 25 (100)
Nikisiałka Mała-Dzierążnia - stanowisko archeologiczne 26 (101)
Oficjałów - stanowisko archeologiczne 4 (28)
Oficjałów - stanowisko archeologiczne 6 (153)
Okalina - stanowisko archeologiczne 3 (33)
Opatów-Zamczysko - stanowisko archeologiczne 1 (1)
Opatów - stanowisko archeologiczne 2 (2)
Opatów - stanowisko archeologiczne Stare Miasto 3 (3)
Opatów-Żmigród - stanowisko archeologiczne 5 (5)
Opatów - stanowisko archeologiczne 14 (20)
Opatów - stanowisko archeologiczne 20 (41)
Podole - stanowisko archeologiczne 2 (7)
Podole - stanowisko archeologiczne 8 (18)
Podole - stanowisko archeologiczne 8 (206)
Podole - stanowisko archeologiczne 9 (207)
Podole - stanowisko archeologiczne 12 (210)
Podole - stanowisko archeologiczne 19 (52)
Podole - stanowisko archeologiczne 22 (59)
Rosochy - stanowisko archeologiczne 2 (58)
Rosochy - stanowisko archeologiczne 18 (188)
Strzyżowice - stanowisko archeologiczne 2 (20)
Strzyżowice - stanowisko archeologiczne 9 (41)
Strzyżowice - stanowisko archeologiczne 16 (48)
Strzyżowice - stanowisko archeologiczne 28 (158)
Tudorów - stanowisko archeologiczne - wieża mieszkalno-obronna 1 (8)
Tudorów - stanowisko archeologiczne 7 (28)
Tudorów - stanowisko archeologiczne 8 (29)
Tudorów - stanowisko archeologiczne 16 (38)
Tudorów - stanowisko archeologiczne 18 (40)
Tudorów - stanowisko archeologiczne 21 (47)
Tudorów - stanowisko archeologiczne 24 (51)
Tudorów - stanowisko archeologiczne 25 (52)
Wąworków - stanowisko archeologiczne 7 (148)
Wąworków - stanowisko archeologiczne 16 (178)
Zochcinek - stanowisko archeologiczne 5 (105)
Zochcinek - stanowisko archeologiczne 14 (114)
Zochcinek - stanowisko archeologiczne 17 (3)

VI. Realizacja celów gminnego programu opieki nad zabytkami

- I. Przygotowanie bazy danych zabytków miasta i gminy Opatów (ew. wersja elektroniczna)
  - utworzenie i prowadzenie elektronicznej bazy danych w oparciu o Gminną Ewidencję Zabytków
  - kompletowanie danych rozszerzających i uzupełniających bazę poprzez kwerendę źródeł ikonograficznych i archiwalnych w zbiorach archiwalnych, muzealnych, bibliotecznych i zasobach prywatnych
  - monitorowanie stanu technicznego i wszelkich przekształceń obiektów zarejestrowanych w Gminnej Ewidencji Zabytków
  - okresowa dokumentacja, głównie fotograficzna stanu zachowania zabytków

- wpisanych do Gminnej Ewidencji Zabytków
- II. Dbalność o utrzymanie i poprawę stanu technicznego zabytków
- przygotowanie pełnego studium historyczno-urbanistycznego dla miasta Opatowa, studiów historyczno-architektonicznych dla najcenniejszych obiektów zabytkowych (kolegiata w Opatowie, obronny zespół kościelny w Ptkanowie)
  - pełne rozpoznanie zabudowy miejskiej Opatowa, w tym głównie kamienic przyrynkowych, w oparciu o analizę materiałów ikonograficznych, kartograficznych i zachowanych dokumentacji (na przykład z prac górniczych)
  - podjęcie starań o wpis do rejestru zabytków województwa świętokrzyskiego barokowych figur w Kornacicach, Oficjałowie i Wąworkowie oraz zespołu dworsko-parkowego w Oficjałowie
  - koordynacja planowanych prac konserwatorskich z poprawą lub wymianą infrastruktury, w tym usunięcie ruchu tranzytowego z miasta
  - opracowanie programu i harmonogramu specjalistycznych badań konserwatorskich, w tym archeologicznych i architektonicznych
  - wykonanie badań konserwatorskich, archeologicznych i architektonicznych dla najcenniejszych obiektów
  - opracowanie harmonogramu prac rewitalizacyjnych z uwzględnieniem prac konserwatorskich, ze szczególnym uwzględnieniem zabudowy przyrynkowej
  - opracowanie projektów rewitalizacji starego miasta w Opatowie i cenniejszych obiektów historycznych, ze szczególnym uwzględnieniem zabudowy przyrynkowej
  - opracowanie planu działań w zakresie badań archeologicznych z określeniem miejsc, kosztów i czasu realizacji, dotyczy zwłaszcza problematyki Żmigrodu i najstarszego osadnictwa na terenie Opatowa, lokalizacji średniowiecznego budynku ratusza, przebiegu murów i lokalizacji bram miejskich z XVI wieku
  - opracowanie projektów rewaloryzacji pozostałości architektury dworskiej (znacznie przekształconych wskutek częstych zmian funkcji) oraz otaczających je parków
  - wszelkie działania badawcze winny być podstawą podjęcia przemyślanych działań planistycznych, znajdujących odzwierciedlenie w planie zagospodarowania miasta i gminy Opatów
  - podjęcie starań - wraz z instytucjami kościelnymi - celem uporządkowania „starego” cmentarza w Strzyżowicach, wytypowania najcenniejszych nagrobków do wpisu do rejestru zabytków województwa świętokrzyskiego.
  - podjęcie działań, wspólnie ze służbami ochrony przyrody, zmierzających do utworzenia obszaru chronionego krajobrazu przyrodniczo-kulturowego w obrębie doliny Opatówki
  - opracowanie projektów specjalistycznych, na przykład oświetlenia opatowskiego starego, miasta i jego najcenniejszych zabytków
  - pozyskiwanie środków finansowych na opiekę nad zabytkami
- III. Działania w zakresie popularyzacji dziedzictwa kulturowego
- opracowanie i wykonanie jednolitego systemu oznakowania zabytków na terenie gminy: tablice, plansze, mapy
  - opracowanie bezpiecznych ścieżek turystycznych pieszych i rowerowych po obiektach zabytkowych miasta i gminy Opatów, najlepiej powiązanych z podobnymi w sąsiednich gminach
  - współpraca z właścicielami i użytkownikami cenniejszych obiektów zabytkowych celem ułatwienia dostępu zwiedzającym, zwłaszcza w sezonie turystycznym
  - utworzenie punktów informacji turystycznej, zaznaczenie tras na mapach miasta, opracowanie folderów prezentujących historię zabytków
  - wydawnictwa popularyzatorskie: pocztówki, broszury, foldery, książki
  - poszerzenie i uatrakcyjnienie informacji o zabytkach miasta i gminy Opatów na stronie internetowej miasta i gminy Opatów
  - nawiązanie współpracy z innymi miastami w kraju i poza granicami, charakteryzującymi się podobnie bogatą historią i kulturowym dziedzictwem, celem poznania i wymiany doświadczeń.
- IV. Działania edukacyjne z zakresu ochrony dziedzictwa kulturowego
- konsekwentne działania zmierzające do utworzenia muzeum w Opatowie
  - organizowanie prezentacji wyników badań konserwatorskich,
  - publikowanie materiałów związanych z dziejami Opatowa, w tym wyników badań konserwatorskich, materiałów z okolicznościowych sesji naukowo-popularyzatorskich itp.

- udostępnianie bazy danych (elektronicznej) o zabytkach Opatowa do badań naukowych -współpraca z wyższymi uczelniami celem wprowadzania zagadnień związanych z ziemią opatowską do tematów prac badawczych, dyplomowych itp.
  - współpraca z oddziałem PTTK, Muzeum Geodezji i Kartografii czy Domem Kultury w działaniach edukacyjnych, na przykład utworzenie tzw. ścieżek dydaktycznych
  - edukacja dzieci i młodzieży szkolnej w zakresie zapoznania z historią miasta, gminy i jej zabytkami - opracowanie programu nauczania budującego, na bazie poznania środowiska naturalnego i kulturowego, więzi z miastem i jego okolicami
  - prezentacja historii miasta i jego zabytków w mediach, lokalnym radio, regionalnej prasie itp.
  - konkursy o tematyce związanej z ochroną dziedzictwa kulturowego na szczeblu szkoły, miasta i gminy, powiatu - plastyczne, fotograficzne i historyczne
  - ustanowienie nagród za najlepsze inicjatywy i działania w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego
- V. Monitoring realizacji Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami
- prowadzenie rejestru z realizacji zadań objętych programem
  - prowadzenie rejestru zmian zachodzących w obiektach wpisanych do Gminnej Ewidencji Zabytków
  - prowadzenie rejestru postulatów mieszkańców dotyczących opieki i ochrony nad zabytkami
  - sporządzanie sprawozdań z realizacji Programu
- Tak więc głównym celem Gminnego Programu Opieki na Zabytkami miasta i gminy Opatów na lata 2009-2012 jest dążenie do poprawy stanu zasobów dziedzictwa kulturowego z zachowaniem krajobrazu kulturowego miasta i okolic oraz podwyższenie świadomości społecznej mieszkańców i właścicieli zabytkowych obiektów. Przełożyć się to powinno na rosnące zainteresowanie kulturą i historią miasta i okolic, co skutkować może rozwojem twórczości regionalnej, może nawet wypromowaniem regionalnych wyrobów.
- To z kolei niewątpliwie podniesie atrakcyjność miasta, zarówno dla mieszkańców i zwiedzających turystów, ale także potencjalnych inwestorów, stworzy wizerunek Opatowa jako miasta o bogatej tradycji, atrakcyjnego do zamieszkania i inwestowania
- Tylko taka konsekwentna i długotrwała polityka władz miasta i gminy w tym zakresie jest szansą na uratowanie tego dziedzictwa dla przyszłych pokoleń.

940

UCHWAŁA Nr XXIV/176/2008 RADY GMINY W NAGŁOWICACH

z dnia 30 grudnia 2008

w sprawie wysokości ekwiwalentu pieniężnego dla członka ochotniczej straży pożarnej, który uczestniczył w działaniu ratowniczym lub szkoleniu pożarniczym organizowanym przez Państwową Straż Pożarną lub Gminę

Na podstawie art. 18 ust. 2 pkt 15 ustawy z dnia 8 marca 1990r. o samorządzie gminny (tekst jednolity: Dz. U. 2001r. Nr 142, poz. 1591 z póź. zm.) art. 28 ust. 1 ustawy z dnia 24 sierpnia 1991r. o ochronie przeciwpożarowej (tekst jednolity Dz. U. z 2002 roku Nr 147, poz. 1229 z póź. zm.) i art. 5 ustawy z dnia 20 lipca 2000r. o ogłaszaniu aktów normatywnych i niektórych innych aktów prawnych (tekst jednolity Dz. U. 2007r. Nr 68, poz. 449) Rada Gminy w Nagłowicach uchwala co następuje:

§ 1. Ustala się dla członka ochotniczej straży pożarnej mającej siedzibę na terenie gminy, który uczestniczył w działaniu ratowniczym ekwiwalent pieniężny w kwocie 10,00 złotych za godzinę.

§ 2. Ustala się dla członka ochotniczej straży pożarnej mającej siedzibę na terenie gminy, który uczestniczył w szkoleniu pożarniczym organizowanym przez Państwową Straż Pożarną lub Gminę ekwiwalent pieniężny w kwocie 5,00 złoty za godzinę.

§ 3. Ekwiwalent jest wypłacany z budżetu gminy.

§ 4. Wykonanie uchwały powierza się Wójtowi Gminy Nagłowice

§ 5. Uchwała podlega ogłoszeniu w Dzienniku Urzędowym Województwa Świętokrzyskiego.

§ 6. Uchwała wchodzi w życie po upływie 14 dni od dnia ogłoszenia z mocą obowiązującą od 01.01.2009r

Przewodniczący Rady Gminy: S. Lelonek

941

UCHWAŁA Nr XXIV/177/2008 RADY GMINY NAGŁOWICE

z dnia 30 grudnia 2008r.

w sprawie uchwalenia zmiany nr 1 miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Nagłowice

Na podstawie art. 18 ust 2 pkt 5 ustawy z dnia 8 marca 1990r. o samorządzie gminnym (Dz. U. 2001r. Nr 142 poz. 1591 z późniejszymi zmianami), art. 3, art. 20 ust. 1, art. 29 ustawy z dnia 27 marca 2003 o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. Nr 80, poz. 717 z

późniejszymi zmianami) oraz uchwały Nr IV/23/2007 Rady Gminy Nagłowice z dnia 2 lutego 2007r. w sprawie przystąpienia do sporządzenia zmian nr 1, 2, 3, 4 miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Nagłowice.

Rozdział I

Przepisy ogólne i wprowadzające

§ 1.1. Uchwała się zmianę nr 1 miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Nagłowice, zwanego dalej zmianą planu. Obszar objęty zmianą planu obejmuje teren położony w granicach działki nr 101/1654 w sołectwie Nagłowice wskazanej na załączniku graficznym.

2. Niniejsza zmiana planu jest zgodna z ustaleniami „Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Nagłowice”.

3. Zmiana planu jest wyrażona w formie tekstu i rysunku planu. Tekst stanowi treść niniejszej uchwały. Rysunek jest załącznikiem (graficznym) nr 1 sporządzonym w skali 1:000.

4. Przedmiotem zmiany planu jest ustalenie:

- 1) przeznaczenia terenów oraz linii rozgraniczających tereny o różnym przeznaczeniu lub różnych zasadach zagospodarowania;
- 2) zasad ochrony i kształtowania ładu przestrzennego;
- 3) zasad ochrony środowiska, przyrody i krajobrazu kulturowego;

- 4) zasad ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej;
- 5) wymagań wynikających z potrzeb kształtowania przestrzeni publicznych;
- 6) parametrów i wskaźników kształtowania zabudowy oraz zagospodarowania terenu, w tym linii zabudowy, gabarytów obiektów i wskaźników intensywności zabudowy;
- 7) granic i sposobów zagospodarowania terenów lub obiektów podlegających ochronie, ustalonych na podstawie odrębnych przepisów
- 8) szczególnych warunków zagospodarowania terenów oraz ograniczenia w ich użytkowaniu, w tym zakazu zabudowy;
- 9) zasad modernizacji, rozbudowy i budowy systemów komunikacji i infrastruktury technicznej;
- 10) sposobu i terminu tymczasowego zagospodarowania, urządzania i użytkowania terenów;
- 11) stawek procentowych na podstawie których ustala się opłatę, o której mowa w art. 36 ust. 4 ustawy.

5. Z uwagi na istniejące uwarunkowania nie zachodzi potrzeba dokonania ustaleń zmiany planu w zakresie:

- 1) granic i sposobów zagospodarowania terenów górniczych, a także narażonych na nie-

- bezpieczeństwo powodzi oraz zagrożonych osuwaniem się mas ziemnych;
- 2) szczegółowych zasad i warunków scalania i podziału nieruchomości.

6. Następujące elementy rysunku zmiany planu są obowiązującymi ustaleniami zmiany planu, obszaru objętego zmianą planu miejscowego oraz elementami wpisanymi na podstawie przepisów szczególnych:

- 1) granice obszaru objętego zmianą planu;
- 2) obowiązujące linie rozgraniczające tereny o różnych funkcjach i różnych zasadach zagospodarowania - w granicach opracowania;
- 3) oznaczenia literowe określające przeznaczenie oraz warunki zabudowy i zagospodarowania terenów wyznaczonych liniami rozgraniczającymi - w granicach opracowania.

7. Informacyjnie na rysunku zmiany planu zamieszczono ustalenia MPZP gminy Nagłowice uchwalonego Uchwałą Rady Gminy Nagłowice nr LIII/295/2006 z dnia 26 października 2006r. obowiązujące w otoczeniu obszaru objętego zmianą planu.

8. Do niniejszej zmiany planu załącza się:

- 1) rozstrzygnięcie o sposobie rozpatrzenia uwag do projektu zmiany planu - załącznik nr 2;
- 2) rozstrzygnięcie o sposobie realizacji, zapisanych w zmianie planu, inwestycji z zakresu infrastruktury technicznej, które należą do zadań własnych gminy oraz zasadach ich finansowania zgodnie z przepisami o finansach publicznych - załącznik nr 3.

9. Załączniki o których mowa w ust. 3 i 8 stanowią integralną część uchwały.

§ 2.1. Następujące określenia stosowane w uchwale oznaczają:

- 1) zmiana planu - zmiana nr 1 miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Nagłowice uchwalona niniejszą uchwałą;
- 2) uchwała - niniejsza uchwała Rady Gminy Nagłowice;
- 3) ustawa - ustawa o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym z dnia 27 marca 2003r. (Dz. U. Nr 80 poz. 717 z 2003r.);
- 4) rysunek zmiany planu - rysunek w skali 1:1000, stanowiący załącznik graficzny nr 1 do niniejszej uchwały, wykonany na mapie przyjętej do państwowego zasobu geodezyjnego i kartograficznego zawierających elementy mapy zasadniczej i map ewidencyjnych;

- 5) teren elementarny - teren wyodrębniony na rysunku zmiany planu liniami rozgraniczającymi oznaczony symbolem literowym;
- 6) linia rozgraniczająca - linia rozgraniczająca tereny o różnych funkcjach lub różnych sposobach zagospodarowania, której przebieg jest obowiązujący;
- 7) nieprzekraczalna linia zabudowy - linia wyznaczająca maksymalne dopuszczalne przybliżenie usytuowania budynku do drogi;
- 8) maksymalna wysokość elewacji - maksymalna dopuszczalna wysokość budynku mierzona od poziomu terenu przed głównym wejściem do budynku, do okapu lub krawędzi attyki;
- 9) maksymalna wysokość zabudowy - maksymalna dopuszczalna wysokość budynku mierzona od poziomu terenu przed głównym wejściem do budynku do kalenicy;
- 10) maksymalna ilość kondygnacji - maksymalna dopuszczalna ilość kondygnacji naziemnych. Za kondygnację naziemną uważa się również poddasze użytkowe;
- 11) wskaźnik gęstości zabudowy działki - stosunek powierzchni zabudowy do powierzchni działki w granicach jednego terenu elementarnego, wyrażony w procentach. Przez powierzchnię zabudowy rozumie się powierzchnię terenu zajętej przez budynek w stanie wykończonym z wyłączeniem powierzchni obiektów budowlanych lub ich części nie wystających ponad powierzchnię terenu oraz powierzchni elementów drugorzędnych np.: schodów, pochylni, daszków, występów dachowych, oświetlenia zewnętrznego;
- 12) powierzchnia biologicznie czynna - powierzchnia nieutwardzona pokryta roślinnością. Do powierzchni biologicznie czynnej zalicza się również 50 % powierzchni pokrytej płytami perforowanymi z wypełnieniem zielenią;
- 13) funkcja podstawowa - przeznaczenie terenu elementarnego ustalone jako dominujące na całym terenie elementarnym, któremu podporządkowane są inne dopuszczone funkcje. Funkcja podstawowa jest nadrzędną w stosunku do dopuszczalnej;
- 14) funkcja dopuszczalna - dopuszczalne dodatkowe przeznaczenie terenu elementarnego na inne funkcje niż podstawowa;
- 15) obiekt kubaturowy - wszystkie budynki oraz budowle nie będące obiektami liniowymi zgodnie z zapisami ustawy z dnia 7 lipca 1994r. - Prawo Budowlane.

Rozdział II Ustalenia ogólne

§ 3.1. W zmianie planu ustala się następujące funkcje terenów elementarnych:

- 1) UK - teren usług kultu religijnego wraz z infrastrukturą towarzyszącą (parking, kaplica);
- 2) KDL-PP - teren drogi publicznej.

2. Podstawową oraz dopuszczalną funkcję terenu elementarnego określają ustalenia szczegółowe.

3. Realizacja funkcji dopuszczalnej nie może utrudniać realizacji funkcji podstawowej.

4. Określone funkcje terenu elementarnego nie wykluczają możliwości realizacji elementów infrastruktury technicznej niezbędnych do obsługi tego terenu lub terenów sąsiednich na zasadach określonych w ustaleniach ogólnych i szczegółowych planu.

§ 4. Zasady ochrony i kształtowania ładu przestrzennego:

1. Ogrodzenia działek znajdujące się od strony dróg publicznych powinny posiadać wysokość nie większą niż 1,8 m i być ażurowe - światło wypełnienia przęśla min. 60 %.
2. Zakazuje się budowy od strony dróg publicznych ogrodzeń z prefabrykowanych płyt betonowych lub tworzyw sztucznych.
3. Nakazuje się wprowadzanie wzdłuż ogrodzeń od strony dróg nasadzeń krzewów i zieleni niskiej, jeżeli nie kolidują one z planowanym uzbrojeniem terenu.
4. Na całym obszarze objętym zmianą planu zakazuje się umieszczania wszelkich nośników reklamowych za wyjątkiem informacji dotyczącej działalności prowadzonej na tej działce i umieszczonej: na elewacji budynku, w linii ogrodzenia lub wolnostojącej o wymiarach tablicy nie większych niż 3 x 1,5 m
5. W przypadku nośników reklamowych wolnostojących wymiary podane w ust. 4 odnoszą się do maksymalnych dopuszczalnych wymiarów tablicy. Tablica ta może być podniesiona maksymalnie 1,2 m powyżej poziomu terenu.
6. W terenie elementarnym oznaczonym jako UK zakazuje się lokalizacji instalacji wymagających budowy kominów wolnostojących lub kominów wbudowanych wypuszczonych ponad kalenicę lub attykę budynku na wysokość większą niż 1,5 m.
7. Dopuszcza się lokalizację elementów infrastruktury technicznej służącej obsłudze terenów budowlanych:

- złącza kablowe, skrzynki licznikowe etc. lokalizować w ogrodzeniach lub na ścianach budynków.

8. Nową zabudowę należy kształtować w nawiązaniu do naturalnej rzeźby terenu.

§ 5. Ustalenia dotyczące zasad ochrony środowiska, przyrody oraz krajobrazu kulturowego:

1. Przy projektowaniu i realizacji inwestycji w obszarze objętym zmianą planu należy zachować warunki wynikające z przepisów ustawy Prawo Ochrony Środowiska (tekst jednolity: Dz. U. Nr 25 z 2008r. poz. 150), zgodnie z którymi inwestor jest zobowiązany do oszczędnego korzystania z terenu (art. 74 ust. 1) i do ochrony gleby, zieleni, naturalnego ukształtowania terenu i stosunków wodnych (art. 75 ust. 1).
2. W przypadku występowania drzew i krzewów w miejscach niezbędnych dla lokalizacji inwestycji, na ich wycięcie lub przesadzenie wymagane jest oddzielne zezwolenie - zgodnie z wymogami ustawy o ochronie przyrody (Dz. U. z 2004r. nr 92, poz. 880).
3. Przyjęte rozwiązania projektowe dla planowanych obiektów powinny zapewniać ochronę gleby, wód podziemnych i atmosfery przed przedostawaniem się zanieczyszczeń powstających w trakcie realizacji i eksploatacji obiektów.
4. Całość obszaru objętego zmianą planu jest położona w granicach Głównego Zbiornika Wód Podziemnych nr 409. Planowane na tym obszarze budownictwo uwarunkowane jest niedopuszczeniem do pogorszenia jakości wód podziemnych i powierzchniowych.
5. Zgodnie z rozporządzeniem nr 89/2005 Wojewody Świętokrzyskiego z dnia 14 lipca 2005r. w sprawie obszarów chronionego krajobrazu, obszar objęty zmianą planu leży w granicach Włoszczowsko-Jędrzejowskiego Obszaru Chronionego Krajobrazu.
6. Zakres i zasady ochrony Włoszczowsko-Jędrzejowskiego Obszaru Chronionego Krajobrazu zostały określone w rozporządzeniu wymienionym w ust. 5.

§ 6. Ustalenia dotyczące zasad ochrony dziedzictwa kulturowego, zabytków oraz dóbr kultury współczesnej:

1. Ochronie podlegają istniejące i odkryte w toku prac budowlanych obiekty lub przedmioty o cechach zabytkowych zgodnie z przepisami szczególnymi. W przypadku ujawnienia w toku prac budowlanych obiektów

tów archeologicznych należy powiadomić właściwe służby konserwatorskie.

§ 7. Ustalenia dotyczące wymagań wynikających z potrzeb kształtowania przestrzeni publicznych:

1. Ustala się obszary przestrzeni publicznej w terenie elementarnym: UK, KDL-PP.
2. Obszary przestrzeni publicznej i zlokalizowane w nich obiekty powinny charakteryzować się starannie zaprojektowaną, reprezentacyjną architekturą i wysoką jakością przestrzeni. Sporządzenie projektów architektoniczno-budowlanych dotyczących inwestycji prowadzonych w tych obszarach powinno być powierzone zespołom w skład którego wchodzi przynajmniej jedna osoba posiadająca w specjalności architektonicznej uprawnienia budowlane bez ograniczeń w myśl ustawy z dnia 7 lipca 1994r - prawo budowlane. Ponadto sporządzone projekty powinny uzyskać pozytywną opinię Gminnej Komisji Architektoniczno-Urbanistycznej.
3. Ogrodzenia sytuowane wewnątrz lub na granicy terenów elementarnych wymienionych w ust. 1 powinny spełniać wymagania podane w par. 4, a ponadto dla ogrodzeń tych ustala się:
  - 1) obowiązuje następująca konstrukcja: murowane słupki, podmurówka, ażurowe przęsła;
  - 2) obowiązujące gabaryty:
    - a) rozstaw przęseł powtarzalnych: 2-3 m,
    - b) wysokość podmurówki: 0,5 m,
    - c) maksymalna wysokość ogrodzenia: 1,6 m dla przęsła, 1,8 m dla słupka,
    - d) minimalny wymiar przekroju poprzecznego słupka 0,38 x 0,38 m;
  - 3) obowiązujące materiały:
    - a) podmurówka i słupki: cegła klinkierowa, okładzina kamienna - kolorystyka lub tynk z zastrzeżeniem, że kolorystyka warstwy wykończeniowej nie może dominować w otoczeniu,
    - b) przęsła: sztachety drewniane, deski, bale, ogrodzenia metalowe kute lub spawane z profili zimnogiętych.
4. Drogi i ulice zaprojektowane wewnątrz terenu elementarnego UK powinny spełniać następujące wymagania:
  - 1) nawierzchnie ścieżek rowerowych i chodników należy wykonać z elementów drobnowymiarowych takich jak kostka betonowa, kamienna lub klinkier drogowy;
  - 2) nawierzchnie dróg i ulic należy wykonać jako bitumiczne lub z elementów drobnowymiarowych jak w pkt 1;

- 3) rzędna nawierzchni drogowej powinna być równa rzędnej terenu na obszarze sąsiadującym z drogą - poza koroną drogi, dopuszczalna tolerancja wynosi $\pm 0,3$ m;
  - 4) w miejscach intensywnego ruchu pieszych należy zastosować urządzenia uspokajające ruch;
  - 5) nieutwardzoną przestrzeń w granicach pasa drogowego należy wykorzystać pod zieleń urządzoną;
  - 6) należy zapewnić sztuczne oświetlenie dróg i chodników.
5. Elementy infrastruktury technicznej zlokalizowane w terenach wymienionych w ust. 1 powinny spełniać wymagania określone w par. 4 i par. 11, a ponadto:
    - 1) w odniesieniu do obiektów liniowych obowiązuje nakaz prowadzenia sieci pod ziemią;
    - 2) w odniesieniu do urządzeń wymagających budowy obiektów kubaturowych nakaz lokalizacji takich urządzeń jako wbudowane w obiekty o innej funkcji, chyba że przepisy odrębne wykluczają taką możliwość.
  6. W celu spełnienia wymagań o których mowa w ust. 2 zaleca się aby:
    - 1) projekty budowlane inwestycji na obszarach przestrzeni publicznej zawierały kompleksowe opracowania branżowe z zakresu małej architektury i architektury zieleni;
    - 2) nowe inwestycje były prowadzone przy użyciu trwałych i szlachetnych materiałów.

§ 8. Ustalenie dotyczące granic i sposobów zagospodarowania terenów lub obiektów podlegających ochronie, ustalonych na podstawie odrębnych przepisów;

1. Ustanawia się następujące zasady ochrony sanitarnej terenu przyległego do cmentarza
  - 1) w odległości 0-50 m od planowanych granic cmentarza, zabrania się:
    - a) wznoszenia budynków lub ich części w których będzie produkowana, przechowywana lub podawana żywność,
    - b) kopania lub wiercenia studni oraz poboru wody do picia i na potrzeby gospodarcze,
  - 2) w odległości powyżej 50 m od planowanych granic cmentarza dopuszcza się sytuowanie obiektów wymienionych w pkt 1 lit. a pod warunkiem podłączenia ich do sieci wodociągowej;
  - 3) odległości o których mowa w pkt 1 ustala rysunek zmiany planu.

§ 9.1. Ustalenia dotyczące parametrów i wskaźników zabudowy oraz zagospodarowania określają ustalenia szczegółowe

2. Dla nieprzekraczalnej linii zabudowy należy przyjąć odpowiednie odległości na podstawie przepisów odrębnych.

3. Maksymalny procent zabudowy działki, minimalną wielkość powierzchni biologicznie czynnej, maksymalną ilość kondygnacji, maksymalną wysokość elewacji, maksymalną wysokość zabudowy, dopuszczalną szerokość elewacji oraz geometrię dachu określają ustalenia szczegółowe.

4. Ustalenia geometrii dachu zawarte w ustaleniach szczegółowych, określają układ podstawowych połączeń budynku, nie limitując liczby połączeń dachowych.

§ 10. Ustalenia dotyczące szczegółowych zasad podziału nieruchomości:

Ewentualne dalsze podziały terenu elementarnego UK muszą zapewnić zachowanie ustaleń szczegółowych w zakresie:

- 1) wskaźnika gęstości zabudowy,
  - 2) udziału powierzchni biologicznie czynnej,
  - 3) zasad obsługi komunikacyjnej,
- dla każdej z nowo tworzonych działek.

§ 11. Ustalenia dotyczące zasad modernizacji, rozbudowy i budowy systemów komunikacji:

1. Obsługa obszaru objętego zmianą planu odbywać się będzie za pośrednictwem drogi klasy L - zgodnie z ustaleniami szczegółowymi.
2. Parametry techniczne drogi zawierają ustalenia szczegółowe zmiany planu.
3. Należy zapewnić miejsca parkingowe na terenach planowanych inwestycji. Dopuszcza się lokalizację parkingów dostępnych bezpośrednio z drogi na zasadach określonych przepisami odrębnymi.
4. Wymagana ilość miejsc parkingowych powinna być dostosowana do wielkości i funkcji obiektu.

§ 12. Ustalenia dotyczące zasad modernizacji, rozbudowy i budowy systemów infrastruktury technicznej:

1. Elementy liniowe infrastruktury technicznej należy prowadzić zgodnie z przepisami szczególnymi.
2. Lokalizacja sieci w liniach rozgraniczających dróg i ulic, nie może kolidować z docelowym zagospodarowaniem pasa drogowego oraz zagrażać bezpieczeństwu ruchu.

3. Dopuszcza się lokalizację infrastruktury jako elementów towarzyszących inwestycjom na terenach własnych.
4. W zakresie zaopatrzenia w wodę ustala się zaopatrzenie w wodę z wodociągu gminnego;
5. W zakresie gromadzenia i usuwania ścieków bytowych i komunalnych ustala się następujące zasady:
  - 1) odprowadzenie ścieków bytowych do gminnej sieci kanalizacyjnej;
  - 2) dopuszcza się indywidualne systemy oczyszczania ścieków w oparciu o zbiorniki bezodpływowe jako rozwiązanie tymczasowe - do czasu realizacji sieci kanalizacyjnej.
6. W zakresie odprowadzenia wód opadowych ustala się:
  - 1) odprowadzenie powierzchniowe na własny teren nieutwardzony,
  - 2) dla terenu przeznaczonego pod parking:
    - powierzchnia jezdni powinna posiadać nawierzchnię twardą i przepuszczalną w przypadku realizacji parkingu o pow. do 0,1 ha,
    - w przypadku realizacji parkingu o pow. powyżej 0,1 ha należy wody opadowe pochodzące z parkingu ująć w szczelne systemy kanalizacji z separatorem.
7. W zakresie zaopatrzenia w gaz oraz kształtowania sieci gazowej ustala się następujące zasady:
  - 1) docelowe zaopatrzenie w gaz z sieci gazowej;
  - 2) do czasu realizacji sieci gazowej na terenie gminy i uzyskania możliwości przyłączenia do tej sieci dopuszcza się indywidualne rozwiązania w oparciu o gaz płynny z butli lub zbiorników.
8. W zakresie zaopatrzenia w energię ciepłą ustala się indywidualne źródła ciepła dla obiektów lub zespołów obiektów;
9. W zakresie sieci elektroenergetycznych średniego i niskiego napięcia ustala się:
  - 1) zabezpieczenie dostaw energii poprzez Rejonowy Zakład Energetyczny;
  - 2) wprowadza się obowiązek prowadzenia sieci pod ziemią;
  - 3) przy realizacji nowej zabudowy jak również przy realizacji nowych elementów sieci elektroenergetycznych należy zachować wzajemne odległości zgodnie z normą PN-E-05100-1; Zaleca się przyjęcie następujących odległości dla budynków:
    - a) 5 m od osi linii napowietrznych średniego napięcia,
    - b) 3 m od osi linii napowietrznych niskiego napięcia,

- c) 5 m od stacji transformatorowych 15/0,4 kV,
- 4) dopuszcza się również zapewnienie lub uzupełnienie dostaw energii w oparciu o energię odnawialną z zachowaniem przepisów odrębnych.
10. W zakresie sieci teletechnicznych ustala się:
- 1) obsługę zapewniają operatorzy telekomunikacyjni działający na rynku;
  - 2) wprowadza się obowiązek prowadzenia sieci pod ziemią;
  - 3) zakazuje się lokalizacji masztów radiowych, telefonicznych i innych;
  - 4) ustalenia pkt 3 nie dotyczą urządzeń małej mocy (do 15 W) użytkowanych przez nie świadczące usług telekomunikacyjnych osoby fizyczne lub prawne
11. W zakresie usuwania odpadów ustala się następujące zasady:
- 1) obsługę obszaru objętego zmianą planu w ramach powiatu jędrzejowskiego w systemie zorganizowanym pod nadzorem Urzędu Gminy;
  - 2) dopuszcza się również wywóz odpadów na zasadzie indywidualnych umów z odbiorcą;

§ 13. Ustalenia dotyczące zasad wynikających z potrzeb obronności i bezpieczeństwa państwa:

1. Przy projektowaniu i realizacji inwestycji w obszarze objętym zmianą planu należy zachować warunki wynikające z przepisów rozporządzenia Ministra Infrastruktury z dnia 7 maja 2004r. w sprawie sposobu uwzględniania w zagospodarowaniu przestrzennym potrzeb obronności i bezpieczeństwa państwa.

§ 14. Ustalenia dotyczące sposobów i terminów tymczasowego zagospodarowania, urządzenia i użytkowania terenów:

1. Do czasu realizacji funkcji docelowych pozostawia się poszczególne tereny elementarne, w zagospodarowaniu dotychczasowym.
2. Zagospodarowanie tymczasowe nie może utrudniać docelowego zagospodarowania terenów.

§ 15. Wielkość stawki procentowej opłaty o której mowa w art. 36 ust. 4 należy przyjmować wg ustaleń szczegółowych.

Rozdział III Ustalenia szczegółowe

§ 16. Dla terenu usług kultu religijnego wraz z infrastrukturą towarzyszącą (parking, kaplica):

Symbol i nazwa terenu elementarnego, wyznaczonego liniami rozgraniczającymi	UK	
	Tereny usług kultu religijnego wraz z infrastrukturą towarzyszącą	
Funkcja podstawowa	Usługi kultu religijnego - kaplica	
Funkcja dopuszczalna	Infrastruktura towarzysząca - parking, handel dewocjonaliami	
Warunki zabudowy i zagospodarowania terenu	Zasady ogólne kształtowania bryły budynków	Zakaz stosowania okładzin elewacji oraz elementów wykończenia elewacji z tworzyw sztucznych
		W kolorystyce elewacji zakaz stosowania kolorów jaskrawych
	Parametry obiektów budowlanych (nowe obiekty)	Maksymalna wysokość elewacji: - kaplica - inne
		5,0 m 3,5 m
		Maksymalna wysokość zabudowy: - kaplica - inne
		12,0 m 7,5 m
		Maksymalna ilość kondygnacji: - kaplica - inne
		2 1
		Szerokość elewacji frontowej: - kaplica - inne
		4-15 m 3-8 m
		Forma zabudowy
		wolnostojąca
		Kąt nachylenia połaci dachowych
		35°-45°
		Geometria dachu
		dwu - lub wielopadowy,
	Parametry zagospodarowania terenu	Maksymalny wskaźnik gęstości zabudowy działki
		15 %
		Minimalny udział powierzchni biologicznie czynnej
		20 %
	Dopuszczalne elementy zagospodarowania terenu	- budynki i budowle przeznaczone pod funkcje podstawowe i dopuszczalne
		- zieleni urządzonej
		- dojeżdża, dojazdy i drogi wewnętrzne
		- urządzenia infrastruktury technicznej
		- miejsca postojowe dla samochodów
		- elementy małej architektury
Dopuszczalny poziom hałasu w środowisku	Zgodnie z art. 113 oraz z art. 114 ustawy z dnia 27 kwietnia 2001r. - Prawo Ochrony Środowiska należy przyjąć dopuszczalny poziom hałasu jak dla terenów przeznaczonych na cele mieszkaniowo-usługowe.	
Zasady obsługi komunikacyjnej terenu	Bezpośrednio z drogi publicznej	
wielkość stawki procentowej opłaty o której mowa w art. 36 ust. 4 ustawy	15 %	
Inne ustalenia stanowiące	Teren stanowi obszar przestrzeni publicznej - obowiązują dodatkowe ustalenia zawarte w par. 7	

§ 17. Dla terenu komunikacji drogowej ustala się jak w tabeli poniżej:

Symbol i nazwa terenu elementarnego, wyznaczonego liniami rozgraniczającymi	KDL-PP Tereny dróg publicznych		
	Droga publiczna		
Funkcja podstawowa	Zasady ogólne kształtowania bryły budynków	Zakaz budowy obiektów kubaturowych nie związanych z drogą	
Warunki zabudowy i zagospodarowania terenu	Parametry techniczne drogi* (wymagania minimalne)	Klasa drogi	L (lokalna)
		Jezdnie / pasy ruchu	min. 1/2
		Szerokość pasa ruchu	3,0 m
		Szerokość chodnika	2 m
		Szerokość ścieżki rowerowej (jeśli występuje)	2,5 m
		Szerokość pasa drogowego	określona rysunkiem planu
	Dopuszczalne elementy zagospodarowania terenu	- drogi, ulice, ścieżki rowerowe i chodniki - drogowe obiekty inżynierskie - zieleń urządzona - zatoki autobusowe - zjazdy publiczne i indywidualne - urządzenia infrastruktury technicznej - elementy małej architektury	
wielkość stawki procentowej opłaty o której mowa w art. 36 ust. 4 ustawy	5 %		
Inne ustalenia stanowiące	Teren stanowi obszar przestrzeni publicznej - obowiązują dodatkowe ustalenia zawarte w par. 7		

* parametry techniczne odnoszą się do drogi jako całości techniczno-użytkowej (art. 4 pkt 2 ustawy z dnia 21 marca 1985r. o drogach publicznych) - droga znajduje się częściowo w granicach zmiany planu i oznaczona jest symbolem KDL-PP, a częściowo w terenie sąsiednim objętym obowiązującym m.p.z.p gminy Nagłowice, poza obszarem objętym zmianą planu i oznaczona jest w tym planie symbolem KD-L-PP. Faktyczne położenie poszczególnych elementów drogi w niniejszym terenie zależne będzie od konkretnych rozwiązań przyjętych w projekcie budowlanym dla całej drogi.

Rozdział IV Postanowienia końcowe

§ 18. Zmiana przepisów szczególnych związanych z treścią ustaleń planu nie powoduje potrzeby zmiany tych ustaleń jeżeli w sposób nie budzący wątpliwości daje się je dostosować do nowego stanu prawnego, bez uszczerbku co do ich istoty.

§ 19. Wykonanie uchwały powierza się Wójtowi Gminy Nagłowice.

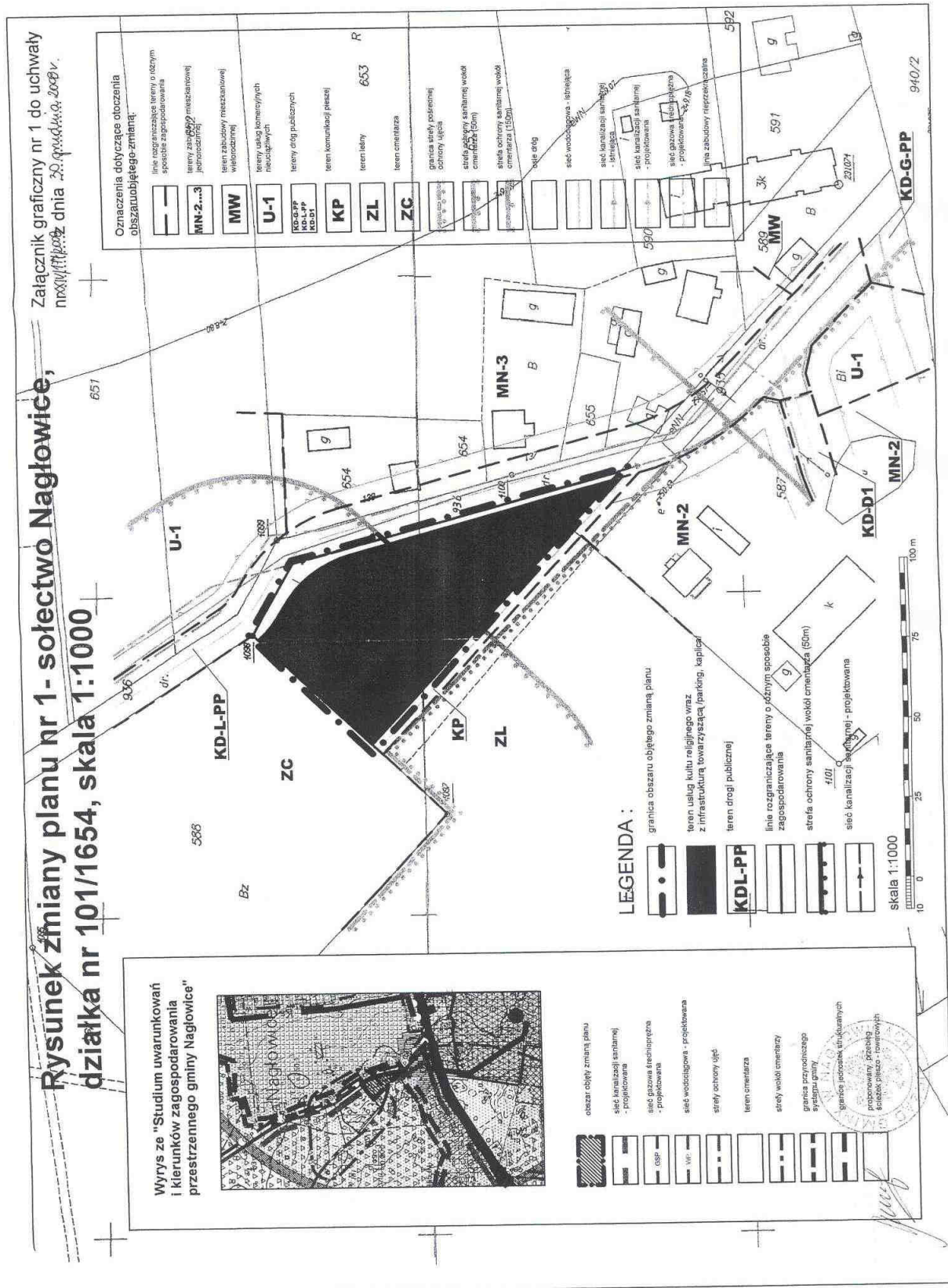
§ 20. Uchwała wchodzi w życie po upływie 30 dni od jej ogłoszenia w Dzienniku Urzędowym Województwa Świętokrzyskiego.

§ 21. W zakresie objętym zmianą nr 1 miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego Gminy Nagłowice tracą moc ustalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego Gminy Nagłowice uchwalonego Uchwałą Rady Gminy Nagłowice nr LIII/295/2006 z dnia 26 października 2006r.

Przewodniczący Rady Gminy: S. Lelonek

Załączniki do uchwały Nr XXIV/177/2008
Rady Gminy Nagłowice
z dnia 30 grudnia 2008r.

Załącznik Nr 1

Załącznik Nr 2

Rozstrzygnięcie o sposobie rozpatrzenia uwag do projektu zmiany nr 1 mpzp Gminy Nagłowice

Do projektu zmiany nr 1 miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego Gminy Nagłowice - miejscowość Nagłowice działka nr

101/1654, nie wniesiono żadnych uwag. Z tego względu nie zachodzi potrzeba rozstrzygnięcia w tym zakresie.

Załącznik Nr 3

Rozstrzygnięcie o sposobie realizacji, zapisanych w planie, inwestycji z zakresu infrastruktury technicznej, które należą do zadań własnych gminy oraz zasad ich finansowania zgodnie z przepisami o finansach publicznych

Do projektu zmiany Nr 1 miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Nagłowice - miejscowość Nagłowice działka nr 101/1654.

Na podstawie art. 20 ustawy z dnia 27 marca 2003 roku o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym rozstrzyga się o sposobie realizacji zapisanych w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego inwestycji z zakresu infrastruktury technicznej, przyjmując zasady finansowania wymienionych inwestycji, zgodnie z przepisami o finansach publicznych.

Środki na realizację inwestycji z zakresu infrastruktury technicznej, należącej do zadań własnych Gminy, będą pochodzić z Budżetu Gminy oraz będą pozyskiwane w ramach struk-

turalnych funduszy operacyjnych i pomocowych. Starania o pozyskanie środków ze strukturalnych funduszy operacyjnych i środków pomocowych będą prowadzone samodzielnie przez Gminę.

Realizacja inwestycji z zakresu infrastruktury technicznej prowadzona będzie we współdziałaniu z innymi podmiotami publicznymi działającymi i inwestującymi na terenie Gminy, tak aby optymalizować wydatki publiczne.

Jako główne zasady realizacji infrastruktury technicznej, należącej do zadań własnych gminy, przyjmuje się uwzględnienie interesu publicznego oraz rachunku ekonomicznego liczonego wielkością poniesionych nakładów na 1 mieszkańca, korzystającego z realizacji infrastruktury.

942

UCHWAŁA Nr XXIV/182/2008 RADY GMINY W NAGŁOWICACH

z dnia 30 grudnia 2008r.

w sprawie zmian w budżecie gminy na 2008r.

Na podstawie art. 18 ust. 2 pkt. 4, art. 40 ust. 1, art. 41 ust. 1, art. 42, ustawy z dnia 8 marca 1990r. o samorządzie gminnym (tekst jednolity Dz. U. z 2001r. Nr 142 poz. 1591 z póź. zm.) oraz na podstawie art. 165, art. 184 ustawy o finansach publicznych z dnia 30 czerwca 2005r. (Dz. U. z 2005r. Nr 249 poz. 2104 z późn. zm.) Rada Gminy uchwala co następuje:

§ 1. Dokonuje się zmian w planie dochodów i wydatków w następujący sposób:

1. Zwiększa się plan dochodów o kwotę 73 000 zł.
2. Zwiększa się plan wydatków o kwotę 73 000 zł.
3. Dokonuje się przeniesienia pomiędzy działami, rozdziałami i paragrafami, zgodnie z załącznikiem nr 2 do uchwały.

Szczegóły klasyfikacji zmian w budżecie stanowią załączniki nr 1 i 2 do uchwały.

§ 2. Dokonuje się zmian w załączniku nr 3a „Zadania inwestycyjne roczne w 2008r.” do Uchwały Nr XVI/102/2008 Rady Gminy w Nagłowicach z dnia 7 lutego 2008r. w sprawie uchwalenia budżetu Gminy Nagłowice na 2008r, polegających na zmniejszeniu wartości zadania inwestycyjnego pn. „Przystosowanie pomieszczeń jakim powinny odpowiadać pod względem fachowym i sanitarnym pomieszczenia i urządzenia zakładu opieki zdrowotnej (dot. Ośrodka Zdrowia w Nagłowicach i Desznie) - opracowanie dokumentacji”, o kwotę 22 000 zł. zgodnie z załącznikiem nr 3 do uchwały.

§ 3. Dokonuje się zmian w załączniku nr 12 „Dotacje celowe” do Uchwały Nr XVI/102/2008 Rady Gminy w Nagłowicach z dnia 7 lutego 2008r. w sprawie uchwalenia budżetu Gminy Nagłowice na 2008r, poprzez dodanie (zwiększenie) dotacji celowej na zadanie p.n. „przystosowanie pomieszczeń jakim powinny odpowiadać pod względem fachowym i sanitarnym pomieszczenia i urządzenia zakładu opieki zdrowotnej (dot. Ośrodka Zdrowia w Desznie) na kwotę 22 000 zł zgodnie z załącznikiem nr 4 do uchwały.

§ 4. Wykonanie uchwały powierza się Wójtowi Gminy Nagłowice

§ 5. Uchwała podlega ogłoszeniu w Dzienniku Urzędowym Województwa Świętokrzyskiego.

§ 6. Uchwała wchodzi w życie z dniem powzięcia.

Przewodniczący Rady Gminy: S. Lelonek

Załączniki do uchwały Nr XXIV/182/2008
Rady Gminy w Nagłowicach
z dnia 30 grudnia 2008r.

Załącznik Nr 1

Dochody

Dział	Rozdział	Paragraf (§)	Zwiększenia	Zmniejszenia
600	60016	2330	25 000 zł	
700	70005	6290	48 000 zł	
Łącznie			73 000 zł	0 zł

Wydatki

Dział	Rozdział	Paragraf (§)	Zwiększenia	Zmniejszenia
600	60016	4210	5 000 zł	
700	70005	4260	1 000 zł	
750	75022	4210	1 000 zł	
750	75023	4210	5 400 zł	
750	75023	4350	500 zł	
750	75023	4430	2 000 zł	
750	75023	4440	120 zł	
750	75023	4700	500 zł	
750	75075	4300	6 500 zł	
750	75095	4430	2 600 zł	
750	75095	4440	4 650 zł	
754	75403	4360	350 zł	
754	75412	4170	1 900 zł	
754	75416	4410	80 zł	
754	75416	4700	200 zł	
801	80110	4010	33 000 zł	
851	85195	4010	700 zł	
900	90003	4300	2 000 zł	
926	92605	4300	5 000 zł	
926	92605	4430	500 zł	
Łącznie			73 000 zł	0 zł

Załącznik Nr 2

Przeniesienia pomiędzy działami, rozdziałami i paragrafami

Wydatki

Lp.	Nazwa działu	Dział	Rozdział	Paragraf (§)	Zwiększenia	Zmniejszenia
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.
1	Transport i łączność	600	60016	4300		10
2	Transport i łączność	600	60016	4570	10	
3	Gospodarka mieszkaniowa	700	70005	4210	4 000	
4	Obsługa długu publicznego	757	75702	8070		51 268
5	Oświata i wychowanie	801	80101	4210	2 000	
6	Oświata i wychowanie	801	80101	4260	1 250	

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.
7	Oświata i wychowanie	801	80101	4300	3 300	
8	Oświata i wychowanie	801	80103	4040	15	
9	Oświata i wychowanie	801	80110	4010	10 300	
10	Oświata i wychowanie	801	80110	4210	1 000	
11	Oświata i wychowanie	801	80110	4210	24 500	
12	Oświata i wychowanie	801	80148	4220	3 900	
13	Ochrona zdrowia	851	85121	6050		22 000
14	Ochrona zdrowia	851	85121	6220	22 000	
15	Ochrona zdrowia	851	85153	4210		500
16	Ochrona zdrowia	851	85153	4300		100
17	Ochrona zdrowia	851	85154	4110		701
18	Ochrona zdrowia	851	85154	4120		200
19	Ochrona zdrowia	851	85154	4170	5 623	
20	Ochrona zdrowia	851	85154	4210		370
21	Ochrona zdrowia	851	85154	4260		182
22	Ochrona zdrowia	851	85154	4300		2 537
23	Ochrona zdrowia	851	85154	4430	80	
24	Ochrona zdrowia	851	85154	4750		110
25	Pomoc społeczna	852	85202	4300	2 000	
26	Pomoc społeczna	852	85212	4700		150
27	Pomoc społeczna	852	85212	4750	350	
28	Pomoc społeczna	852	85219	4170	800	
29	Pomoc społeczna	852	85219	4300		200
30	Pomoc społeczna	852	85219	4750	300	
31	Pomoc społeczna	852	85228	4170		3 100
32	Pomoc społeczna	852	85228	4170		500
33	Pomoc społeczna	852	85295	2910	14 199	
34	Pomoc społeczna	852	85295	3110	500	
35	Pomoc społeczna	852	85295	3110		14 199
36	Pozostałe zadania w zakresie polityki społecznej	853	85395	4218		10
37	Pozostałe zadania w zakresie polityki społecznej	853	85395	4308	10	
38	Pozostałe zadania w zakresie polityki społecznej	853	85395			
39	Pozostałe zadania w zakresie polityki społecznej	853	85395			
				Łącznie	96 137	96 137

Załącznik Nr 3

Zadania inwestycyjne roczne w 2008r.

w złotych

Lp.	Dział	Rozdz.	Nazwa zadania inwestycyjnego	Planowane wydatki					Jednostka org. realizująca zadanie lub koordynująca program
				rok budżetowy 2008 (7+8+9+10)	w tym źródła finansowania				
1	2	3	4	6	7	8	9	10	11
1	600	60013	Budowa chodnika w pasie drogi wojewódzkiej nr 742 w stronę Oksy w miejscowości Nagłowice	7 000	7 000		A. B. C. D.		Gmina Nagłowice
2	600	60095	Wykup nieruchomości pod pas drogi w Nagłowicach	10 000	10 000		A. B. C. D.		Gmina Nagłowice
3	700	70005	Budowa wieży w Trzcińcu na działce nr 69/2	20 000	20 000		A. B. C. D.		Gmina Nagłowice
4	750	75023	Zakup UPS-ów	5 000	5 000		A. B. C. D.		Urząd Gminy
5	750	75023	Wymiana kotła c.o. w budynku kotłowni Urzędu Gminy	20 000	20 000		A. B. C. D.		Urząd Gminy
6	750	75023	Zakup samochodu osobowego dla potrzeb Urzędu Gminy w Nagłowicach /50 %/ oraz Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w Nagłowicach /50 %/	25 000	25 000		A. B. C. D.		Urząd Gminy
7	750	75095	Budowa parkingu w miejscowości Nagłowice obok Urzędu Gminy	10 000	10 000		A. B. C. D.		Urząd Gminy
8	754	75416	Zakupu sprzętu informatycznego na potrzeby Straży Gminnej	4 500	4 500		A. B. C. D.		Gmina Nagłowice
9	851	85121	Przystosowanie pomieszczeń jakim powinny odpowiadać pod względem fachowym i sanitarnym pomieszczenia i urządzenia zakładu opieki zdrowotnej (dot. Ośrodka Zdrowia w Nagłowicach i Desznie) - opracowanie dokumentacji	85 887	85 887		A. B. C. D.		Gmina Nagłowice

1	2	3	4	6	7	8	9	10	11
10	851	85121	Zakup fotela do masażu rehabilitacyjnego w Gminnym Zespole Ośrodków Zdrowia w Nagłowicach	15 000	15 000		A. B. C. D.		Gmina Nagłowice / Gminny Zespół Ośrodków Zdrowia w Nagłowicach
11	851	85154	Zakup samochodu osobowego dla potrzeb Urzędu Gminy w Nagłowicach /50 %/ oraz Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w Nagłowicach /50 %/	25 000	25 000		A. B. C. D.		Urząd Gminy
12	900	90015	Budowa oświetlenia ulicznego w miejscowości Rejowic	30 000	30 000		A. B. C. D.		Gmina Nagłowice
Ogółem				257 387	257 387				x

* Wybrać odpowiednie oznaczenie źródła finansowania:

- A. Dotacje i środki z budżetu państwa (np. od wojewody, MEN, UKFiS, ...)
- B. Środki i dotacje otrzymane od innych jst oraz innych jednostek zaliczanych do sektora finansów publicznych
- C. Inne źródła
- D. Inne źródła

Załącznik Nr 4

Dotacje celowe

w złotych

Lp.	Dział	Rozdział	Nazwa zadania	Jednostka otrzymująca dotację	Kwota dotacji
1	2	3	4	5	5
1	600	60014	Remont dróg powiatowych na terenie Gminy Nagłowice.	Starostwo Powiatowe w Jędrzejowie	250 000
2	851	85121	Zakup fotela do masażu rehabilitacyjnego w Gminnym Zespole Ośrodków Zdrowia w Nagłowicach	Gminny Zespół Ośrodków Zdrowia w Nagłowicach	15 000
3	851	85121	Przystosowanie pomieszczeń jakim powinny odpowiadać pod względem fachowym i sanitarnym pomieszczenia i urządzenia zakładu opieki zdrowotnej (dot. Ośrodka Zdrowia w Desznie)	Gminny Zespół Ośrodków Zdrowia w Nagłowicach	22 000
4	900	90017	Zakup autobusu do przewozu osób	Zakład Gospodarki Komunalnej w Nagłowicach	63 000
5	900	90017	Wykonanie remontu drogi gminnej tłuczniowej na odcinku 600 mb. Zdanowice - Nowa Wieś	Zakład Gospodarki Komunalnej w Nagłowicach	74 648
6	900	90017	Wykonanie remontu drogi gminnej tłuczniowej na odcinku 250 mb. Zdanowice w kierunku lasu	Zakład Gospodarki Komunalnej w Nagłowicach	34 500
7	900	90017	Wykonanie remontu drogi gminnej tłuczniowej na odcinku 600 mb. Ślęcin w kierunku Kuźnic	Zakład Gospodarki Komunalnej w Nagłowicach	52 712
8	921	92116	Zakup książek do biblioteki na terenie Gminy Nagłowice	Samorządowa Instytucja Kultury „Dworek Mikołaja Reja”	6 000
Ogółem					517 860

* w przypadku dotacji celowych na zadania własne Gminy realizowane przez podmioty należące i nienależące do sektora finansów publicznych w 2008r, realizowanych w trybie ustawy o pożytku publicznym i o wolontariacie, w rubryce jednostka otrzymująca dotację wpisać „wyloniona w drodze konkursu”

Prenumerata roczna Dziennika Urzędowego Województwa Świętokrzyskiego wynosi 2.900,00 zł.
Nr konta Bank Pekao S.A. O/Kielce, Nr 47124044161111000049541542
Dziennik w Internecie – <http://www.kielce.uw.gov.pl/dziennik.htm>

Zbiory Dzienników Urzędowych wraz ze skorowidzami wyłożone są do powszechnego wglądu w siedzibie Świętokrzyskiego Urzędu Wojewódzkiego w Kielcach, Al. IX Wieków Kielc 3, pok. 350 w godzinach pracy Urzędu

---

Wydawca: Wojewoda Świętokrzyski

Redakcja: Zakład Obsługi
Świętokrzyskiego Urzędu Wojewódzkiego w Kielcach
Al. IX Wieków Kielc 3, 25-516 Kielce
tel. 0 (prefix) 41 3421673, e-mail: org07@kielce.uw.gov.pl

Skład, druk i rozpowszechnianie: Zakład Obsługi
Świętokrzyskiego Urzędu Wojewódzkiego w Kielcach,
25-516 Kielce, Al. IX Wieków Kielc 3
tel. 0 (prefix) 41 3421807, 3421249

Tłoczono z polecenia Wojewody Świętokrzyskiego z dnia 3 kwietnia 2009r.
